

**VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO HUMANITARINIO FAKULTETO**

FINANSŲ IR APSKAITOS KATEDRA

Apskaita, finansai ir bankininkystė [62404S102]

ERIKA KRAKAUSKAITĖ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

ĮVERTINIMAS TIKRAJA VERTE APSKAITOJE

Kaunas 2011

**VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO HUMANITARINIO FAKULTETO**

FINANSŲ IR APSKAITOS KATEDRA

ERIKA KRAKAUSKAITĖ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

ĮVERTINIMAS TIKRAJA VERTE APSKAITOJE

Darbo vadovas _____
(parašas)

(darbo vadovo mokslo laipsnis,
mokslo pedagoginis vardas,
vardas ir pavardė)

Magistrantas _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

Kaunas 2011

TURINYS

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	4
ĮVADAS	5
1. TEORINĖS ĮVERTINIMO TIKRAJA VERTE MODELIO SUDARYMO PRIELAIIDOS	7
1.1. Tikrosios vertės apskaitoje sampratos analizė	7
1.2. Įvertinimo tikraja verte ir istorinėmis kainomis palyginimas	14
1.3. Įvertinimo tikraja verte teorijos.....	19
2. ĮVERTINIMO TIKRAJA VERTE MODELIO SUDARYMAS IR JO PATIKRINIMO METODOLOGIJA	26
2.1. Įvertinimo tikraja verte modelio sudarymas	26
2.2. Tikrosios vertės koncepcijos pagal TFAS	29
2.3. Įvertinimo tikraja verte modelio tikrinimo metodika	36
3. ĮVERTINIMO TIKRAJA VERTE MODELIO TIKRINIMAS	41
3.1. Tikrosios vertės modelio tikrinimas	41
3.2. Įvertinimo tikraja verte modelio koregavimas pagal tyrimo rezultatus	46
IŠVADOS	48
SANTRAUKA	53
SUMMARY	54
PRIEDAI.....	55

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

Lentelių sąrašas:

1 lentelė. Tikrosios vertės įvertinimo veiksniai	10
2 lentelė. Įvertinimo istorinėmis kainomis bei tikrąja verte privalumai ir trūkumai.....	16
3 lentelė. Tikrosios vertės metodo kontrargumentai	18
4 lentelė. Tikrosios vertės principo taikymas TFAS	30
5 lentelė. Akcinės bendrovės, priklausančios tyrimo imčiai.....	38
6 lentelė. Tikrosios vertės indekso klausimynas	39
7 lentelė. Tikrosios vertės indekso reikšmės.....	41
8 lentelė. Tikrosios vertės indekso reikšmės (proc. nuo maksimalaus galimo rezultato)	45

Paveikslų sąrašas:

1 pav. Tikrosios vertės hierarchija	10
2 pav. Kokybinės charakteristikos.....	12
3 pav. Įvertinimo tikrąja verte modelis.....	27
4 pav. Tikrosios vertės indekso reikšmių pasiskirstymas pagal tirtas įmones	43
5 pav. Pakoreguotas įvertinimo tikrąja verte modelis	47

IVADAS

Temos aktualumas. Tikrosios vertės metodo taikymas – tai galimybė teisingai nustatyti tam tikrų finansinių ataskaitų straipsnių vertę. Tačiau šio metodo taikymas jau vien savo pakankamai sudėtinga esme, įvertinimo metodų bei teorijų gausa ir sudėtingumu, kelia klausimus tiek finansinių ataskaitų rengėjams, tiek šios informacijos vartotojams. Tam, kad būtų teisingai atspindėta reali turto ar kito ataskaitų straipsnio būklė, o jo vertė nebūtų nei padidinta, nei sumažinta, t. y. vertinimas būtų kvalifikuotas ir nešališkas, būtina tiksliai ir teisingai įvertinti turto ar išipareigojimų straipsnio vertę. Atsižvelgiant į pastarųjų metų ekonominę situaciją bei pokyčius finansų rinkose, nesunku suvokti, kad daugelio finansinių ataskaitų straipsnių vertė, nustatyta prieškriziniu laikotarpiu, toli gražu gali neatitikti realios jų vertės dabar. Pasaulinė finansinė krizė bei sproge nekilnojamo ir finansų rinkų burbulai finansinių ataskaitų rengėjus privertė pasitelkti tikros ir teisingos vertės nustatymo metodus bei technikas, o finansinių ataskaitų informacijos vartotojus – naujai sudėlioti prioritetus priimant net kasdienius veiklos bei valdymo sprendimus.

Problemos ištyrimo lygis. Tikrosios vertės koncepciją bei jai pagrįsti formuojamas verčių sistemas išsamiai nagrinėjo Barth ir Landsman (1995), Riahi-Belkaoui (2004), Rayman (2007), Van Zijl ir Whittington (2005) bei Zacharski ir kt. (2007) ir kt.. Madhavan (2002), Ryska ir Valder (2003), Enria ir kt. (2004), Towers Perrin ir Tillinghast (2004), Macve (2007) bei Ryan (2008) savo ruožtu vertinimo tikrąją vertę teorijas išplėtė, paįvairino, nukreipė jų analizuojamų sričių (pvz. bankų, finansinių institucijų) finansinių ataskaitų straipsnių vertinimui, į tikrosios vertės teoriją įnešė smulkesnių teorijos pošakių tokių, kaip vertė verslui ir pan. Cooke (2007) ir Sarno ir kt. (2009) didžiausią dėmesį skyrė efektyvios rinkos sampratai ir jos sąsajoms su tikrosios vertės metodu. Lemiančius veiksnius arba kokybines charakteristikas, kurių atžvilgiu formuojamas tikrosios vertės dydis, analizavo Allat (2001), Kraft (2005) ir Herrmann ir kt. (2006). Tikrosios vertės metodo bei metodo, vertinančio turto ir išipareigojimų straipsnius pagal jų istorines kainas, santykį tyrė Rodriguez Bolivar ir Navarro Galera (2007), Danbolt ir Rees (2007) bei Olbrich (2008). Pabrėžtina, kad tikrosios vertės koncepcija Lietuvos mokslininkų praktiškai nenagrinėjama ir apsiriboja Stončiuvienės ir Zinkevičienės (2009) biologinio turto vertinimo tikrąją vertę algoritmo išvedimu bei Daubarienės ir Rudžionienės (2008) atliktu Lietuvos akcinių bendrovių tikros ir teisingos finansinių ataskaitų straipsnių būklės atvaizdavimo tyrimu.

Mokslinė problema. Plataus tikrosios vertės vertinimo aspektų susistemavimo kontekste kyla būtinybė išskirti esminius vertinimo kriterijus bei apibrėžti įvertinimo tikrąją vertę koncepciją. Atsižvelgiant į atliktus įvairių šalių mokslininkų tyrimus bei įvairias jų iškeltas ir patvirtintas ar paneigtas hipotezes, sukurtas įvertinimo tikrąją vertę modelis apjungė pagrįstus teorinius

mokslininkų studijų rezultatus bei praktinį tikrosios vertės metodo taikymą realiam turto bei įsipareigojimų straipsnių vertinimui tikrąja verte.

Darbo objektas: tikrosios vertės vertinimo metodas.

Darbo tikslas: remiantis tikrosios vertės teorijų analize sukurti įvertinimo tikrąja verte modelį ir jį patikrinti empiriškai Lietuvos sąlygomis.

Darbo uždaviniai:

- atlikti tikrosios vertės sampratos apskaitoje analizę;
- išskirti veiksnius bei kokybines charakteristikas, lemiančius tikrosios konkrečių įmonių finansinių ataskaitų straipsnių vertės pokyčius;
- išanalizuoti tikrosios vertės metodo santykį su vertinimu, pagrįstu istorine turto ar įsipareigojimų straipsnio kaina;
- išnagrinėti įvertinimo tikrąja verte metodo teorinius aspektus, išskirti esmines teorijas, vertinimo technikas bei metodus tikrajai vertei nustatyti;
- išanalizuoti tikrosios vertės principo pateikimą Tarptautiniuose finansinės atskaitomybės standartuose;
- sukurti įvertinimo tikrąja verte modelį, apibrėžiantį finansinių ataskaitų straipsnių vertinimą tikrąja verte;
- patikrinti sukurtą tikrosios vertės modelį pagal Lietuvos akcinių bendrovių, kurių akcijomis viešai prekiaujama vertybinių popierių biržoje, aiškinamųjų raštų informaciją.

Tyrimo metodai: teorinė bei analitinė informacija darbe analizuota naudojant kokybinius analizės, sintezės, abstrahavimo, klasifikavimo metodus, gauti rezultatai susisteminti bei apibendrinti. Tyrimo tikslui pasiekti atliktas tiesioginis duomenų rinkimas iš pirminių informacijos šaltinių. Tikrosios vertės metodo taikymo Lietuvos akcinių bendrovių finansinių ataskaitų straipsniams vertinti tyrime taikyti tokie kiekybiniai aprašomosios statistikos matai: aritmetinis vidurkis, mediana, aukščiausia ir žemiausia reikšmės.

Darbo struktūra ir apimtis: teorinė ir analitinė informacija atskleista trijose darbo dalyse, išanalizuoti 42 Lietuvos bei užsienio autorių literatūros šaltiniai. Darbą sudaro 54 puslapiai, įskaitant 8 lenteles bei 5 paveikslus.

1. TEORINĖS ĮVERTINIMO TIKRAJA VERTE MODELIO SUDARYMO PRIELAIDOS

Pirmojoje darbo dalyje išsamiai analizuojama tikrosios vertės samprata apskaitoje, įvairios teorijos, apibrėžiančios įvertinimo tikrąją vertę metodą, aptariamos kiekvienos iš jų tikrosios vertės atskleidimo galimybės. Remiantis įvairių autorių nuomonėmis, išskirtos esminės kokybinės charakteristikos, lemiančios įvertinimo tikrąją vertę metodo rezultatai bei išskirta istorinių kainų duomenų reikšmė tikrosios turto ar įsipareigojimų straipsnio vertės atžvilgiu.

1.1. Tikrosios vertės apskaitoje sampratos analizė

Tarptautiniuose finansinės atskaitomybės standartuose (TFAS), kuriais remiantis sukurti ir Verslo apskaitos standartai, tikrajai vertei apibrėžti vartojamas angliškasis terminas „*fair value*“. Žodis „*fair*“ reiškia „*teisingas, nešališkas*“. Šis terminas, tiksliau nei lietuviškasis, apibrėžia visą šio įvertinimo būdo esmę. Taikant šį būdą, turtas apskaitoje turi būti įvertintas taip, kad balanse būtų teisingai atspindėta reali to turto būklė, o jo vertė nebūtų nei padidinta, nei sumažinta, t. y. vertinimas turi būti kvalifikuotas ir nešališkas. Tikrąją vertę turi būti įvertintos pajamos ir sąnaudos, tam tikrais atvejais – ir kiti finansinių ataskaitų straipsniai, pavyzdžiui, nemokamai gautas turtas, kai dovanojimo sutartyje jo vertė nenurodyta. Tikrosios vertės metodika iš esmės tinka ne tik turtui, bet ir įsipareigojimams. Remiantis bendruoju TFAS apibrėžimu, tikroji vertė – tai „suma, už kurią gali būti apsikeista turtu ar kuria gali būti užskaitytas tarpusavio įsipareigojimas tarp nesusijusių šalių, ketinančių pirkti (parduoti) turtą ar užskaityti tarpusavio įsipareigojimus“ (32 TAS, 2008).

Kad sandorio vertė būtų laikoma tikrąja turto verte, turi būti įvykdytos visos reikalingos sąlygos: šalys turi būti viena nuo kitos nepriklausomos; sandoris – nepriverstinis; šalys turi turėti visą reikiamą informaciją apie rinkos sąlygas ir kainas; šalių užimamos pozicijos rinkoje turi būti lygios. Visgi, tikrosios vertės apskaitoje samprata nėra apibrėžta atskiru TAS ar TFAS standartu, tačiau bendraja prasme tikrosios vertės koncepcijos taikymas TFAS suprantamas kaip turto ar įsipareigojimų straipsnių įvertinimas tikrąja verte kiekvienai finansinės atskaitomybės datai, įvertinant atsirandantį pelną ar nuostolius dėl vertės pokyčių. Yra tam tikri reikalavimai, keliami TFAS: tikrąją vertę turi būti vertinami visi turto ir įsipareigojimų straipsniai konkrečiai finansinės atskaitomybės datai; dėl vertės pokyčių atsirandantis pelnas ar nuostoliai turi būti atspindėti to paties laikotarpio pelno (nuostolių) dydžiuose (The Institute of Chartered Accountants in England and Wales, 2007).

Atsižvelgiant į keliamus reikalavimus tikrosios vertės koncepcijai, įvairių autorių nuomonės yra gana panašios. Pagrindinis reikalavimas bet kokiam finansinės atskaitomybės straipsniui yra teisingos ir tikslios įmonės finansinių ataskaitų informacijos, finansinės būklės ar rezultatų pateikimas. Anot Andersen ir Baertelsen (2001), teisingo ir tikslaus įmonės rezultatų vaizdo reikalavimas yra abstraktus, nes kiekvienam finansinės informacijos vartotojui atskiras finansinės atskaitomybės straipsnis gali būti nevysiškai aiškus. Dėl šios priežasties tikrosios vertės koncepcija reikalauja, kad teisinga ir tiksli atskaitomybės straipsnių vertė būtų grindžiama fundamentaliomis prielaidomis, pavyzdžiui, reikalavimu, kad sandoriai, įvykiai ir jų vertės būtų fiksuojami tada, kai jie atsiranda, neatsižvelgiant į pinigų mokėjimo laiką (Ronen, 2008).

Tikrosios vertės principas – tai žingsnis į priekį, sudarant sąlygas rinkoje egzistuoti sandoriams, paremtiems naujausia informacija ir rizikos valdymu. Remiantis Andersen ir Baertelsen (2001) nuomone, teoriškai tikrosios vertės koncepcijos taikymas gali pagerinti rinkos kontrolę ir paskatinti įmonių vadovybę priimti sprendimus, kurie padėtų išlaikyti finansinį stabilumą šiuolaikinėmis nestabilios ir rizikingos rinkos sąlygomis. Tešiant Andersen ir Baertelsen (2001) mintį apie nestabilias šių dienų rinkas, reikia prisiminti pasaulį sukrėtusią finansų krizę, kuri savo ruožtu turėjo pakankamai daug įtakos turto bei išsipareigojimų straipsnių vertinimui. Magnan (2009) savo straipsnyje analizavo tikrosios vertės koncepcijos ir pasaulinės ekonominės krizės sąveiką, ieškodamas atsakymo į klausimą, kuris iš šių reiškinių yra priežastis, o kuris – pasekmė? Ar įvertinimo tikrąja verte metodas buvo finansinės krizės pagalbininkas, katalizatorius, kuris paskatino rinkų nestabilumą, atskleisdamas ne itin palankią informaciją apie įmonių finansinę padėtį, kritusią jų turto vertę ir pan.? O gal tikrosios vertės koncepcija pasitarnavo ekonomikai kaip žinutė, informacijos išgryninimo priemonė, leidusi investuotojams bei kitiems suinteresuotiems rinkoms dalyviams gauti tikrą ir teisingą informaciją apie įmonių finansinę būklę, jų turto bei išsipareigojimų straipsnių tikrąją vertę bei priimti adekvačius sprendimus? Anot Magnan (2009) bei Trussel ir Rose (2009), pritarti tik kuriai nors iš šių alternatyvų sudėtinga ir nevysiškai teisinga, nes tikrosios vertės metodą tikrai galima tam tikrais konkrečiais atvejais susieti su perdėtų negatyvių įmonės finansinių tendencijų atskleidimu, tačiau įrodyti šiuos faktus per daug sudėtinga ir imlu laikui. Kita vertus, Magnan (2009) bei Trussel ir Rose (2009) sutinka, kad kito, geresnio, tikros ir teisingos įmonės finansinių ataskaitų straipsnių vertės atspindėjimo metodo nėra.

Anot King (2006), tikrosios vertės principas, įteisintas TFAS, jau pakankamai seniai yra profesionalių vertintojų tyrimų objektas, o tikroji vertė šių profesionalių vertintojų dar dažnai vadinama išplėstu pavadinimu – tikrąja rinkos verte. Ši vertė parodo, už kiek būtų galima parduoti tam tikrą turtą, jei jis būtų pasiūlytas atviroje aktyvioje rinkoje. Tačiau vis dažniau verslininkai nori žinoti tikrąją savo turto ar išsipareigojimų vertę be bandymų juos parduoti rinkoje, todėl

profesionalių finansų analitikų darbas – tiksliai ir teisingai įvertinti konkrečius finansinės atskaitomybės straipsnius tikrąja jų verte. Rogers (2006) pristatydamas tikrosios vertės koncepciją, kaip „hedžingo“ arba apsidraudimo priemonių vertinimui būdingą metodą, pabrėžia, kad sandoriai vyksta skirtingose pagal savo charakteristikas rinkose, kurios konkretiems turto ar įsipareigojimų vienetams priskiria skirtingas vertes. Todėl būtina atskirti du esminius rinkų tipus: didmeninę (verslas – verslui) ir mažmeninę (verslas – pirkėjui). Šių rinkų specifika daro įtaką tikrosios vertės nustatymo procesui (Rogers, 2006).

Lines (2008) teigia, kad daugelio manymu, tikroji vertė suvokiama kaip kaina, kuri siūloma už tam tikrą rinkoje siūlomą prekę, nesvarbu – tai turtas ar įsipareigojimas. Anot autoriaus, toks mąstymas yra itin siauras, nes tikrosios vertės koncepcija turi tiktai bet kuriam tiekimo grandinės lygmeniui, t.y. jei gamintojas ar pardavėjas negauna už parduodamą turtą tikrosios jo vertės, jo išlikimas rinkoje ir versle gali atsidurti aklavietėje. Lygiai tokia pati situacija ir pažvelgus iš pirkėjo pusės – jei jis nėra įsitikinęs, kad įsigydamas tam tikrą turtą ar prisiimdamas įsipareigojimą už atitinkamą kainą, gauna jų tikrąją vertę, šio metodo idėjos taikymas visai tiekimo grandinei taip pat pažeidžiamas.

King (2006) pabrėžia, kad žmogaus ar institucijos, kuri nustato ar nurodo galimą tikrąją vertę, nuomonė negali būti visada idealiai teisinga – visada išlieka $\pm 10\%$ paklaida, nes skiriasi vertinimo aplinkybės, rinkos situacijos suvokimas, įvairūs kiti rodikliai. Visgi, ši paklaida jokių būdu nėra laikoma vienareikšmiu trūkumu, nes paprasčiausias vertės nustatymas pagal į atitinkamą formulę sudėliotus duomenis yra lengvai įgyvendinamas, bet neapimantis svarbių prielaidų, kurios matematinės išraiškos neturi. Be to, vertintojai, kurie nustato turto vertę, būtų visiškai nereikalingi kaip savo profesijos atstovai, jei tikrosios vertės nustatymas būtų tik matematinis veiksmas.

Tradiciniai apskaitos principai, kurie nenumato finansinių straipsnių vertinimo tikrąja verte, yra kritikuojami už „paslėptų rezervų“ kūrimą – anot Rodriguez Bolivar ir Navarro Galera (2007), Danbolt ir Rees (2007) bei Olbrich (2008), įmonės dažnai sukuria atskirtį tarp turto ar įsipareigojimų straipsnių pateikimo atskaitomybėje ir tikrosios jų vertės rinkoje. Tuo tarpu finansinės informacijos vartotojai klaidinami, nes finansinėse ataskaitose nurodyta straipsnių vertė prasilenkia su tikrąja verte. Vadinasi, informacijos vartotojų nuomonė apie įmonės būklę bei rezultatus ir priimami sprendimai gali būti visiškai neteisingi. Kita vertus, „paslėptieji rezervai“, atsiradę dėl finansinės atskaitomybės straipsnių neįvertinimo tikrąja jų verte gali sulgyinti skirtumus tarp sėkmingų ir nesėkmingų įmonei finansinių laikotarpių, nes turto ar įsipareigojimų vertė nebus perskaičiuojama remiantis rinkos pokyčiais. Tokiu būdu dividendai kapitalo savininkams, kai laikotarpis yra palankus, gali būti mokami ne tokie dideli, kokie būtų mokami, jei finansinės atskaitomybės straipsniai tiksliai ir teisingai savo verte atspindėtų teigiamus pokyčius rinkoje.

Remiantis SFAS 157 (JAV) reglamentu, įvertinant turto ar įsipareigojimų straipsnius tikrąja verte, juos būtina priskirti vienam iš trijų hierarchinių lygmenų, apibūdinančių išlaidų dydį šiems straipsniams įsigyti. Tai vadinama tikrosios vertės hierarchija (Miller, Bahnson, 2007).

I lygmuo: nustatytos (nereguliuojamos) kainos identiškams turto ar įsipareigojimų straipsniams aktyviose rinkose
II lygmuo: išlaidos, kurios neatitinka nustatytų rinkos kainų, tačiau yra tiesiogiai ar netiesiogiai pagrįstos stebimos rinkos duomenimis
III lygmuo: išlaidos turto ar įsipareigojimų straipsniams, kurios nėra pagrįstos stebimos rinkos duomenimis

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Miller ir Bahnson, 2007, p. 3.

1 pav. Tikrosios vertės hierarchija

Tikrosios vertės hierarchinių lygmenų atskyrimas yra pakankamai sudėtingas ir reikalauja analitinio mąstymo, vertinant turto bei įsipareigojimų straipsnius tikrąja verte. Lygmens nustatymui yra sukurta sprendimų matrica, tačiau kriterijai, padedantys pasirinkti lygmenį dažnai sunkiai įgyvendinami praktiniuose vertinimuose.

Siekiant teisingai „pamatuoti“ tikrąją konkretaus finansinių ataskaitų straipsnio vertę, būtina remtis tam tikrais kriterijais (1 lentelė). Įvertinus veiksnius, lemiančius konkretaus finansinių ataskaitų straipsnio tikrosios vertės identifikavimą, finansinių ataskaitų straipsnius galima įvertinti tiksliai ir objektyviai.

1 lentelė

Tikrosios vertės įvertinimo veiksniai

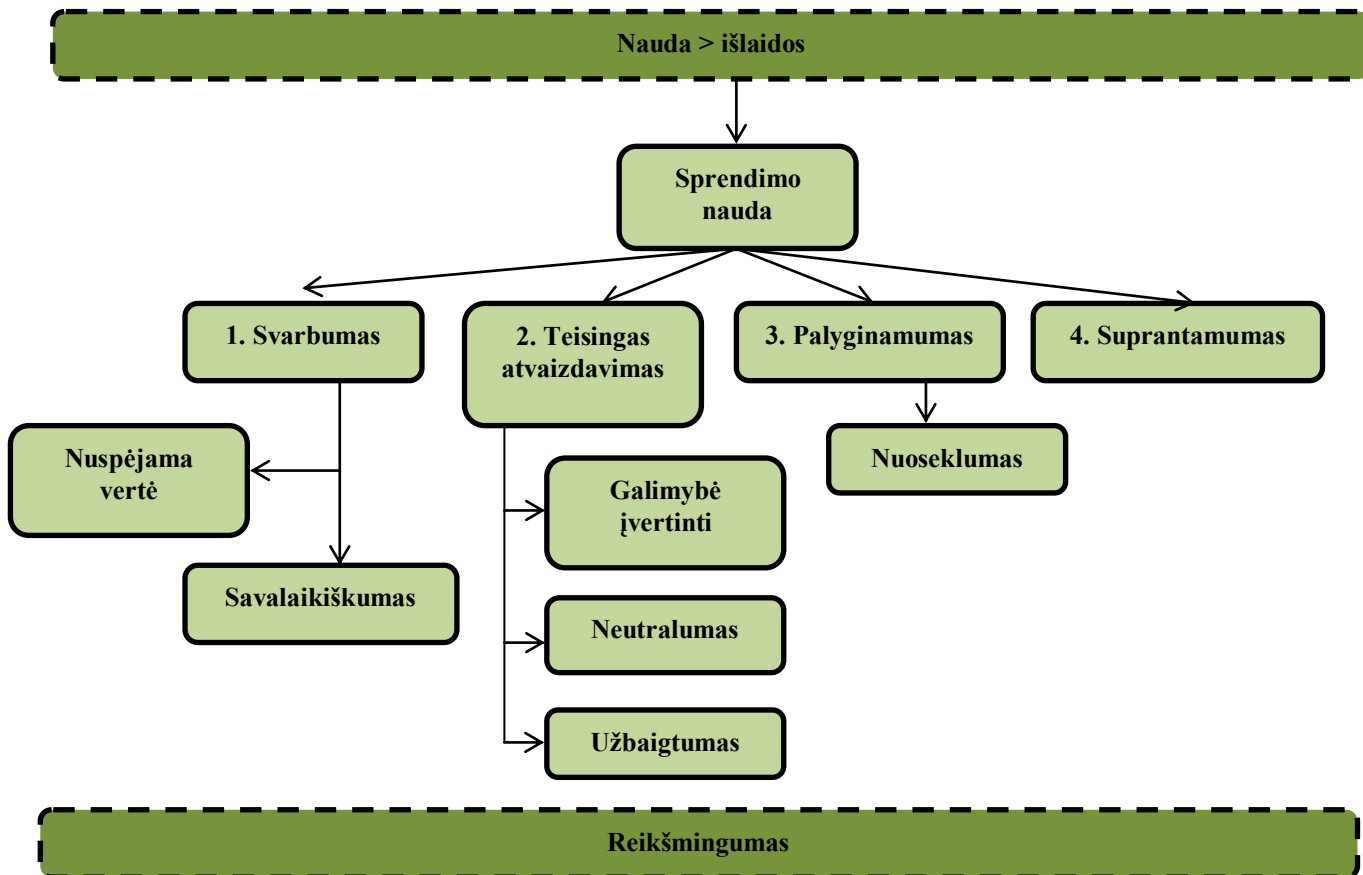
TFAS	
<ul style="list-style-type: none"> i. Pinigų laiko vertė ii. Kredito rizika iii. Užsienio valiutos keitimo kaina iv. Prekių kaina v. Nuosavybės kaina vi. Nepastovumas vii. Išankstinio mokėjimo rizika ir grąžinimo rizika viii. Finansinio turto arba finansinio įsipareigojimo priežiūros išlaidos 	<p>Tarptautiniai finansinės atskaitomybės standartai apibrėžia veiksnius, galinčius viena ar kita kryptimi paveikti tikrosios finansinės atskaitomybės straipsnių vertės dydį.</p>
Allatt (2001)	
<ul style="list-style-type: none"> i. Palūkanų normos rizika yra savaime aiškus veiksnys, kuomet egzistuoja pastovus skolinimas(is); ii. Sklaidos rizika yra pokyčių pagrindinėje rinkoje rizika abiemis kontrakto šalims. Ji yra tuo didesnė, kuo žemesni yra finansinio turto ar įsipareigojimų reitingai, t.y. prastesnė jų kokybė; iii. Migracijos arba perėjimo rizika yra būdinga tik skolininkui, kuris turi finansinių įsipareigojimų, nes jo padėtis reitingų skalėje gali pablogėti per tam tikrą laikotarpį. Kuomet kokybinis kredito reitingas turi žemėjimo tendenciją, 	<p>Didžiausią dėmesį skiriant tikrosios vertės metodo taikymui vertinant finansinį turtą bei įsipareigojimus, autorius pabrėžia ir rizikos veiksnių, kurie gali paveikti finansinių instrumentų vertę, svarbumą. Jis išskiria tikrosios vertės jautrumo (angl. volatility) sąvoką, nes atskaitomybės straipsnių vertės pokyčius lemia konkretūs rizikos veiksniai.</p>

iv. migracijos rizika didėja; Įsipareigojimų nevykdymo rizika – nesvarbu, egzistuojanti ar tik tikėtina – visada turi lemiamą reikšmę finansinių straipsnių tikrajai vertei.	
Kraft (2005)	
i. Tikroji kitų finansinių instrumentų (įskaitant ir išvestinius), kuriais prekiaujama rinkoje, vertė; ii. Prekybos minėtais finansiniais instrumentais apimtys; iii. Finansinių instrumentų portfelių vertės; iv. Rinkos palūkanų normos pokyčiai; v. Finansinių institucijų priežiūra; vi. Vyriausybės veiksmai; vii. Svarbūs nauji įvykiai rinkoje; viii. Užsienio rinkose perkamų ir parduodamų finansinių instrumentų vertė.	Autorius išskiria aštuonis reikšminius lygmenis, į kuriuos reikėtų atsižvelgti siekiant įvertinti konkretų straipsnį tikrajai vertei. Tikrosios vertės metodas yra reikšmingas tik finansinių straipsnių vertinimui, nes jų kaina dažniau nei bet kokios kitos rūšies turto ar įsipareigojimų neatspindi realios vertės, o pati vertė kinta greitai, reaguodama į rinkoje vykstančius procesus.
Herrmann, Saudagaran ir Thomas (2006)	
i. Svarbumas – tai informacijos galia daryti įtaką skirtingiems vartotojų sprendimams, prognozuojant praeities, dabarties ir ateities įvykių rezultatus bei patvirtinant arba pakoreguojant ankstesnius spėjimus. ii. Prognozuojama vertė – informacijos savybė, kuri padeda vartotojams padidinti tikimybę teisingai nuspėti praeities ar dabarties įvykių rezultatus. iii. Grįžtamoji vertė – informacijos savybė, kuri įgalina vartotojus patvirtinti arba pakoreguoti ankstesnius spėjimus. iv. Savalaikiškumas – sprendimų priėmėjo informacijos turėjimas laiku – kol ji gali daryti įtaką sprendimų priėmimui. v. Patikimumas – informacijos savybė, užtikrinanti, kad informacija yra pagrįstai atskirta nuo klaidų ir šališkumo. vi. Galimybė įvertinti – tai galimybė patikrinti, ar informacija atspindi tikrą savo esmę. vii. Neutralumas – tai šališkumo nebuvimas, kuomet yra reprezentuojama informacija, kuri gali turėti įtakos konkrečių sprendimų priėmimui. viii. Palyginamumas – informacijos savybė, leidžianti išskirti panašumus bei skirtumus tarp dviejų ekonominių reiškinių. ix. Atitikimas – sutapimas ar atitikimas tarp įvertinimo kriterijaus ir reiškinių, kuris yra vertinamas.	Autoriai sutinka su anksčiau minėtaisiais ir neprieštarauja TFAS reglamentui, tik papildomai išskiria tokias kokybines charakteristikas, pagal kurias turėtų būti nustatoma tikroji tam tikro finansinės atskaitomybės straipsnio vertė. Analizė pagal kokybines charakteristikas yra atliekama siekiant „pamatuoti“ tikrąją vertę ir palyginti ją su žinoma istorine konkreto finansinės atskaitomybės straipsnio kaina.

Šaltinis: sudaryta autorės

Apibrėžti veiksniai geriausiai gali būti suvokiami kaip esminės kokybinės charakteristikos, į kurias reikia atsižvelgti vertinant straipsnius tikrajai vertei bei informacijos, reikalingos tikrajai vertei pagrįsti, kokybiniai bruožai tokie, kaip patikimumas, neutralumas, palyginamumas ir kt.

Lentelėje išskirtos kokybinės charakteristikos bei rizikos, galinčios daryti įtaką tikrajai finansinio turto ar įsipareigojimų straipsnių vertei, savaime yra tinkamos naudoti ir bet kurių kitų atskaitomybės straipsnių tikrosios vertės nustatymui ar koregavimui. Iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, kad visi autoriai išskiria labai daug skirtingų savybių bei rizikų rūšių, tačiau iš tikrųjų, žvelgiant į TFAS pateiktus veiksnius kaip į tam tikrą bazę, galima pastebėti, kad kitų autorių pabrėžtos savybės yra susijusios su TFAS reglamentuotais kriterijais arba yra jų išvestinės.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Shortridge, Smith 2009, p. 14.

2 pav. Kokybinės charakteristikos

Geresniam kokybinių charakteristikų aspekto suvokimui, Shortridge ir Smith (2009) naudoja šiek tiek modifikuotą, atnaujintą pagal reikšmingus šių dienų finansinės atskaitomybės rengimo aspektus schemą (2 pav.). Autorių nuomone, vertinant turto ar įsipareigojimų straipsnius tikrąja verte, konkretaus straipsnio svarbiausios savybės yra svarbumas, teisingas, patikimas atvaizdavimas, palyginamumas ir suprantamumas. Visi kiti įvertinimo tikrąja verte kriterijai yra reikšmingi, bet išvestiniai iš minėtųjų. Žinoma, tiesioginis tokios vertinimo schemos pritaikymas yra mažai įmanomas, tačiau realiai vertinant konkrečius finansinio turto ar įsipareigojimų straipsnius šios charakteristikos (tam tikru pavidalu) yra naudojamos. Sugrįžtant prie vienos iš paminėtų charakteristikų – patikimumo arba teisingo atvaizdavimo – Whittington (2008) itin didelį dėmesį skiria jos analizei, išskirdamas teisingo vertės atvaizdavimo atskaitomybėje koncepciją. Autoriaus manymu, visa informacija, reikalinga nustatyti tikrą ir teisingą turto ar įsipareigojimų straipsnio vertę turi teisingai atsispindėti finansinės atskaitomybės rezultatuose, t.y. jų neiškraipyti. Rinkos sąlygomis teisinga informacija yra tokia, kurią galima patikrinti, ji turi būti neutrali ir užbaigta.

Tikrosios vertės metodo studijos daugiausiai koncentruojasi ties bankų ir draudimo bendrovių finansų portfeliais ir pensijų fonduose sukauptais įsipareigojimais. Tiek Danbolt ir Rees

(2007), tiek Barth ir Landsman (1995) savo darbuose sutinka, kad turimo turto ar įsipareigojimų tikroji vertė, atitinkanti TFAS apibrėžimą, dar priklauso ir nuo kokrečios kompanijos patikimumo ir nuomonės apie ją rinkoje. Finansinių įsipareigojimų, ar paprasčiau tariant skolų, tikroji vertė yra lygi diskontuotai pinigų srautų sumai, kurią skolininkas, pvz. įmonė, išleidžianti vertybinių popierių emisiją, apibrėžia kontrakte ir pažada skolintojui, kuris įsigyja vertybinius popierius. Kai įmonė tampa nepajėgi vykdyti savo finansinių įsipareigojimų, skola tampa rizikingesnė, diskonto norma didesnė ir įsipareigojimo tikroji vertė krinta, ypač tuomet, kai kontrakte apibrėžta palūkanų norma nėra įvertinta ir parinkta taip, kad atspindėtų įsipareigojimo rizikingumo pokyčius. Šis tikrosios įsipareigojimo vertės mažėjimas yra savotiškas turto ar gerovės perėjimas iš skolintojo skolininkui, nes įmonė, įsigijusi finansinius instrumentus, yra priversta taikytis prie blogėjančios juos išleidusios įmonės būklės ir priimti palūkanų normą, kuri ekonomiškai yra per žema. Finansinio turto vertinimo tikrąja verte principas veikia lygiai taip pat, tik iš priešingos pozicijos – įmonė, įsigijusi konkretų vertybinių popierių portfelį, susiduria su įvairiais veiksniais, kuriuos lemia įmonės, kuri išleido vertybinių popierių emisiją, veikla. Krentant įmonės patikimumo vertinimui rinkoje, mažėja ir jos vertybinių popierių portfelio tikroji vertė.

Naudojant tikrosios vertės metodą finansinių ataskaitų straipsniams vertinti itin svarbu yra teisingai atspindėti finansinėje atskaitomybėje dėl vertės pokyčių atsirandantį pelną ar nuostolius. Beatty ir kt. (1996) itin didelį dėmesį skyrė finansinio turto tokio, kaip įvairių rūšių vertybiniai popieriai, įvertinimui tikrąja verte. Anot jų, nagrinėjant TFAS išskiriamas teiginys, kad nerealizuotas bei netikėtas pelnas ar nuostoliai, gautas iš vertybinių popierių laikymo, pagal tikrosios vertės metodą turėtų būti pripažįstamas finansinio turto savininkų nuosavybe. Tačiau šio standarto įgyvendinimas, anot Beatty ir kt. (1996) yra kontraversiškas, nes kyla interesų konfliktas tarp TFAS leidžiančios Valdybos ir vertybinių popierių savininkų. Tiksliai laikantis tikrosios vertės metodo koncepcijos, nerealizuotas pelnas ar nuostoliai iš vertybinių popierių laikymo turi atitinkamai didinti/mažinti vertybinių popierių savininkų nuosavybę. Tačiau pastarieji yra visiškai priešingos nuomonės: nenumatytas pelnas ar nuostoliai iš vertybinių popierių gali sukelti neadekvačius pokyčius savininkų nuosavybės atžvilgiu. „Kuomet vertybiniai popieriai atneša netikėtą pelną ar nuostolius, bet kurio iš jų atskleidimas finansinėje atskaitomybėje dar nereiškia pripažinimo – skirtumas tarp šių sąvokų yra itin reikšmingas“ (Beatty, Chamberlain, Magliolo, 1996, p. 2).

Teoriškai išskiriami trys aspektai, nusakantys tikrosios vertės metodo taikymo turtui ir įsipareigojimams įvertinti kontraversiškumo lygį:

- Visų pirma, yra daroma besąlyginė prielaida, kad tam tikro netikėto pelno ar nuostolių atskleidimas finansinėje atskaitomybėje gali būti pripažįstamas arba ne, priklausomai nuo finansinės atskaitomybės sudarytojų ir šios informacijos vartotojų;

- Antra, manoma, kad vertybinio popieriaus kainos reakcija nusako, ar atskirtis tarp atskleidimo ir pripažinimo yra reikšminga;
- Ir galiausiai, stebimi rezultatai, ar tiesioginis vertinimo tikrąja verte metodo naudojimas daro realų poveikį finansinių instrumentų vertei, ar egzistuoja tik teorinis šio metodo pagrindimas (Nelson, 1996).

Apžvelgus įvairių autorių nuomones apie pelno arba nuostolių pripažinimą, kuomet fiksuojami tikrosios finansinių straipsnių vertės pokyčiai, reikia pastebėti, kad itin didelį dėmesį jie skiria atotrūkiui tarp pelno (nuostolių) atskleidimo finansinėje atskaitomybėje ir pripažinimo realiai egzistuojančiu. Remiantis TFAS, pelnas arba nuostoliai dėl turto bei įsipareigojimų tikrosios vertės pasikeitimo turi būti įtraukiami į ataskaitinio laikotarpio pelno (nuostolių) ataskaitą, todėl praktinėje įmonių veikloje būtent tokiu principu ir vadovaujamasi. Tuo tarpu mokslininkų tyrimai, sprendžiantys tikrosios vertės pokyčių pripažinimo egzistuojant ir atskleidimo finansinėje atskaitomybėje, yra tik teoriniai.

1.2. Įvertinimo tikrąja verte ir istorinėmis kainomis palyginimas

Įvertinimo tikrąja verte informacijos naudojimas finansinėje atskaitomybėje yra pakankamai kontraversiškas – finansinės apskaitos ir atskaitomybės modelis, su kuriuo „užaugo“ daugelis finansininkų bei buhalterių, buvo paremtas istorinių kainų duomenimis, kai turtas įtraukiamas į balansą remiantis jo kaina bei su įsigijimu patirtomis išlaidomis. Konservatyvumas buvo laikomas finansinės apskaitos pagrindiniu principu: pelnas pripažįstamas lyginant pajamas su patirtomis sąnaudomis, turtas registruojamas įsigijimo kaina, pelnas nepripažįstamas, kol jis nėra realizuotas, o nuostoliai registruojami iškart (King, 2006).

Naujosios koncepcijos, kuomet finansinės atskaitomybės straipsniai vertinami tikrąja jų verte, t.y. verte, kuri tenkintų mainų procesą arba turto pardavimą aktyvioje rinkoje – atnešė į finansinės atskaitomybės rengimo veiklą optimistinių idėjų ir paskatino atsisakyti konservatyvumo, besireiškiančio istorinių kainų naudojimo metodu.

Olbrich (2008) nuomone, finansinės atskaitomybės rengimas, paremtas straipsnių įvertinimu tikrąja verte, siekia supažindinti finansinės informacijos vartotojus su informacija, kuri yra daug naudingesnė priimant finansinius sprendimus, nei informacija, paremta istorinių kainų duomenimis. Tačiau, Olbrich (2008) manymu, tikroji vertė teisingai parodoma ir šiuolaikinėse, netobulos konkurencijos rinkose, nors pagal bendrąją TFAS apibrėžimą šis vertinimo metodas tinkamas vertinti turtui ir įsipareigojimams tik tobulose ir pilnose rinkose.

Įvertinimo tikrąja verte metodo reikšmė yra susijusi su trijų finansinės informacijos savybių – naudingumo, aktualumo ir patikimumo – išskyrimu, nes būtent šios savybės tikrosios vertės koncepciją daro reikšmingesnę ir teisingiau atspindinčią realią situaciją nei koncepcija, grindžiama istorinių kainų duomenimis (Rodriguez Bolivar, Navarro Galera, 2007).

Diskusija, nagrinėjanti problemas, susijusias su istoriniais kainų duomenimis, kurių tinkamumas kainų pokyčių įvertinimui vis dar neišspręstas, kilo jau seniai. Remiantis Rodriguez Bolivar ir Navarro Galera (2007) bei Olbrich (2008) studijomis, nei bendrai, nei iš dalies istoriniai kainų rodikliai nėra tinkami pilnai ir pagrįstai įvertinti kainų lygio pokyčius tikrajai finansinio turto ar įsipareigojimų vertei. Glautier ir Underdown (1994) teigia, kad esamosios vertės apskaitos metodas (angl. current value accounting) siekia sujungti svarbius ekonomikos teorijos aspektus ir bendrai priimtus apskaitos metodus, paremtus istoriniais kainų duomenimis. „Esamosios vertės metodas naudoja dabartines rinkos kainas, įtraukdamas jas į tradicinį apskaitos formatą“ (Glautier, Underdown, 1994, p. 346).

Pastarųjų autorių nuomonę palaiko ir Danbolt ir Rees (2007) savo studijoje apie tikrosios vertės metodo taikymą finansiniams straipsniams įvertinti Jungtinėje Karalystėje veikiančiuose bankuose ir draudimo bendrovėse teigdami, kad tikroji konkretaus turto vertė ženkliai dominuoja prieš turto vertinimą istorinėmis kainomis, t.y. į tą turtą investuotais ištekliais. Be kita ko, bankų sektoriuje vertinamų paskolų, kaip atitinkamo banko finansinio turto, matavimas tikrąja verte yra tikslesnis nei paremtas istorinių kainų lygiu, tačiau įvertinimo tikrąja verte tikslumas ir teisingumas gali mažėti, neigiama linkme kintant paskolos ar paties banko patikimumo rinkoje lygiui (Danbolt, Rees, 2007).

Chrisnall (2000) nagrinėdamas tikrosios vertės metodo taikymą bankų sektoriuje, išskyrė ir tam tikrų kritikuojančių pastabų šiam metodui. Priešingai nei kiti autoriai, jis teigė, kad bankų sektoriuje, istoriniai kainų duomenys suteikia geresnę informaciją bankinės apskaitos tvarkymui nei straipsnių įvertinimas tikrąja verte. Taip yra todėl, kad bankai užsiima ilgalaikiu rizikingu skolinimu pramonei bei verslui ir tuo būdu gali destabilizuoti savo finansinį pagrindą (straipsniai, įvertinti istorinėmis kainomis, šiuo atveju parodytų tikras verslui paskolintas lėšas, o tikrosios vertės metodas, įvertinęs rinkos svyravimus, atskleistų sumažintus duomenis). Šis autorius vienintelis iš nagrinėtų pateikė tokią tikrosios vertės metodo kritiką.

Khurana ir Kim (2003), pasitelkę ankstesnių autorių mintis pateikė savo susistemintą vertinimo modelį, kuris susiejo finansinio turto ar įsipareigojimų straipsnių rinkos vertę su istoriniais jo kainos duomenimis, palyginant su tam tikrų finansinių institucijų disponuojamų identiškų straipsnių tikrąja verte. Šis modelis, anot autorių, geriausiai tinka akcijų ar kitų vertybinių

popierių tikrosios vertės nustatymui. Autoriai didelį dėmesį savo straipsnyje skyrė tikrosios vertės metodo naudingumui apibrėžti. Anot jų, tikrosios vertės metodas yra naudingas dviem prasmėmis:

- visų pirma, jis padeda kapitalo savininkams prognozuoti, vertinti ir palyginti būsimų pinigų srautų apimtį, išsidėstymą laiko atžvilgiu bei jų nebuvimo tikimybę.
- antra, šis metodas padeda nustatyti, kiek efektyvūs ir išsamūs buvo kapitalo savininkams priklausančio ar įsigyjamo kapitalo vertinimas ir savininkų lūkesčiai.

Taip pat didelį dėmesį skirdami finansinių instrumentų bei straipsnių vertinimui, Pita ir Gutierrez (2006) pabrėžė, kad tarp daugybės tradicinių vertinimo modelių, kurie gali padėti įvertinti finansinius instrumentus, populiariausiu laikomas mišrusis modelis. Autorių teigimu, jis numato instrumentų, laikomų prekybai rinkoje, vertinimą rinkos kainomis, o instrumentų, laikomų paprasčiausiam pardavimui – registravimą apskaitoje jų istorinėmis kainomis. Kaip priešprieša mišriajam modeliui išskiriamas tikrosios vertės modelis, kuris paneigia istorinių kainų reikšmę, nes finansiniai instrumentai, nesvarbu, kokių tikslu jie yra įmonės turimi, turėtų būti vertinami tikrąja verte, kurią parodo jų vertė rinkoje. Juo labiau, kad daugelyje finansų įstaigų “liūto dalis” atitenka būtent finansiniams straipsniams, todėl jų vertinimas turi būti tikslus ir teisingai atspindintis dabartinį jų vertinimą rinkos sąlygomis. Anot autorių, tam tikrais atvejais netgi nėra galimybės susieti finansinius instrumentus su tam tikromis, anksčiau patirtomis išlaidomis, kurios parodytų jų istorinę kainą, pvz. palūkanų normų apsiskeitimo sandoriai, kurių išlaidos lygios nuliui. Siekiant informacijos apie konkretų finansinį straipsnį aiškumo, jo vertė turi atitikti aktyvioje rinkoje prekiaujamų panašių instrumentų vertę (Pita, Gutierrez, 2006). Minėti autoriai teigė, kad pirmenybės suteikimas finansiniams instrumentams, vertinant juos tikrąja verte, dar nereiškia, kad kiti finansinės atskaitomybės straipsniai negali ar neturi būti vertinami šia verte.

2 lentelė

Įvertinimo istorinėmis kainomis bei tikrąja verte privalumai ir trūkumai

Įvertinimas istorinėmis kainomis		Įvertinimas tikrąja verte	
<i>Privalumai</i>	<i>Trūkumai</i>	<i>Privalumai</i>	<i>Trūkumai</i>
„Paslėptieji rezervai“, atsiradę dėl finansinės atskaitomybės straipsnių įvertinimo istorinėmis kainomis gali sulgyinti skirtumus tarp sėkmingų ir nesėkmingų įmonei finansinių laikotarpių.	Istorinė turto kaina atspindi tik į tą turtą investuotus išteklius.	Finansinės informacijos savybių – naudingumo, aktualumo ir patikimumo – išskyrimas tikslesniam vertinimui.	Pagal bendrąjį TFAS apibrėžimą šis vertinimo metodas tinkamas vertinti turtui ir įsipareigojimams tik tobulose ir pilnose rinkose.
Konservatyvumo šalininkams priimtina pozicija: turtas registruojamas įsigijimo kaina, pelnas nepripažįstamas, kol jis nėra realizuotas, o	Tam tikrais atvejais nėra galimybės susieti finansinių ataskaitų straipsnius su jų atsiradimo metu patirtomis išlaidomis.	Galimybė rinkoje egzistuoti sandoriams, paremtiems naujausia informacija ir rizikos valdymu.	Informacijos subjektyvumas (ypač kai finansiniams instrumentams nėra aktyvios rinkos arba gauta informacija apie rinkos kainas yra nepatikima).

nuostoliai iškart.	registruojami		
-	„Paslėptų rezervų“ kūrimas – įmonės dažnai sukuria atskirtį tarp turto ar įsipareigojimų straipsnių pateikimo atskaitomybėje ir tikrosios jų vertės rinkoje.	Teisingas pelno (nuostolių) atspindėjimas finansinėse ataskaitose dėl turto/įsipareigojimų straipsnių tikrosios vertės pokyčių.	Sandoriai vyksta skirtingose pagal savo charakteristikas rinkose, kurios konkreitiems turto ar įsipareigojimų vienetams priskiria skirtingas vertes.
-	-	Taikant kokybinių charakteristikų sistemą, bet ne kiekvieną kriterijų atskirai, galima surinkti tikslią ir naudingą informaciją tikrosios vertės nustatymui.	Paklaidos galimybė, nes skiriasi vertinimo aplinkybės, rinkos situacijos suvokimas, įvairūs kiti rodikliai.
-	-	Nauda investuotojams, kurie mėgina nustatyti riziką, pajamingumą ir verslo vertę.	Tikrosios vertės nustatymo veiksnių ir būdų gausa (<i>tam tikrais atvejais gali būti laikomas privalumu</i>).

Šaltinis: sudaryta autorės

Apibendrinant istorinių kainų metodo bei įvertinimo tikrąją vertę privalumus ir trūkumus, akivaizdu, kad tikrosios vertės metodas, palaikomas daugelio autorių, pateikia žymiai teisingesnę ir tikslesnę informaciją reikalingą finansinių ataskaitų straipsnių vertinimui bei sprendimų priėmimui. Visgi, visiškas istorinių kainų duomenų nuvertinimas nėra galimas, nes ir tikrosios vertės metodas susilaukia kontrargumentų tokių, kaip nemažas informacijos subjektyvumo laipsnis, ypač kai finansiniams instrumentams nėra aktyvios rinkos arba gauta informacija apie rinkos kainas yra nepatikima.

Tikrosios vertės modelis suteikia galimybę atsižvelgti bei teisingai atspindėti laikotarpio pelno (nuostolių) sumoje visus konkrečių finansinės atskaitomybės straipsnių vertės pokyčius. Toks vertinimas finansinės informacijos vartotojams suteikia galimybę matyti “tikrą ir teisingą” straipsnio vertę bei realią įmonės finansinę būklę, kuri adekvačiai pakoreguota pagal ekonominės situacijos kitimą. Istoriniai kainų duomenys parodo finansinę įmonės būklę bei ekonomines sąlygas, buvusias tuo metu, kai buvo sudarytas sandoris.

Tikrosios vertės metodo šalininkai teigia, kad jis naudingas investuotojams, kurie mėgina nustatyti riziką, pajamingumą ir verslo vertę (Kitabjian, 2008). Ši idėja bent iš dalies yra teisinga, nes jei įmonė vertina savo finansinės atskaitomybės straipsnius pagal rinkos vertę, įmonės esamąją vertę galima patikimai nustatyti. Deja, tikrosios vertės metodas nėra laikomas naudingą, kuomet ekonomika yra svyruojanti ir bet kokio turto bei įsipareigojimų vertė kinta pakankamai staigiai, nes įmonės ataskaitų straipsniai svyruoja drąstiškai, todėl bet kokios kreditavimo galimybės bankuose tampa beveik neįmanomos, o neigiami vertės pokyčiai privalo būti atspindėti finansinėje atskaitomybėje (Kitabjian, 2008).

Argumentas, palaikantis tikrosios vertės metodą, teigia, kad anksčiau minėtas mišrusis modelis apsunkena dviejų finansinių straipsnių palyginimą, nes dvi kompanijos, turinčios identiškus finansinius instrumentus, su tokia pat rizika ir numatomais pinigų srautais, gali pateikti visiškai skirtingas jų vertes, priklausomai nuo to, kokių tikslu šie instrumentai įsigyti bei nuo įsigijimo laiko.

Taikant mišrųjį modelį finansinių instrumentų vertinimui, dažnai atsitinka taip, kad tenka tarpusavyje lyginti instrumentus, įvertintus pagal skirtingas technikas, priklausomai nuo to, ar jie laikomi pardavimui, ar jais aktyviai prekiaujama rinkoje. Be to, netaikant tikrosios vertės metodo, dažnai vertinama pagal kriterijų, kuris yra “naudingiausias” – nors ir neatspindintis tikrosios situacijos.

Būtent vertinimo kriterijų arba kokybinių charakteristikų naudojimas sukelia didžiausias diskusijas apie tikrosios vertės metodo naudą. Jie pateikiami 3 lentelėje.

3 lentelė

Tikrosios vertės metodo kontrargumentai

Kriterijai	Kontrargumentai
Svarbumas	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tikrosios vertės metodas atitrūksta nuo pajamų iš finansinių instrumentų generavimo proceso ir pinigų srautų, kurie gaunami iš konkrečių instrumentų, fiksavimo. ✓ Įvertinant finansinius instrumentus tikrąja jų verte, nieko keista, kad ji kinta per visą jų egzistavimo laikotarpį atsižvelgiant į rinkos kainas bei situaciją. Tokiu būdu, jei minėti instrumentai nenumatomi parduoti arba būti išpirkti prieš terminą, jų vertės svyravimas parodo fiktyvią informaciją, kuri nėra svarbi, o kartais – netgi klaidinanti.
Patikimumas	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Apskaitos informacija yra patikima, kai ji patikimai parodo tikrą ekonominę sandorio vertę, yra išbaigta, apsaugota nuo iškraipymų bei pagrįsta atsargumo principu. Dėl šios priežasties tikrosios vertės būdas nėra tinkamas visiems finansinės atskaitomybės straipsniams vertinti, nes negali objektyviai suteikti informacijos apie tokius straipsnius, kaip subsidijuojamos paskolos arba perimti indėliai, nes šiems instrumentams nėra aktyvios rinkos bei adekvačios vertinimo technikos. ✓ Be kita ko, atliekant konkrečioje organizacijoje išorinį auditą, sunku tiksliai nutatyti, ar įvertinimas tikrąja verte yra objektyvus ir patikimas.
Palyginamumas	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Finansinės informacijos vartotojai turi turėti galimybę išanalizuoti organizacijos ar įmonės finansinės atskaitomybės straipsnius ir palyginti juos su konkurentų finansinėmis ataskaitomis tam, kad būtų galima susidaryti nuomonę apie įmonės finansinę būklę, veiklos rezultatus bei užimamą padėtį rinkoje. Panašios situacijos turėtų būti vertinamos tokiu pat metodu, todėl tikrosios vertės būdo taikymas šioje vietoje susiduria su taikymo nevieningumu. ✓ Vertinimas naudojant istorinius kainų duomenis vis dar yra labai paplitęs, nes anot kai kurių analitikų, įvertinimas tikrąja verte lyginimo procesą padaro žymiai sudėtingesnį, nepaisant jo pirmenybės tikslumo atžvilgiu. Istorinių kainų duomenys leidžia spręsti apie būsimus konkrečių finansinių instrumentų pinigų srautus pagal praeities duomenis, o tikrosios vertės metodas šių pinigų srautų nevertina.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Pita ir Gutierrez, 2006, p. 11-12.

Vertybinių popierių portfelio vertinimui naudojami įvertinimo tikrąja verte kriterijai kelia klausimą dėl jų tinkamumo, nes, palyginimui, šie kriterijai yra atmetami vertinant paskolų portfelį bei finansinius išsipareigojimus (Pita, Gutierrez, 2006).

Kad finansinė informacija būtų naudinga racionalių ekonominių sprendimų priėmimo procese, ji turi būti svarbi, patikima ir palyginama. Šie kriterijai jau anksčiau apibrėžti, išskiriant

kokybines charakteristikas, galinčias turėti įtakos tikrosios vertės nustatymui. Herrmann ir kt. (2006) apibrėžti kaip baziniai svarbumo ir patikimumo kriterijai, nustatant finansinės atskaitomybės straipsnių tikrąją vertę pagal finansinę informaciją, kartu šie kriterijai susilaukia ir didžiausios kritikos, nes savo esme apima tam tikras dviprasmybes bei galimus neatitikimus. Užbėgdami kontrargumentams už akių, Pita ir Gutierrez (2006) pabrėžia, kad taikant visą kokybinių charakteristikų sistemą, bet ne kiekvieną kriterijų atskirai, galima surinkti pakankamai kokybišką informaciją tikrosios vertės nustatymui.

Apibendrinant tikrosios vertės bei įvertinimo istorinėmis kainomis metodus reikia pabrėžti, kad, neatsižvelgiant į išskirtus šių būdų privalumus ir trūkumus, abu metodai gali būti naudingi ir tinkami finansinių ataskaitų straipsnių vertinimui konkrečiomis aplinkybėmis. Koks metodas būtų pasirinktas, jis turi padėti įgyvendinti esminį finansinės atskaitomybės rengimo tikslą – pateikti tikslią ir teisingą informaciją apie finansinių ataskaitų straipsnius bei įmonės veiklos rezultatus šios informacijos vartotojams.

1.3. Įvertinimo tikrąja verte teorijos

Finansinėje atskaitomybėje konkrečių straipsnių įvertinimas yra pakankamai komplikotas, atsižvelgiant į tai, kad egzistuoja ne vienas metodas turto ar įsipareigojimų straipsnių vertei „pamatuoti“. Pasak Ryska ir Valder (2003), kai kurie metodai gali būti pagrįsti ne tik tradicine sandorio kaina (išlaidomis, patirtomis vykdant sandorį – vadinamąja „istorine kaina“), bet ir esamąja – pakeitimo ar sandorio pardavimo kaina, arba diskontuota būsimųjų grynujų pinigų srautų, kuriuos, tikimasi, sukurs sandorio objektas, verte. Kadangi šiame darbe siekiama išsamiai išnagrinėti tikrosios vertės metodą, remiantis įvairių autorių atliktais moksliniais tyrimais, išskirtos ir apibendrintos įvertinimo tikrąja verte teorijos, jų esminės savybės ir galimybė atskleisti tikrąją turto ar įsipareigojimų straipsnių vertę.

Nors TFAS pateikia tikslų ir iš pirmo žvilgsnio aiškų apibrėžimą tikrosios vertės sąvokai, deja, anot Barth ir Landsman (1995), apibrėžimas yra ribotas ir ne kiekvienoje situacijoje tikslus. Minėti autoriai teigia, kad jei rinkos, kuriose vyksta sandoriai yra tobulos ir užpildytos, tikrosios vertės sąvoka yra tinkama tokia, kokią ją apibrėžia TFAS. Tačiau šiuolaikinės rinkos nėra visiškai tobulos, todėl kartais tikrosios vertės reikšmė gali būti nepilna ar netgi klaidinanti. Barth ir Landsman (1995) linkę tikrosios vertės apibrėžimą išskaidyti į trijų verčių sistemą: pirkimo vertę (konkretaus turto įsigijimo kaina arba pakeitimo kaina), pardavimo vertę (konkretaus turto perleidimo ar likvidavimo vertė) ir naudojimo vertę (turto naudojimo laikotarpiu sukurta vertė turto savininkams). Šios trijų verčių sistemos atsiradimas siejamas su tobulos konkurencinės rinkos

nebuvimu. Kiekviena iš minėtų verčių suteikia skirtingą informaciją apie tam tikrą finansinės atskaitomybės straipsnį, pvz., turto įsigijimo momentu naudojimo ar pardavimo vertė praktiškai neturės jokios prasmės, nes turto įsigyjantys įmonei šių verčių išraiškos bus neaiškios. Ir priešingai, pardavimo vertė gali būti didesnė arba mažesnė nei naudojimo vertė, nes ji yra nustatoma pardavimo sandėryje dalyvaujančių pusių susitarimu. Be kita ko, to paties finansinės atskaitomybės straipsnio naudojimo vertė skirtingose įmonėse bus skirtinga, nes skiriasi įmonių apskaitos politika, patirtis, statusas ir kt. aspektai. Pirmieji du šių autorių pateikti tikrosios vertės porūšiai – pirkimo ir pardavimo vertės – nebuvo plačiai analizuoti ir nesulaukė daug mokslininkų dėmesio, bet naudojimo vertės sąvoka buvo nagrinėta ne vieno autoriaus, nes TAS pateiktas apibrėžimas visiškai nemini naudojimo vertės sąvokos, kuri yra tinkama apibrėžti vertei tokio turto ar įsipareigojimų straipsnio, kuris neturi aktyvios rinkos.

Sarno ir kt. (2009) tęsdami aktyvios rinkos klausimą pabrėžia, kad mažėjant rinkos aktyvumui (sandorių skaičiui, kintant kitoms rinkos sąlygoms) finansinės atskaitomybės straipsnių vertinimas tikrąja verte nekinta. Vadinasi, pirminis įvertinimas, atliktas kuomet rinkoje vyko pakankamai daug palyginimui tinkamų sandorių nepasikeičia, nors rinka tampa mažai aktyvi, o sąlygos tikrosios vertės nustatymui yra nepakankamos.

Enria ir kt. (2004) bei Ryan (2008) tikrosios vertės koncepcijos atskleidimą nagrinėjo didžiausią dėmesį skirdami finansinio stabilumo būtinybei. Jų įvardintas pilnosios tikrosios vertės apskaitos principas FFVA (angl. Full Fair Value Accounting) buvo skirtas bankų sektoriaus finansinės atskaitomybės straipsniams vertinti. Pilnosios tikrosios vertės metodas turėtų įvertinti bankų turto kokybės pablogėjimą, netikėtus palūkanų normų pokyčius, nekilnojamo turto rinkos „burbulą“ bei ženklus akcijų rinkos šuolius, kurie atsispindi finansinės atskaitomybės straipsnių vertėje.

Cooke (2007) teigė, kad tikroji tam tikro turto vertė atskleidžia diskontuotą dabartinę ateityje gausimų lėšų iš to turto vertę, kai turtas egzistuoja efektyvioje rinkoje. Efektyvios rinkos sąvoka apima paklausos ir pasiūlos pusiausvyrą tobulai konkurencingoje rinkoje, racionalių lūkesčius, laukiamą nulinių pelnų bei savybę, jog kainų pokyčius rinkoje sukelia tik nauji informacijos srautai (Cooke, 2007).

Efektyvios rinkos sąvoka tikrosios vertės metodo atžvilgiu praktiškai atitinka tobulos konkurencijos sąlygas, kurios realiai nėra įmanomos ar būdingos kokioms nors rinkoms. Būtent dėl šios priežasties atsirado teorijos, apibūdinančios įvertinimo tikrąja verte galimybes nesant tobulos rinkos pusiausvyros – didžiausią reikšmę šiuo atveju turi pirkimo, pardavimo ir naudojimo verčių išskyrimas.

Remiantis 39-uoju TFAS, tikrosios vertės dydį geriausiai atspindi aktyvioje rinkoje taikomos kainos (aktyvi rinka yra tokia rinka, kurioje prekiaujama tos pačios rūšies turtu, joje visuomet yra pirkėjų ir pardavėjų bei pakankamai prieinamos informacijos vartotojams). Jeigu sandoriui nėra aktyvios rinkos, konkreti įmonė gali nustatyti tikrąją vertę remdamasi vertinimo metodika, kurios tikslas – nustatyti, kokia būtų nepriklausomų šalių sandorio kaina tikrosios vertės apskaičiavimo dieną, esant normalioms verslo sąlygoms. Tokiu atveju egzistuoja galimybė remtis patyrusių ir nusimanančių nesusijusių šalių naujausiais sandoriais, diskontuotų pinigų srautų analize bei pasirinkimo sandorių įkainojimo metodais. Svarbu kuo didesnę dėmesį skirti nešališkai rinkos informacijai ir kuo mažiau remtis pačios įmonės sukauptais duomenimis, be to, – kiekviena įmonė turėtų periodiškai stebėti ir tikrinti identiško finansinio turto ar įsipareigojimų kainas rinkoje (Cooke, 2007).

Tęsdamas Barth ir Landsman (1995) mintis tikrosios vertės koncepciją nagrinėjo ir Riahi-Belkaoui (2004), išskirdamas esamosios vertės (angl. current value), terminą, kuris atitinka tikrosios vertės sąvoką. Autoriaus manymu, norint įmonėje išlaikyti produktyvumą bei išvengti nepagrįsto finansinės atskaitomybės straipsnių įvertinimo, turtas ir įsipareigojimai turi būti vertinami esamąja arba tikrąja verte.

Remiantis daugelio autorių nuomone bei jų tyrimais, būtina išsamiai paanalizuoti esamosios arba dabartinės vertės apskaitą, nes jos ryšiai su įvertinimu tikrąja verte yra labai glaudūs: tikrosios vertės nustatymui daugeliu atvejų galima pasitelkti vieną (ar kelias) esamosios vertės nustatymo metodikas. Apskaitos teorijoje apibrėžti trys metodai esamajai vertei nustatyti, kurie gali būti naudojami atskirai arba visų jų derinys, priklausomai nuo situacijos:

1. Kapitalizacija arba dabartinės vertės skaičiavimas (angl. capitalization or the present-value method) – kapitalizuota vertė, skaičiuojama atskiram turto vienetui ar jų grupei, yra lygi grynajai diskontuotų laukiamų pinigų srautų, kuriuos atneš konkretus turto vienetas ar jų grupė per visą naudingo tarnavimo laiką, sumai. Riahi-Belkaoui (2004) neapibrėžia, ar kapitalizuotos (dabartinės) vertės skaičiavimo metodas gali būti taikomas įsipareigojimų straipsnių tirkajai vertei nustatyti.

Norint apskaičiuoti kapitalizuotą vertę, turi būti žinomi keturi svarbūs kintamieji: laukiami pinigų srautai, kuriuos sukurs konkretaus turto naudojimas, šių pinigų srautų išsidėstymas laike, turto naudingo tarnavimo laikas bei diskonto norma. Kapitalizuota vertė apskaičiuojama pagal tokią formulę:

$$P_0 = \sum_{j=1}^n \frac{R_j}{(1+r)^j}, P = \sum_{j=1}^{\infty} \frac{R_j}{(1+r)^j}, I = (P_1 - P_0) + R_1, \text{kur:}$$

P_0 – kapitalizuota (dabartinė) vertė 0 metais;

- P_1 – kapitalizuota (dabartinė) vertė 1 metais;
- I_1 – pirmųjų metų pelnas;
- R_j – laukiami grynieji pinigų srautai j metais;
- i – diskonto norma (priimtina palūkanų norma);
- n – turto naudingo tarnavimo laikas.

Dabartinės vertės pelnas yra bendra grynoji visų laukiamų piniginių įplaukų dabartinė vertė. Toks pelnas atspindi lūkesčius apie būsimus pinigų srautus.

Anot Riahi-Belkaoui (2004), didžiausias dėmesys skaičiuojant tikrąsias vertes tam tikriems finansinės atskaitomybės straipsniams turėtų būti skiriamas galutiniam rezultatui, kurį veikia įvertinimas esamąja verte. Autorius teigia, kad “matuojant” finansinės atskaitomybės straipsnių vertes pagal dabartinės vertės metodą, gaunamas bendras grynasis įmonės vertės padidėjimas.

2. Dabartinė įsigijimo kaina (angl. current entry price) – tai pinigų kiekis arba konkretaus susitarimo vertė, kurie būtų reikalingi šiuo metu norint įsigyti tokį pat turto ar išpareigojimų straipsnį. Šio metodo esmė ta, kad visas nepiniginis turtas bei sąnaudos finansinėse ataskaitose parodomi jų dabartinėmis rinkos kainomis, t.y. pinigų sumomis, kurios būtų reikalingos sunaudotiems ištekliams įsigyti už šiandienos kainą. Kadangi kintant bendrajam kainų lygiui tam tikro turto ar išteklių kainos gali keistis, naudojant esamosios vertės metodą apskaitos informacijoje aiškiai atsispindi kainų pokyčio įtaka.

Pasak Riahi-Belkaoui (2004), pagrindinis dabartinės įsigijimo kainos metodo uždavinys yra pasirinkimas būdo, kuriuo bus nustatoma dabartinė įsigijimo kaina. Kaip populiariausi išskiriami šie būdai:

- kotiruojamos rinkos kainos;
- specifiniai kainų indeksai;
- įkainojimas.

Esamoji tam tikro finansinių ataskaitų straipsnio vertė pagal dabartinę įsigijimo kainą gali būti įvertinama ir pagal to straipsnio pakeitimo kainą – pinigų ar kito turto sumą, kurios reikėtų įsigyti tokį pat turtą. Reikia pastebėti, kad konkretaus turto pakeitimas gali būti skirtingas:

- Turtas gali būti keičiamas visiškai nauju, tokių pačių savybių turtu, kuris atspindi technologinius pokyčius;
- Turtu, kuris yra pagaminamas identiškas turimam;
- Turtu, kuris gali būti įsigyjamas antrinėje rinkoje nenaujas, bet atitinkantis tokį pat naudingą tarnavimo laiką.

Visgi, dabartinės įsigijimo kainos nustatymas yra gana sudėtingas, nes pakeitimo kainų nustatymas nėra toks lengvas ir dažnai skirtingas skirtingoms įmonėms.

3. Dabartinė realizavimo kaina (angl. current exit price) – tai pinigų kiekis arba konkretaus susitarimo vertė, už kurią gali būti parduotas turtas arba užskaitytas išpareigojimas. Literatūroje galima sutikti du pagrindinius realizavimo vertės nustatymo būdus: grynoji galimo realizavimo vertė (angl. net realizable value), kai iš įvertintos pardavimo kainos atimamos perleidimo išlaidos, ir realizavimo vertė – įvertinta pardavimo kaina, iš kurios neatimamos gamybos užbaigimo, pardavimo ar perleidimo išlaidos. Realizavimo kainos apskaita apima finansinės atskaitomybės sudarymą, remiantis įvertintomis dabartinėmis rinkos kainomis, t.y. vertėmis, kurios būtų gautos, jei turtas būtų parduotas, o išpareigojimas užskaitytas dabartine geriausia prieinama kaina.

Galima pastebėti, kad įsigijimo ir realizavimo kainas Riahi-Belkaoui (2004) išskiria labai panašiai, kaip ir Barth ir Landsman (1995) pirkimo ir pardavimo vertes, sąvokų apibrėžimai ir reikšmė yra praktiškai identiški, tačiau autorių nuomonės išsiskiria prie naudojimo vertės ir kapitalizuotos vertės apibrėžimo. Nors kita vertus, naudojimo vertės skaičiavimas nėra apibrėžiamas, o kapitalizuotos vertės reikšmė yra artima naudojimo vertei, nes šiam metodui apskaičiuoti naudojamas konkretaus turto naudingo tarnavimo laikas, jo metu atnešami pinigų srautai, diskontuoti pasirinkta diskonto norma. Remiantis šiomis prielaidomis, galima teigti, kad minėtų autorių nuomonė apie tikrosios vertės koncepcijos skaidymą į skirtingų verčių sistemą sutampa.

Sugrįžtant prie dabartinės vertės skaičiavimo, kuomet naudojamas diskontavimo metodas, Towers Perrin ir Tillinghast (2004) pateikia argumentą, kad vien diskontuojant laukiamus sandorio pinigų srautus, tikrosios vertės metodas neturi prasmės. Anot autorių, tikrosios vertės principas pripažįsta, kad bet kuris racionaliai mąstantis asmuo ar įmonė nesudarys sandorio (pvz.: įsigyjant akcijų portfelį), jei nesitikės iš jo gauti konkrečios naudos, t.y. susumavus visą prisiimamą riziką, tikimasi už jos prisiėmimą gauti rizikos premiją. Tačiau premija bus gauta tik tuo atveju, jei tikroji konkretaus sandorio vertė yra didesnė, nei diskontuoti jo būsimieji pinigų srautai. Skirtumas, atsirandantis palyginus šiuo metu esančią tikrąją sandorio vertę ir diskuontuotų laukiamų pinigų srautų sumą, vadinamas rinkos vertės riba, t.y. priedu, kuris gaunamas dėl tam tikrų sandorio užfiksavimo metu susidariusių rinkos sąlygų.

Tačiau literatūroje galima rasti ir kontraversišką nuomonę, teigiančią, kad tikrajai vertei skaičiuoti nevisiškai tinka dabartinės vertės metodas (angl. the present-value method). Rayman (2007), kaip tikrosios vertės reikšmės išaugimo pretekstą apibrėžia dabartinės vertės reikšmės sumažėjimą. Tobuloje konkurencinėje pusiausvyroje tikroji finansinės atskaitomybės straipsnių

vertė atspindi rinkos svyravimus ir pokyčius bei juos atsveria, kuomet dabartinė vertė rinkos pokyčių aspekto neapima. „Tikroji vertė – kaip manifestas prieš dabartinės vertės nesėkmę“ (Rayman, 2007, p. 3). Visgi minėtas autorius nenurodo, kaip reikėtų įvertinti konkrečius finansinės atskaitomybės straipsnius tikrąja verte.

Pakankamai konkrečiai ir taikliai įvertinimo tikrąja verte metodo esmę apibūdino Zacharski ir kt. (2007), nagrinėdami tikrosios vertės metodo matavimus, kuriuos turėtų naudoti finansininkai ir analitikai, išskyrė tris vertinimo technikas, kurias galima naudoti norint nustatyti tikrąją vertę tam tikriems atskaitomybės straipsniams, o labiausiai šios technikos tinka finansinio turto ir finansinių įsipareigojimų straipsnių „matavimui“. Technikų naudojimas pasirenkamas pagal konkrečiu momentu prieinamus duomenis ir esant atitinkamoms aplinkybėms. Rinkos situacija pagrįsta technika naudoja rinkoje pastebimas kainas ir kitą svarbią informaciją apie rinkoje vykstančius sandorius, kuriuose naudojami identiški arba palyginami turto straipsniai. Pajamomis pagrįsta technika įvertina būsimuosius pinigų srautus ar būsimas pajamas dabartine jų verte ir apibendrina šių srautų reikšmę konkretaus turto ar įsipareigojimų straipsnio vertinimui. Išlaidomis (kaina) grindžiama technika įvertina pakeitimo išlaidas (kainą), kurios gali atsirasti dėl atitinkamo turto ar įsipareigojimų straipsnio pakeitimo kitu. Kiekvienos technikos, kurią išskiria Zacharski ir kt. (2007), naudojimas turi būti pritaikytas konkrečiai situacijai bei atskaitomybės straipsnių grupei, žinoma, pasitaiko atveju, kai vienu metu galima naudoti ir visas technikas tikrajai vertei nustatyti.

Van Zijl ir Whittington (2005) savo studijoje apie tikrosios vertės metodą atskleidžia dar vieną vertės koncepciją, kuri, anot autorių, taip pat yra tinkama įvertinti turto ar įsipareigojimų straipsnius tikrąja verte. Vertė verslui (angl. deprival value, value to business) – toks tiksliausias ir teisingiausias šios koncepcijos pavadinimo vertimas – atsako į klausimą: ką turto savininkas prarastų, jei netektų konkretaus turto objekto? Paprasčiau tariant, ši koncepcija apima pridėtinės vertės, kurią verslui sukuria tam tikro turto nuosavybė. Vertė verslui dažnai gali būti interpretuojama ir kaip pakeitimo kaina, kuomet tam tikras turto objektas turi būti pakeičiamas kitu, tačiau su sąlyga, kad dėl pakeitimo atsirastantis pelnas bus didesnis nei išlaidos, patirtos keičiant vieną turto objektą kitu. Gwilliam ir Jackson (2008) teigia, kad jei tikroji turto ar įsipareigojimų straipsnio vertė nustatoma pagal aktyvios, gerai informuotos ir konkurencingos rinkos duomenis, įvertinimas bus objektyvus ir nešališkas turto ar įsipareigojimų savininko atžvilgiu (į vertinimą nebus įtraukti turto/įsipareigojimų savininko lūkesčiai ir tikslai). Vadinasi, tikroji finansinės atskaitomybės straipsnio vertė atspindės aukščiausią ir naudingiausią, rinkos dalyviams prieinamą kainą (Van Zijl, Whittington, 2005).

Įvertinant vertės verslui galimybę parodyti tikrąją turto ar įsipareigojimų vertę, galima teigti, kad vertės verslui teorija yra tinkama tikrajai finansinės atskaitomybės straipsnių vertei nustatyti.

Abi verčių koncepcijos (tikrosios vertės ir vertės verslui) siekia apibrėžti dabartinį turto ar išsipareigojimų straipsnio įvertinimą bei yra paremtos racionalios rinkos prielaidomis, tik „vertės verslui idėja yra naudos maksimizavimas, o tikrosios vertės – aukščiausia ir naudingiausia kaina“ (Macve, 2007, p. 3).

Nesvarbu, kokią techniką ar būdą įmonė pasirinktų tikrajai turto ar išsipareigojimų straipsnio vertei nustatyti, anot Madhavan (2002), tikrosios vertės modelio įgyvendinimas reikalauja tam tikrų iššūkių. Autoriaus išskiriami žingsniai tam tikra prasme apibendrina įvertinimo tikrąją vertę sprendimo priėmimo procesą: visų pirma, turi būti priimtas konkretaus turto ar išsipareigojimų vertinimo išigijimo metu sprendimas. Tikrosios vertės nustatymui turi būti pasirinkta konkreti technika ar metodas – pasirinkus jį, tokią informaciją įmonė turi įtraukti į savo apskaitos politiką kaip tam tikrą įkainojimo metodą. Galiausiai, visa svarbi informacija turi būti paaiškinta įmonės kapitalo savininkams, investuotojams ir kitiems informacijos vartotojams (Madhavan, 2002).

Apibendrinant atliktą įvertinimo tikrąją vertę teorijų analizę, akivaizdu, kad daugelio autorių nagrinėti tikrosios vertės nustatymo metodai bei technikos yra artimi, skirti tam pačiam tikslui pasiekti. Tolesniam tikrosios vertės koncepcijos tyrimui bei įvertinimo tikrąją vertę modelio kūrimui didžiausią įtaką turėjo tokių autorių, kaip Barth ir Landsman (1995), Riahi-Belkaoui (2004), Van Zijl ir Whittington (2005) bei Zacharski ir kt. (2007) studijos. Atlikus tikrosios vertės teorijų analizę nustatyta, kad bazinis metodas tikrai ir teisingai vertei nustatyti yra esamosios vertės identifikavimas, kuris gali būti įgyvendintas per tris pagrindines technikas – kapitalizuotos (dabartinės) vertės, dabartinės išigijimo arba dabartinės realizavimo kainų nustatymą. Visi kiti analizuoti vertinimo metodai vienaip ar kitaip yra susiję su šiais baziniais būdais arba yra išvestinės, modifikuotos, adaptuotos jų atmainos.

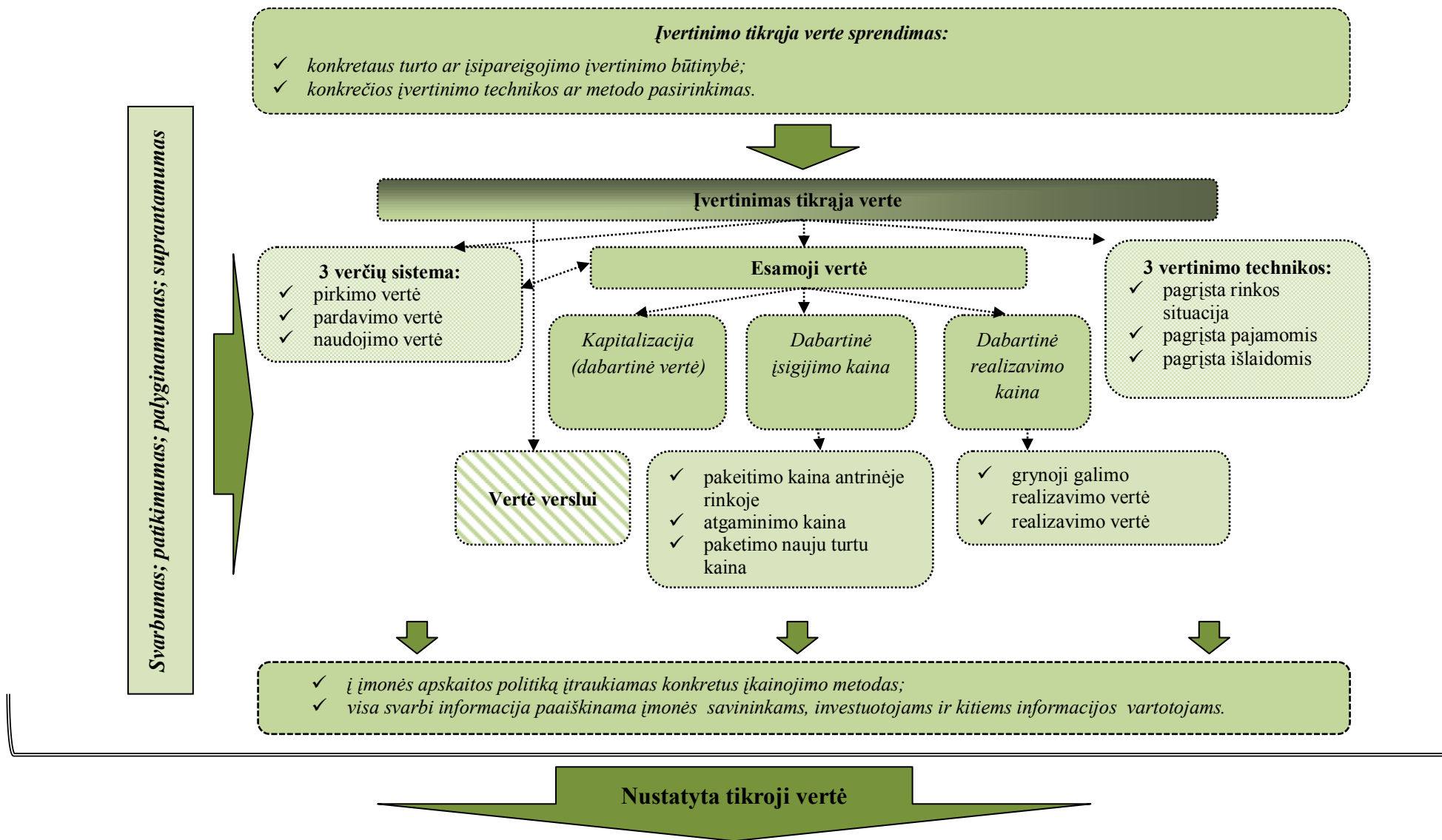
2. ĮVERTINIMO TIKRAJĄ VERTE MODELIO SUDARYMAS IR JO PATIKRINIMO METODOLOGIJA

Antroje darbo dalyje pristatomas sukurtas tikrosios vertės modelis, kaip visuma kriterijų ir veiksmų, įgalinančių finansinių ataskaitų straipsnius įvertinti tikrąja verte. Taip pat antroje darbo dalyje nagrinėjamas tikrosios vertės koncepcijos įgyvendinimas Tarptautinius finansinės atskaitomybės standartuose (TFAS). Išsamiai išanalizavus įvertinimo tikrąja verte principo atskleidimą Lietuvos akcinių bendrovių, kurių akcijomis prekiaujama biržoje, finansinės atskaitomybės rengimą reglamentuojančiuose standartuose, formuojama tyrimo metodologija, aprašanti tikrosios vertės modelio naudojimą finansinių ataskaitų straipsniams įvertinti. Kadangi tyrimų, atskleidžiančių tikrosios vertės koncepcijos panaudojimą Lietuvos įmonėse, nėra atlikta, šio tyrimo metodologija sudaroma remiantis teoriniais aspektais, TFAS ir įvairių socialinių tyrimų metodika.

2.1. Įvertinimo tikrąja verte modelio sudarymas

Išanalizavus visas įvertinimo tikrąja verte teorijas, svarbiausius jų aspektus galima sujungti į bendrą visumą ir nustatyti ryšius tarpusavyje bei tikrosios vertės įvertinimo galimybę. Verčių struktūrą, t.y. dabartinės kapitalizuotos vertės, dabartinės įsigijimo kainos, dabartinės realizavimo kainos ir kt., papildžius būtiniais sprendimo dėl vertės nustatyto proceso žingsniais bei veiksniais, nusakančiais informacijos, pagal kurią apibrėžiama tikroji vertė, kokybines savybes, gaunamas tikrosios vertės modelis. Šis modelis (3 pav.) sudarytas remiantis teoriniais aspektais, todėl turi būti tikrinamas empiriniu tyrimu. Kadangi trečioje darbo dalyje tikrosios vertės modelis tikrinamas pagal Lietuvos akcinių bendrovių, kurių akcijomis viešai prekiaujama vertybinių popierių biržoje, aiškinamųjų raštų informaciją, todėl tolesniame darbo skyriuje išsamiai išanalizuotas tikrosios vertės koncepcijos pateikimas TFAS.

Įvertinimas tikrąja verte prasideda nuo konkretaus turto ar įsipareigojimų straipsnio įvertinimo būtinybės konstatavimo bei būdo šiam įvertinimui atlikti pasirinkimo. Įvertinimo metodų tikrajai vertei nustatyti yra ne vienas ir kiekvienu konkrečiu atveju įmonė pasirenka jai tuo metu labiausiai tinkantį, vienintelį patogų ir tiksliausiai atspindintį tikrąją finansinių ataskaitų straipsnio vertę.

Šaltinis: sudaryta autorės

3 pav. Įvertinimo tikraja verte modelis

Įvertinimas tikrąja verte, remiantis išanalizuotomis įvairių autorių tikrosios vertės teorijomis, gali būti atliekamas naudojant įvairias įvertinimo technikas bei verčių sistemas:

- Esamosios vertės nustatymas:
 - ✓ Kapitalizacijos (dabartinės vertės) skaičiavimas;
 - ✓ Dabartinės įsigijimo kainos nustatymas per:
 - pakeitimo kainą antrinėje rinkoje;
 - atgaminimo kainą;
 - pakeitimo nauju turtu kainą;
 - ✓ Dabartinės realizavimo kainos nustatymas per:
 - grynąją galimo realizavimo vertę;
 - realizavimo vertę;
- Pirkimo, pardavimo, naudojimo vertės identifikavimas;
- Įvertinimas pagal rinkos situaciją arba pagal pajamas;
- Vertės verslui nustatymas.

Įvertinimo procese svarbūs tikslaus ir teisingo įvertinimo kriterijai – svarbumas, patikimumas, palyginamumas bei suprantamumas. Informacija bei faktai (panašaus turto kainos, sandorių vertės ir kt.), pagal kuriuos nustatoma tikroji vertė, turi būti objektyvūs, lengvai suprantami, palyginami, patikimi. Baigiamasis įvertinimo tikrąja verte modelio etapas apima naudoto įvertinimo metodo įtraukimą į įmonės apskaitos politiką bei suinteresuotų asmenų informavimą apie finansinių ataskaitų straipsnių vertės pokyčius. Įmonė, įsivertinusi atitinkamus turto, įsipareigojimų, pajamų ar kt. straipsnius, naudotą įkainojimo metodą ištraukia iš savo apskaitos politiką, o finansinių ataskaitų aiškinamajame rašte pateikia visą būtiną informaciją tikrosios vertės pokyčiams bei vertinimo metodams pagrįsti.

Turint pakankamai žinių apie atskirų finansinių ataskaitų įvertinimą, nesunku suvokti, kad kiekvienu konkrečiu atveju vienas ir tas pats įvertinimo metodas tiks ne visada. Naudojant vieną įvertinimo techniką finansinių ataskaitų tikslai nebus pasiekti – finansinės informacijos vartotojai gali gauti nepilną, neteisingą ar klaidinančią informaciją, kuri privestų prie neteisingų sprendimų priėmimo. Skirtingam turtui bei skirtingiems įsipareigojimams priklausomai nuo situacijos reikėtų naudoti skirtingas įvertinimo technikas – kapitalizuotą vertę, dabartinę įsigijimo ar realizavimo vertę, o gal netgi tam tikrus šių verčių nustatymo būdus. Ne be reikalo 2004 m. FASB (Financial Accounting Standards Board, JAV finansinės atskaitomybės standartus leidžianti institucija) priėmė sprendimą, kad geriausias finansinių ataskaitų straipsnių įvertinimo būdas yra tikroji vertė. Aktyvioje rinkoje tikrąją turto ar įsipareigojimų vertę apibrėžia rinkos arba sandorio kaina, o jei

aktyvios rinkos nėra – tikrajai vertei nustatyti gali būti naudojami anksčiau aprašyti būdai bei įvertinimo sistemos – įsigijimo, realizavimo bei diskontuota vertės.

2.2. Tikrosios vertės koncepcijos pagal TFAS

Tikrosios vertės metodo taikymo pradininke laikoma JAV, nes būtent šioje šalyje 1992 metais buvo išleistas SFAS 107¹, kitaip tariant, finansinės apskaitos standartų punktas, apibrėžęs finansinių instrumentų vertinimą tikrąja verte konkrečiuose finansinių ataskaitų straipsniuose. Šis punktas įtraukė paskolų bei indėlių portfelių ir kitų nebalansinių straipsnių, kuriuos gali turėti bankai ar kitos finansų įstaigos, atspindėjimą tikrąja verte. Be kita ko, netrukus išleistas SFAS 115, kuriuo buvo reikalaujama tikrąja verte parodyti tam tikrus vertybinius popierius, kurių vertė svarstyti ir gali kisti. Jungtinėje Karalystėje 1996 metais mišrusis modelis, kurį išskyrė Pita ir Gutierrez (2006), Apskaitos standartų valdybos buvo paskelbtas netinkamu, nes finansiniai instrumentai turi būti įvertinti remiantis tikrąja jų verte.

Tikrosios vertės koncepcijos įsigalėjimas finansinės atskaitomybės straipsnių vertinime vis labiau įgavo pagreitį, nes Tarptautinė apskaitos standartų valdyba, anksčiau egzistavusi kaip Tarptautinis apskaitos standartų komitetas, 1999 metais išleido 39-ąjį TAS (Tarptautinės apskaitos standartą), kuris apibrėžė finansinių instrumentų pripažinimą apskaitoje bei vertinimą. Nors įvertinimo tikrąja verte metodas visų pirma buvo numatytas finansinių straipsnių vertinimui, jo naudojimo spektras yra žymiai platesnis ir tikrosios vertės koncepciją galime surasti daugelyje finansinės atskaitomybės standartų. Konkrečiais atvejais standartai reikalauja tiesioginio tikrosios vertės koncepcijos taikymo, tačiau yra standartų, kuriuose įvertinimas tikrąja verte pasireiškia per kituose standartuose apibrėžtų finansinės atskaitomybės straipsnių vertinimą pasitelkiant tikrosios vertės metodą.

Pagal Lietuvos akcinėms bendrovėms būtinus taikyti TFAS galima išskirti dvi pagrindines tikrosios vertės koncepcijos įgyvendinimo kryptis - tiesioginę (pvz. ilgalaikio materialiojo turto įvertinimas, kai konkrečiai nustatoma ilgalaikio turto tikroji vertė pagal rinkos kainą arba vieną iš vertinimo metodikų) ir netiesioginę (pvz. turto bei įsipareigojimų straipsnių vertinimas jungiant verslo vienetus – standarto esmė yra verslo vienetų jungimo atvaizdavimas finansinėje atskaitomybėje, o tikrosios vertės metodas atskleidžiamas per ilgalaikio turto, įsipareigojimų ir pan. vertinimą). Esminiai TFAS punktai, kuriuose tiesiogiai ar netiesiogiai figūruoja tikrosios vertės principas detaliai aprašyti šioje darbo dalyje. Žinoma, toks pagrindinių TFAS punktų, kuriuose pateikiamas vertinimas tikrąja verte, atskyrimas nėra vienareikšmiškas, nes galima pateikti

¹ Statement of Financial Accounting Standards 107

glaustesnių, arba priešingai – išsamesnių tikrosios vertės metodo panaudojimo realios finansinės atskaitomybės rengimo procese atvejų. Tačiau, šis skirstymas yra pakankamas tiksliai atspindėti įvertinimo tikrąja verte metodo reikšmę finansinėje apskaitoje. Vertinant tikrosios vertės principo naudojimą TFAS kaip tiesioginį arba netiesioginį, nustatyta, kad tiesiogiai tikrosios vertės principas taikomas 11-oje standartų, o netiesiogiai – 9-iose standartuose.

4 lentelė

Tikrosios vertės principo taikymas TFAS

TAS/TFAS	Pavadinimas	Tikrosios vertės principo taikymas TFAS ²
2 TAS	<i>Atsargos</i>	<i>T</i>
11 TAS	<i>Statybų sutartys</i>	<i>N</i>
16 TAS	<i>Nekilnojamas turtas, įranga ir įrengimai</i>	<i>T</i>
17 TAS	<i>Nuoma</i>	<i>N</i>
18 TAS	<i>Pajamos</i>	<i>T</i>
19 TAS	<i>Išmokos darbuotojams</i>	<i>T</i>
20 TAS	<i>Valstybės dotacijų apskaita ir informacijos apie valstybės paramą atskleidimas</i>	<i>T</i>
21 TAS	<i>Užsienio valiutos kurso pasikeitimo įtaka</i>	<i>N</i>
26 TAS	<i>Planuojamų pensijų išmokų apskaita ir atskaitomybė</i>	<i>N</i>
28 TAS	<i>Investicijos į asocijuotąsias įmones</i>	<i>T</i>
29 TAS	<i>Finansinė atskaitomybė hiperinfliacijos sąlygomis</i>	<i>N</i>
33 TAS	<i>Pelnas, tenkantis vienai akcijai</i>	<i>N</i>
36 TAS	<i>Turto vertės sumažėjimas</i>	<i>N</i>
38 TAS	<i>Nematerialusis turtas</i>	<i>T</i>
39 TAS	<i>Finansinės priemonės. Pripažinimas ir vertinimas</i>	<i>T</i>
40 TAS	<i>Investicinis turtas</i>	<i>T</i>
41 TAS	<i>Žemės ūkis</i>	<i>T</i>
2 TFAS	<i>Mokėjimas akcijomis</i>	<i>N</i>
3 TFAS	<i>Verslo jungimai</i>	<i>N</i>
5 TFAS	<i>Ilgalaikis turtas, skirtas parduoti, ir nutraukta veikla</i>	<i>T</i>

Šaltinis: sudaryta autorės pagal TFAS

Siekiant patikrinti įvertinimo tikrąja verte modelį, kaip pagrindinių tikrosios vertės nustatymo charakteristikų bei esminių bruožų rinkinį, būtina plačiau apsibrėžti, kokie finansinės atskaitomybės straipsniai bei įvykiai pagal TFAS gali ir/ar turi būti vertinami tikrąja verte bei kokią įtaką tai turi finansinės atskaitomybės rezultatams.

² T – tiesioginis taikymas, N – netiesioginis.

Atsargų vertinimas. Atsargos finansinėse ataskaitose turi būti vertinamos įsigijimo savikaina arba grynąja galimo realizavimo verte, priklausomai nuo to, kuri iš jų mažesnė. Grynoji galimo realizavimo vertė – tai įvertinta pardavimo kaina įprastinės veiklos metu, atėmus įvertintas gamybos užbaigimo išlaidas bei įvertintas pardavimo išlaidas. Ji rodo grynąją sumą, kurią ūkio vienetas pardavęs atsargas tikisi gauti įprastinės savo veiklos metu. Tuo tarpu tikroji vertė atspindi sumą, už kurią rinkoje gali būti apsieista tomis pačiomis atsargomis tarp ketinančių pirkti arba parduoti pirkėjų ir pardavėjų. Esminis šių dviejų verčių skirtumas tas, kad pirmoji vertė yra priskiriama konkrečiam ūkio subjektui, o antroji – ne. Atsargų grynoji galimo realizavimo vertė gali būti nelygi tikrajai atsargų vertei atėmus pardavimo išlaidas (TFAS, 2008).

Nekilnojamo turto, įrangos bei įrengimų vertinimas. Iš esmės visų pirma reikia pabrėžti, kad nekilnojamas turtas gali būti įsigijamas arba pasistatomas. Šio turto savikaina – sumokėta pinigų, pinigų ekvivalentų suma ar kitokio mokėjimo, vykdomo įsigyjant turtą jo įsigijimo ar statybos metu, tikroji vertė. Kai vienas ar keletas nekilnojamojo turto, įrangos ir įrengimų vienetų įsigijami mainais į nepiniginį turtą ar į piniginio ir nepiniginio turto derinį, tokio nekilnojamojo turto, įrangos ir įrengimų savikaina yra vertinama tikrąja verte. Nekilnojamasis turtas, įranga ir įrengimai po jų pripažinimo turtu, jeigu jo tikroji vertė gali būti patikimai įvertinta, turi būti apskaitomi perskaičiuota suma, kuri yra jo tikroji vertė perkainojimo dieną, atimant bet koki vėlesnį sukauptą nusidėvėjimą ir vėlesnius sukauptus vertės sumažėjimo nuostolius. Perkainojimas turi būti atliekamas pakankamai reguliariai, kad būtų užtikrinta, jog balansinė vertė reikšmingai nesiskiria nuo tos, kuri būtų buvusi nustatyta remiantis balanso dienos tikrąja verte. Jei turto tikrąją vertę nustatyti sunku, rinkos duomenimis pagrįstų įrodymų apie tikrąją vertę nėra, ūkio subjektui reikia įvertinti tikrąją vertę remiantis pajamų arba likutinės atsiperkamosios vertės principu (TFAS, 2008).

Nematerialaus turto vertinimas. Kai nematerialiojo turto objektas, įsigijamas apmokant per ilgesnį kaip 12 mėnesių laikotarpį brangiau už jo tikrąją vertę, palūkanos nenumatytos arba jų dydis reikšmingai skiriasi nuo rinkos palūkanų normos – šį turtą apskaitoje reikia registruoti tikrąja verte be palūkanų. Įsigijimo savikaina gaunama, kai visa mokėtina suma diskontuojama iki tikrosios vertės taikant rinkos palūkanų normą. Jei nematerialusis turtas yra įsigijamas sujungiant verslą, įsigijimo savikaina bus laikoma jo tikroji vertė įsigijimo data. Tikroji nematerialaus turto vertė gali būti nustatyta įvairiais būdais: pagal rinkos kainą, kompetentingų ekspertų vertinimą, vadovaujantis pačios įmonės susikurtais pagrįstais įvertinimo būdais. Patikimiausias tikrosios vertės nustatymo būdas yra kaina aktyviojoje rinkoje (tik tokia rinka nematerialiajam turtui nevisada egzistuoja). Tikrąja verte turi būti įvertinamas ir mainais įsigytas turtas bei gautas neatlygintinai, jei tikroji vertė gali būti patikimai nustatyta (TFAS, 2008).

Finansinių priemonių vertinimas. Tai bene esminis standartas, kuriame tikrosios vertės principas įgyvendinamas plačiausiai. Įvertinimas tikrąja verte pagal šį standartą naudojamas nustatyti finansinio turto, finansinių įsipareigojimų ir kai kurių sutarčių dėl nefinansinio turto pirkimo ar pardavimo vertei. Finansinis turtas arba finansinis įsipareigojimas vertinamas tikrąja verte, kurios pasikeitimas pripažįstamas pelno (nuostolių) ataskaitoje. Finansinio turto bei įsipareigojimų tikroji vertė gali būti patikimai nustatyta, jei jų tikrosios vertės svyravimai nereikšmingi arba jei įvairių įvertinimų kintamumo tikimybė gali būti tiksliai numatyta ir įvertinta apskaičiuojant tikrąją vertę. Tikroji vertė negali būti suma, kurią įmonė gautų ar sumokėtų vykdydama priverstinį sandorį, ne savo noru likviduodama įmonę ar išparduodama turtą. Finansinio turto ar finansinio įsipareigojimo tikrąją vertę galima patikimai nustatyti pagal kainą, paskelbtą aktyviojoje vertybinių popierių rinkoje ar nustatytą nepriklausomo eksperto. Įmonė finansinį turtą, finansinį įsipareigojimą ar juos abu kartu gali pateikti tikrąja verte pelno (nuostolių) ataskaitoje, jeigu tokiu būdu pateikta informacija bus svarbesnė. Tikrąja verte taip pat turi būti vertinamos išvestinės finansinės priemonės, prekybai laikomi finansiniai instrumentai, apsidraudimo sandoriai. Jeigu finansiniam turtui ar įsipareigojimui įvertinti nėra aktyviosios rinkos, ūkio subjektas nustato tikrąją vertę naudodamas konkrečią vertinimo metodiką. Vertinant tokia metodika, jeigu įmanoma, atsižvelgiama į nusimanančių ir ketinančių dalyvauti atitinkamoje operacijoje nesusijusių šalių naujausius sandorius, į kitos, iš esmės panašios, priemonės dabartinę tikrąją vertę, į diskontuotų pinigų srautų analizę ir pasirinkimo sandorių įkainojimo metodus. Jeigu egzistuoja vertinimo metodika, kurią rinkos dalyviai įprastai naudoja priemonei įkainoti, ir yra įrodyta, kad pagal šią metodiką galima patikimai įvertinti realių rinkos sandorių kainas, reikia vadovautis ja (TFAS, 2008).

Investicinio turto vertinimas. Įmonės turto dalis, kuri pripažįstama kaip investicija turi būti pripažįstama tikrąja verte arba einamųjų minimalių įmokų pagal nuomos sutartį verte, atsižvelgiant į tai, kuri yra mažesnė. Kai vienas ar keli investicinio turto vienetai įsigijami mainais į nepiniginį turtą, tokio investicinio turto įsigijimo (pasigaminimo) savikaina vertinama tikrąja verte, išskyrus atvejus, kai mainų sandoris neturi pakankamo komercinio pagrindo arba nei gaunamo, nei atiduodamo turto tikroji vertė negali būti patikimai nustatyta. Kai tikrąja verte vertinamas investicinis turtas perkeliamas į savininko reikmėms naudojamą ilgalaikį materialųjį turtą arba atsargas, tada turto numanomos sąnaudos vėlesnėje apskaitoje turi būti turto tikroji vertė jo paskirties pakeitimo dieną (TFAS, 2008).

Žemės ūkio produktų ir biologinio turto vertinimas. Visas biologinis turtas jo pirminio pripažinimo metu ir kiekvieną balanso datą bei visa iš biologinio turto gauta žemės ūkio produkcija jos gavimo momentu vertinami vienu šių būdų: tikrąja verte, atėmus pardavimo vietos išlaidas arba

įsigijimo (pasigaminimo) savikaina. Žemės ūkio produkcija, išauginta iš ūkio subjekto biologinio turto, derliaus nuėmimo metu turėtų būti vertinama tikrąja verte, atėmus pardavimo vietos išlaidas. Biologinio turto tikrąją vertę galima nustatyti remiantis aktyviosios rinkos kaina. Biologinio turto arba žemės ūkio produkcijos tikrąją vertę lengviau nustatyti grupuojant šį turtą pagal reikšmingus požymius (pagal kuriuos kainos nustatomos rinkoje) – dažniausiai pagal kiekybinius ir kokybinius. Pirminio biologinio turto pripažinimo metu, kai biologinis turtas nuperkamas, šio turto įsigijimo savikaina laikoma jo tikrąja verte. Iš anksto pasirašant sutartis parduoti biologinį turtą ar žemės ūkio produkciją ateityje, šiose sutartyse numatytos kainos ne visada tinka tikrajai vertei nustatyti. Tikroji vertė turi atitikti dabartinės aktyviosios rinkos kainas. Jeigu aktyviosios rinkos nėra, įmonė biologinio turto ir žemės ūkio produkcijos tikrąją vertę gali nustatyti: pagal paskutinio sandorio kainą, jeigu ekonominės aplinkybės reikšmingai nepakito arba pagal panašaus turto rinkos kainas. Biologinis turtas, fiziškai susietas su žeme, turi būti vertinamas atskirai nuo žemės jo tikrąja verte, atėmus pardavimo vietos išlaidas. Per ataskaitinį laikotarpį biologinio turto fizinės savybės bei kaina gali kisti, todėl visas ataskaitinio laikotarpio pabaigoje turimas biologinis turtas turi būti perkainojamas, įvertinant jį perkainojimo dienos tikrąja verte, atėmus pardavimo vietos išlaidas, o vertės pokytis atspindėtas ataskaitinio laikotarpio finansiniuose rezultatuose (TFAS, 2008).

Ilgalaikio turto skirto parduoti bei turto, apskaitomo nutraukiant veiklą, vertinimas. Šiame standarte apibrėžiama, kaip turėtų būti vertinamas ilgalaikis turtas, kurį ūkio vienetas laiko pardavimo tikslais bei kaip turėtų būti apskaitoma nutraukiama ūkio subjekto veikla. Tikrosios vertės principas iš esmės pasireiškia lygiai taip pat, kaip ir vertinant ilgalaikį turtą, turimą įmonės reikmėms. Turtas, kuris atitinka kriterijus, kad būtų apibrėžtas kaip turtas, skirtas parduoti, turi būti įtraukiamas į apskaitą mažesniąja verte – balansine arba tikrąja verte atėmus pardavimo išlaidas, o tokio turto nusidėvėjimo reikia nebeskaičiuoti. Nutrauktos veiklos rezultatai parodomi pelno (nuostolių) ataskaitoje atskirai įvertinus juos tikrąja verte atėmus pardavimo išlaidas (TFAS, 2008).

Pajamų vertinimas. Pajamos turi būti įvertintos gauto arba gautino mokėjimo tikrąja verte, kai atsiskaitymas grynaisiais pinigais ar jų ekvivalentais atidedamas. Pajamų dydis – tai įmonės ir kliento susitarimu nustatyta suma, kuri lygi tikrajai vertei, atsižvelgiant į suteiktas bei numatomas nuolaidas, parduotų prekių gražinimus bei nukainojimą. Mainų atveju, kai prekės ar paslaugos keičiamos į nepanašias prekes ar paslaugas, toks keitimas laikomas pajamas kuriančiu sandoriu. Šiuo atveju pajamos yra nustatomos prie gautų prekių ar paslaugų tikrosios vertės pridėjus vykdant mainų sandorį gaunamų pinigų ar jų ekvivalentų sumas. Jei keičiama į panašios kilmės ir vertės prekes ar paslaugas, keitimas nelaikomas pajamas kuriančiu sandoriu (TFAS, 2008).

Išmokų darbuotojams vertinimas. Per laikotarpį, kai vykdomi įsipareigojimai darbuotojui, kiekvieną finansinių ataskaitų parengimo datą ir įsipareigojimo įvykdymo datą įmonė turi įvertinti

juos tikraja verte, bet kokie tikrosios vertės pasikeitimai turi būti pripažinti pelnu arba nuostoliais ir parodyti pelno (nuostolių) ataskaitoje. Kai atlygis darbuotojui yra išmokamas akcijų pavidalu, akcijos turi būti įvertintos tikraja verte. Kai jos negalima patikimai nustatyti, tai atlygio darbuotojui vertė bus lygi nominaliai akcijų vertei (TFAS, 2008).

Valstybės dotacijų vertinimas. Tikrosios vertės metodas vertinant valstybės dotacijas, tiek pinigines, tiek nepinigas, turi būti naudojamas tik tada, kai pagrįstai garantuojama, kad ūkinis vienetas atitinka visas dotacijos suteikimo sąlygas bei dotacija tikrai bus gauta. Valstybės dotacija gali būti skiriama ūkio subjektui perduodant naudoti nepiniginį turtą tokį, kaip žemė ar kiti išteklių. Tokiomis aplinkybėmis paprastai nepiniginis turtas įkainojamas tikraja verte ir tiek dotacija, tiek minėtas turtas apskaitoje parodomi nustatyta tikraja verte (TFAS, 2008).

Investicijų į asocijuotąsias įmones vertinimas. Kai investicijos į asocijuotąsias įmones pirmą kartą pripažįstamos apskaitoje, jos užregistruojamos įsigijimo savikaina. Tačiau investicijos į asocijuotąsias įmones, kurių kainos kursai viešai skelbiami rinkoje, turi būti registruojamos apskaitoje ir finansinėje atskaitomybėje atskleistos tikraja verte (TFAS, 2008).

Statybų sutarčių vertinimas. Tikrosios vertės principas šiame standarte atsispindi per sutarties pajamų vertinimą. Jos turi būti įvertinamos gauto ar gautino atlyginimo tikraja verte. Sutarties pajamų vertinimui įtaką daro įvairūs neapibrėžtumai, kurie priklauso nuo būsimųjų laikotarpių įvykių baigties, todėl būtinas teisingas gautinų piniginių sumų apskaičiavimas (TFAS, 2008).

Nuomos vertinimas. Tikrosios vertės koncepcija šiame standarte atsiskleidžia netiesiogiai – per finansinės ar veiklos nuomos pagrindu įsigyjamo turto vertinimą. Tarkime, finansinės nuomos atveju nuomos laikotarpio pradžioje minimalių įmokų pagal nuomos sutartį dabartinė vertė turėtų bent apytiksliai prilygti visai išnuomoto turto tikrajai vertei (TFAS, 2008).

Užsienio valiutos kurso kitimo vertinimas. Netiesioginis įvertinimas tikraja verte naudojamas vertinti turtui, kurio tikroji vertė nustatoma užsienio valiuta, įkainojimui. Balanse toks turtas turi būti įvertinamas finansinės atskaitomybės valiuta, taikant tikrosios vertės nustatymo dienos valiutos kursą. Nematerialiajam turtui priskiriamas prestižas, atsiradęs dėl užsienio įmonės įsigijimo, turi būti apskaičiuojamas taikant įmonės įsigijimo dienos valiutos kursą. Vėliau atliekami nematerialiojo turto tikrosios vertės koregavimai, susiję su prestižo nustatymu, taip pat apskaičiuojami taikant įsigijimo dienos valiutos kursą (TFAS, 2008).

Planuojamų pensijų išmokų vertinimas. Pensinio aprūpinimo planų investicijos, kai tokie planai ruošiami ir investicijos formuojamos, turi būti įtraukiamos į apskaitą tikraja verte. Dažniausiai kaupimas pensijai vykdomas investuojant į vertybinius popierius. Rinkoje parduodamų vertybinių popierių tikroji vertė yra jų rinkos vertė, todėl pavaizduoti apskaitoje šių investicijų

senatvei vertę nėra sudėtinga. Vertybinių popierių rinkos vertė arba kaina yra laikoma naudingiausiu vertybinių popierių ir laikotarpio investicijų rezultatų matu ataskaitų pateikimo data (TFAS, 2008).

Finansinė atskaitomybė hiperinfliacijos sąlygomis. Hiperinfliacijos sąlygomis sudaryti veiklos rezultatų ir finansinės būklės ataskaitas naudojant vietinę valiutą be patikslinimo nenaudinga, nes pinigų perkamoji galia nevaldomai mažėja tokiu santykiniu dydžiu, kad skirtingu laiku, nors ir tą patį ataskaitinį laikotarpį, sudarytų sandorių ir kitų įvykių verčių lyginimas yra netikslus. Priimta laikyti, kad kai kaupiamoji infliacijos norma per trejus metus artėja prie arba net viršija 100 %, fiksuojama hiperinfliacija. Tikrosios vertės metodo naudojimas šiame standarte pasireiškia netiesiogiai – per reikalavimą pervertinti bei patikslinti finansinių ataskaitų straipsnius iki tokių verčių, kaip grynoji galimo realizavimo vertė, rinkos vertė, atsiperkamoji vertė ir pan. (TFAS, 2008).

Pelnas, tenkančio vienai akcijai vertinimas. Tikrąją vertę šiuo atveju įvertinamos akcijos, norint apskaičiuoti joms tenkančią įmonės pelno dalį. Paprastųjų akcijų tikrosios vertės perviršis arba kitas atlygis, didesnis už paprastųjų akcijų, išleistų pradinėmis konvertavimo sąlygomis, tikrąją vertę, yra gražos suma, mokama privilegijuotiesiems akcininkams ir atimama skaičiuojant pelną arba nuostolius, priskirtinus patronuojančiosios įmonės paprastosios nuosavybės savininkams. Bet koks privilegijuotųjų akcijų balansinės vertės perviršis, viršijantis sumos, mokamos už jas atsiskaitant, tikrąją vertę, pridedamas skaičiuojant pelną arba nuostolius, priskirtinus patronuojančiosios įmonės paprastosios nuosavybės savininkams (TFAS, 2008).

Turto vertės sumažėjimo vertinimas. Šio standarto tikslas – nustatyti procedūras, kurias privalo taikyti ūkio subjektas siekdamas garantuoti, kad jo turtas nebūtų apskaitomas suma, didesne už atsiperkamąją vertę, kuri savo ruožtu apibrėžiama kaip turto ar pinigų kuriančio vieneto tikroji vertė, atėmus pardavimo išlaidas, arba jo naudojimo vertė atsižvelgiant į tai, kuri didesnė. Ne visada yra būtina nustatyti abi šias vertes – tikrąją turto vertę, atėmus pardavimo išlaidas, ir jo naudojimo vertę. Jei kuri nors iš šių verčių viršija turto balansinę vertę, tai turto vertė nėra sumažėjusi ir kitą sumą nustatyti nėra būtina (TFAS, 2008).

Mokėjimo akcijomis vertinimas. Tikrosios vertės principas šiame standarte atskleidžiamas netiesiogiai – tikrąją vertę turi būti įvertintas už akcijas įsigyjamas sandorio objektas. Sudarydamas mokėjimo akcijomis sandorius, kurie padengiami nuosavybės priemonėmis, ūkio subjektas turi įvertinti gautas prekes ar paslaugas ir atitinkamą nuosavybės padidėjimą tiesiogiai gautų prekių ar paslaugų tikrąją vertę, išskyrus atvejį, kada minėta tikroji vertė negalėtų būti patikimai įvertinama. Jeigu patikimai įvertinti tikrosios vertės nėra galimybės, ūkio vienetas turi įvertinti jų vertę ir atitinkamą nuosavybės padidėjimą netiesiogiai, remdamasis suteiktų nuosavybės priemonių tikrąją

verte. Dėl sandorių, vertinamų suteiktų nuosavybės priemonių tikrąja verte, ūkio subjektas turi įvertinti suteiktų nuosavybės priemonių tikrąją vertę vertinimo dieną, remdamasis rinkos kainomis (jei jos pateikiamos viešai) ir atsižvelgdamas į sąlygas, kuriomis nuosavybės priemonės buvo suteiktos (TFAS, 2008).

Verslo jungimų vertinimas. Visi verslų sujungimai turi būti apskaitomi taikant pirkimo metodą. Todėl įsigyjantis ūkio subjektas įsigijimo dieną pripažįsta įsigytojo ūkio subjekto identifikuojamą turtą, įsipareigojimus ir neapibrėžtuosius įsipareigojimus jų tikrosiomis vertėmis. Taip pat pripažįstamas prestižas, kurio amortizacija vėliau neskaičiuojama, o tikrinama (perskaičiuojama) dėl galimo vertės sumažėjimo. Kai jungiant verslus įmonės akcijų įsigijimas vykdomas keliais etapais, kiekvienas įsigijimas parodomas atskirai, kad būtų galima nustatyti įsigyto grynojo turto tikrąją vertę. Tikroji vertė gali būti rinkos kaina, tačiau jei aktyviosios tam tikro turto rinkos nėra, tikroji vertė gali būti tokio pat ar panašaus turto pardavimo kaina, nustatyta paskutiniame įmonės sandoryje (TFAS, 2008).

Apibendrinant tikrosios vertės metodo pateikimą TFAS, galima pastebėti, kad jo būtinumas yra akivaizdus vertinant bei finansinėje atskaitomybėje registruojant straipsnius, kurių vertė jautri bendrai rinkos situacijai ir rinkos kainų pokyčiams – t.y. ilgalaikis materialus turtas, finansiniai instrumentai finansinio turto/įsipareigojimų pavidalu, biologinis turtas. Likusieji standartai taip pat įtraukia tikrosios vertės metodo naudojimą, tiek tiesiogiai, tiek ir netiesiogiai, tačiau aukščiausias prioritetas tikrajai vertei visgi skiriamas minėtus straipsnius reglamentuojančiuose standartuose.

2.3. Įvertinimo tikrąja verte modelio tikrinimo metodika

Tyrimo metodikos sudarymo bei tyrimo atlikimo būtinumą nusakančią problemą galima apibendrinti keletu aspektų. Visų pirma, tikrosios vertės koncepcija, kaip tikros ir teisingos finansinių ataskaitų straipsnių vertės pateikimo būdas, gali būti įvardintas kaip privalomas norint pateikti tikslią informaciją jos vartotojams. Racionalūs sprendimai, paremti įmonių finansinių ataskaitų duomenimis, galimi tuomet, kai visa reikalinga informacija atspindėta konkretaus turto ar įsipareigojimų straipsnio vertėje. Antra, egzistuoja dilema, kaip finansinėse ataskaitose be klaidinimo parodyti įmonės finansinius rezultatus, jos turtą, kai aplinkui viskas keičiasi: išteklių kainos, darbo užmokestis, palūkanų normos, nekilnojamojo turto ir kitų prekių kainos. “Suspėti” su rinkos, teisinių, ekonominių ir socialinių pokyčių mastais iš tiesų sudėtinga. Todėl tarptautiniai finansinės atskaitomybės standartai (TFAS) bei kai kurie mokesčių įstatymai šią problemą siūlo spręsti pasitelkus tikrosios vertės sąvoką. Be kita ko, finansinių straipsnių vertė, pagrįsta jų istorine kaina, dažnai gali būti savo ruožtu kurianti „paslėptuosius rezervus“ – įmonės dažnai sukuria

atskirtį tarp turto ar išipareigojimų straipsnių pateikimo atskaitomybėje ir tikrosios jų vertės rinkoje. Minėti rezervai dažniausiai pasitarnauja savanaudiškiems įmonės tikslams. Ir galiausiai – tikrosios vertės metodas, be visų jau minėtų teisingo ir tikslaus informacijos atskleidimo funkcijų yra ir vertinimo būdas, įtraukiantis rizikos poveikio nustatymą.

Parengtos tyrimo metodikos **objektas** sutampa su magistro darbo objektu ir yra tikrosios vertės metodas.

Tyrimo tikslas – įvertinti tikrosios vertės metodo taikymą Lietuvos akcinių bendrovių, kurių akcijomis viešai prekiaujama vertybinių popierių biržoje, finansinėse ataskaitose.

Atsižvelgiant į tyrimo objektą ir tikslą, išskiriamos trys pagrindinės **prielaidos**, kuriomis remiamasi sudarant tyrimo metodologiją:

- *I-oji prielaida.* Įmonių finansinės ataskaitos, tiksliau aiškinamasis raštas, yra pagrindinis informacijos šaltinis tyrimo duomenims apie tikrosios vertės metodo naudojimą surinkti.
- *II-oji prielaida.* Analogiškų ar panašių tyrimų, analizuojančių tikrosios vertės koncepcijos pritaikymą įmonių praktikoje Lietuvoje nėra atlikta.
- *III-oji prielaida.* Sukurtas įvertinimo tikrąja verte modelis yra paremtas teoriniais aspektais ir finansinės atskaitomybės reglamentu, todėl jo praktinis pritaikymas gali būti pakoreguotas pagal atlikto tyrimo rezultatus.

Remiantis apibrėžtomis prielaidomis, svarbu pastebėti, kad tyrimu siekiama įvertinti tikrosios vertės metodo taikymą Lietuvos akcinėse bendrovėse, remiantis jų viešai pateikiamomis finansinėmis ataskaitomis. Be kita ko, atsiribojama nuo vidinių duomenų šaltinių, kurie galėtų vienaip ar kitaip paveikti viešai pateikiamos finansinės informacijos reikšmingumą bei pakeisti tyrimo rezultatus.

Duomenų rinkimo metodai. Užsibrėžtam tyrimo tikslui pasiekti atliktas tiesioginis duomenų rinkimas iš pirminių informacijos šaltinių – Lietuvos akcinių bendrovių finansinių ataskaitų (aiškinamųjų raštų). Aiškinamieji raštai savo ruožtu yra vienintelis reikšmingas informacijos šaltinis tikrosios vertės metodo atskleidimui nustatyti, nes būtent juose pateikiami paaiškinimai apie įvertinimo metodus bei verčių pokyčius. Bandytas nustatyti tikrosios vertės metodo naudojimą iš kitų finansinių ataskaitų būtų praktiškai neįmanomas.

Įmonių tikrosios vertės metodo naudojimo bei tikrosios vertės atskleidimo aspektai įvertinami balais, gautais sudėjus atsakymus pagal parengtą klausimyną. Kokybinio tyrimo metu, remiantis iš anksto parengtais klausimais ir jų atsakymų vertinimo skale, atsakymai yra užkoduojami kiekybinėje skalėje. Įvertinimo tikrąja verte metodo naudojimo vertinimui taikomi aprašomosios statistikos metodai: duomenų pasikartojimo dažnių ir skaitinių charakteristikų

apskaičiavimas bei duomenų pjūvių analizė. Tikrosios vertės metodo taikymo Lietuvos akcinių bendrovių finansinių ataskaitų straipsniams vertinti tyrime taikomi tokie aprašomosios statistikos matai: aritmetinis vidurkis, mediana, aukščiausia ir žemiausia reikšmė.

Tyrimo imtis. Tyrimo populiaciją sudaro Nasdaq OMX Vilnius biržos Oficialaus ir Papildomo sąrašo akcinės bendrovės (37 įmonės), kadangi joms numatyti finansinių ataskaitų reikalavimai yra vienodi ir pagrįsti TFAS. Tyrimo imtį sudaro 35 įmonės, listinguojamos minėtuose sąrašuose. Į tyrimo imtį neįtrauktos dvi įmonės – AB „LITGRID turtas“, kuri iki 2010-11-16 buvo AB „Lietuvos energija“ dalis, bei AB „ALT investicijos“, kuri 2010 metų pabaigoje dėl nemokumo perimta įmonių grupės „Alita“. Pasirinkta, kad akcinės bendrovės Oficialiajam bei papildomam sąrašams turi priklausyti 2007 – 2010 metų laikotarpiu. Oficialaus ir papildomo sąrašų įmonės, priklausančios tyrimo imčiai, pateikiamos lentelėje:

5 lentelė

Akcinės bendrovės, priklausančios tyrimo imčiai

Oficialusis sąrašas	<ol style="list-style-type: none"> 1. AB „Apranga“ 2. AB „City Service“ 3. AB „Grigiškės“ 4. AB „Invalida“ 5. AB „Lietuvos dujos“ 6. AB „Linas Agro group“ 7. AB „Panevėžio statybos trestas“ 8. AB „Pieno žvaigždės“ 9. AB „Rokiškio sūris“ 10. AB „Šiaulių bankas“ 11. AB „Sanitas“ 12. AB „Bankas Snoras“ 13. AB „TEO“ 14. AB „Ūkio bankas“ 15. AB „Utenos trikotažas“ 16. AB „Vilniaus baldai“ 17. AB „Vilkyškių pieninė“
Papildomas sąrašas	<ol style="list-style-type: none"> 18. Įmonių grupė „Alita“ 19. AB „Anykščių vynas“ 20. AB „Agrowill Group“ 21. AB „Dvarčionių keramika“ 22. AB „Gubernija“ 23. AB „Klaipėdos baldai“ 24. AB „Klaipėdos nafta“ 25. AB „Kauno energija“ 26. AB „Lietuvos energija“ 27. AB „Lietuvos elektrinė“ 28. AB „Lifosa“ 29. AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“ 30. AB „Limarko laivininkystės kompanija“ 31. AB „Linas“ 32. AB „Snaigė“ 33. AB „Stumbras“ 34. AB „Vilniaus degtinė“ 35. AB „Žemaitijos pienas“

Šaltinis: sudaryta autorės

Įvertinimo tikrąja verte tyrimo imties įmonių duomenys analizuojami 2007 – 2010 metų laikotarpiu, kuris savo specifika turėtų atskleisti tikrosios vertės koncepcijos būtinumą. Šis ketverių metų periodas apima prieškrizinį laikotarpį, kurio metu Lietuvos įmonių ekonomika išgyveno pakilimą, generavo dirbtinai aukštus pelno srautus, o nekilnojamo turto kainos – buvo nepamatuotai išpūstos pagal neracionalią rinkos situaciją. 2008-ieji laikytini pasaulinės finansinės krizės pradžios metais, nes būtent šio laikotarpio pabaigoje sprogo nekilnojamo turto kainų burbulas, sumažėjo vartojimas, infliacija pasiekė kone žemiausią tašką per paskutinįjį dešimtmetį. Vėlesniais, 2009 metais, krizės padariniai pradėjo matytis itin aiškiai, nes pirminis pasaulinės finansų krizės sukeltas šokas šiek tiek nurimo, tačiau ekonomika pasiekė stagnacijos lygį. 2010 metai – tai periodas, kuriame pradėjo ryškėti pirmieji krizės pabaigos požymiai ir ekonomikos atsigavimas. Įvertinus šį ketverių metų laikotarpį kaip iš tiesų reikšmingą savo ekonominiais procesais ir pokyčiais rinkoje, jo reikšmė tikrosios vertės metodo tyrimui yra neginčytina. Infliacijos pokyčiai, staigus nekilnojamo turto kainų kritimas ir sugrįžimas prie ankstesnio lygio, verslo susijungimai, įmonių bankrotai ir kt. veiksniai tik dar kartą patvirtina, kad įvertinti tikrosios vertės koncepcijos naudojimą pasirinktose bendrovėse minėtu laikotarpiu yra būtina.

Tyrimo duomenų rinkimui naudoti tokie **šaltiniai**:

- Nasdaq OMX Vilnius biržos internetiniame puslapyje pateikiama informacija;
- Lietuvos centrinio vertybinių popierių depozitoriumo internetiniame puslapyje pateikiama informacija;
- Įmonių (akcinių bendrovių) internetiniuose puslapiuose pateikiama informacija.

Tyrimo duomenų rinkimas atliktas tokiu nuoseklumu: visų pirma, įmonių internetiniuose puslapiuose pateiktose finansinėse ataskaitose (aiškinamuosiuose raštuose) ieškota atsakymų į klausimus, numatytus tikrosios vertės indekso apskaičiavimo klausimyne (6 lentelė). Po to, reikiami duomenys tikslinti Nasdaq OMX Vilniaus ir Lietuvos centrinio vertybinių popierių depozitoriumo internetinėse svetainėse. Numatyta, kad šis duomenis iki 2007 metų nėra atsižvelgiama ir jie įtakos tikrosios vertės indekso formavimui neturi.

6 lentelė

Tikrosios vertės indekso klausimynas

Klausimai	
A	Ar išskiriamas tikrosios vertės principas kaip įvertinimo metodas?
B	Ar pateikiama informacija apie tikrosios vertės pokyčius?
C	Ar pateikiama informacija apie pelno (nuostolių) dėl tikrosios vertės pasikeitimo fiksavimą?
D	Ar yra apibrėžti veiksniai, lemiantys įvertinimą tikrąja verte: svarbumas, patikimumas, palyginamumas?
E	Ar tikrosios vertės metodas naudojamas vertinti nuosavam kapitalui?
F	Ar tikrosios vertės metodas naudojamas vertinti pajamoms?

G	Ar tikrosios vertės metodas naudojamas vertinti sąnaudoms?
H	Ar tikrosios vertės metodas naudojamas vertinti IMT?
I	Ar tikrosios vertės metodas naudojamas vertinti nematerialiam turtui?
J	Ar tikrosios vertės metodas naudojamas vertinti verslo jungimams?
K	Ar tikrosios vertės metodas naudojamas vertinti investicijoms į acosijuotąsias įmones?
L	Ar tikrosios vertės metodas naudojamas vertinti investicijoms į dukterines įmones?
M	Ar tikrosios vertės metodas naudojamas vertinti biologiniam turtui?
N	Ar tikrosios vertės metodas naudojamas vertinti finansiniam turtui?
O	Ar tikrosios vertės metodas naudojamas vertinti finansiniams įsipareigojimams?
P	Ar tikrosios vertės metodas naudojamas vertinti nuomos ir lizingo operacijoms?
R	Ar tikrosios vertės metodas naudojamas vertinti dotacijoms ir subsidijoms?
S	Ar tikrosios vertės metodas naudojamas vertinti užsienio valiutos kurso pokyčiams?
T	Ar tikrosios vertės metodas naudojamas vertinti statybos ir kitoms ilgalaikėms sutartims?
U	Ar tikrosios vertės metodas naudojamas vertinti išvestinėms finansinėms priemonėms?
V	Ar tikrosios vertės metodas naudojamas vertinti darbuotojų atlygiui?
Z	Ar tikrosios vertės metodas naudojamas vertinti įmonių pertvarkymui?

Šaltinis: sudaryta autorės

Norint suformuoti jau anksčiau minėtą tikrosios vertės indeksą, buvo parengtas klausimynas. Pagal suformuotą tikrosios vertės modelį bei TFAS apibrėžtus tikrosios vertės metodo taikymo atvejus klausimyne išskirti 22 klausimai. Visi suformuoti klausimai yra uždarojo tipo, reikalaujantys tik teigiamo ar neigiamo atsakymo. Tokio pobūdžio atsakymai yra paprasčiausiai paverčiami kiekybine informacija. Galimi atsakymai į visus parengto klausimyno klausimus yra trijų tipų ir atitinkamai yra vertinami:

- „TAIP“ – 1 balas;
- „NE VISIŠKAI“ – 0,50 balo;
- „NE“ – 0 balų.

Klausimų pagalba visų nagrinėjamų akcinių bendrovių aiškinamųjų raštų informacija paversta skaitinėmis reikšmėmis nuo 0 iki 1. Pavyzdžiui, jei aiškinamajame konkrečios įmonės rašte yra apibrėžta, kad įsigytas finansinis turtas vertinamas tikrąja verte, remiantis panašaus finansinio turto rinkos kaina arba panašių atliktų sandorių verte, tuomet atitinkamo klausimo atsakymo įvertis yra 1 balas. Tačiau, jei įmonės aiškinamajame rašte teigiama, kad ilgalaikis materialusis turtas gali būti įvertintas tikrąja verte jį perkainojus, konkretaus klausimo įvertis bus 0,5 balo. Reikia pabrėžti, kad tokio pobūdžio tyrimo duomenų sisteminimas yra sudėtingas ir reikalaujantis labai objektyvios tyrėjo interpretacijos. Kokybinę informaciją patogiausiai išvertinus kiekybine išraiška formuojamas tikrosios vertės indeksas, kurį sudaro visų klausimų įverčių suma.

Atlikus išsamią tikrosios vertės teorijų bei paties principo pateikimo TFAS analizę trečiojoje darbo dalyje patikrintas sukurtas įvertinimo tikrąja verte modelis. Remiantis parengta tyrimo metodologija atliktas tyrimas, kurio pagrindinis tikslas – atskleisti Lietuvos akcinių bendrovių tikrosios vertės koncepcijos įsisavinimą, įvertinant įmonių aiškinamuosiuose raštuose pateiktą informaciją kokybiškai bei perskaičiuojant vertinimo rezultatus į kiekybinę išraišką.

3. ĮVERTINIMO TIKRAJĄ VERTE MODELIO TIKRINIMAS

Trečiojoje darbo dalyje aprašomas atliktas tyrimas, atskleidžiantis įvertinimo tikrąją vertę modelio naudojimą Lietuvos akcinių bendrovių finansinėje atskaitomybėje. Pagal parengtą tyrimo metodologiją atliktas tyrimas įvertino tikrosios vertės koncepcijos reikšmingumą konkrečių įmonių rengiamoje finansinėje atskaitomybėje. Siekiant, kad gauti rezultatai būtų reprezentatyvūs, buvo suformuotas tikrosios vertės indeksas, kurio reikšmė parodo tikrosios vertės metodo panaudojimo lygį.

3.1. Tikrosios vertės modelio tikrinimas

Įvertinus ketverių metų (2007-2010) periodo akcinių bendrovių aiškinamųjų raštų informaciją nustatyta, kad daugeliu atvejų pagal įmonių duomenis tikrosios vertės koncepcijos pateikimas yra gana vidutinis. Pastebėtina, kad tikrosios vertės metodo vertinti nuosavam kapitalui pagal aiškinamųjų raštų duomenis nenaudoja nei viena analizuota įmonė. Pats tikrosios vertės metodas, kaip įvertinimo būdas, yra aiškiai apibrėžtas 34 akcinių bendrovių aiškinamuosiuose raštuose – tik AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“ aiškinamajame rašte šis metodas, kaip naudojamas įvertinimo būdas, nėra aprašytas. Nors, aptariant atsargų bei ilgalaikio materialaus turto vertinimą, tikrosios vertės koncepcija paminėta. Būtent šios įmonės tikrosios vertės indekso reikšmė visais nagrinėtais laikotarpiais yra mažiausia (1-2 balai), kai tuo tarpu maksimalus galimas tikrosios vertės indekso rezultatas yra 22 balai.

Bendrus tikrosios vertės indekso balus, suskaičiuotus pagal klausimų vertinimo balus nuo 0 iki 1 (žr. 1-4 priedai) galima matyti toliau pateiktoje 7-ojoje lentelėje. Visus ketverius metus pagal tikrosios vertės principo atskleidimą bei modelio tenkinimą aukščiausią poziciją užėmė AB „Dvarčionių keramika“, o tikrosios vertės indekso dydis per nagrinėjamą laikotarpį keitėsi nedaug – 1-1,5 balo intervale. Toliau pateikiama viso analizuoto periodo 35 Lietuvos akcinių bendrovių tikrosios vertės indeksų bei statistinių rodiklių suvestinė.

7 lentelė

Tikrosios vertės indekso reikšmės

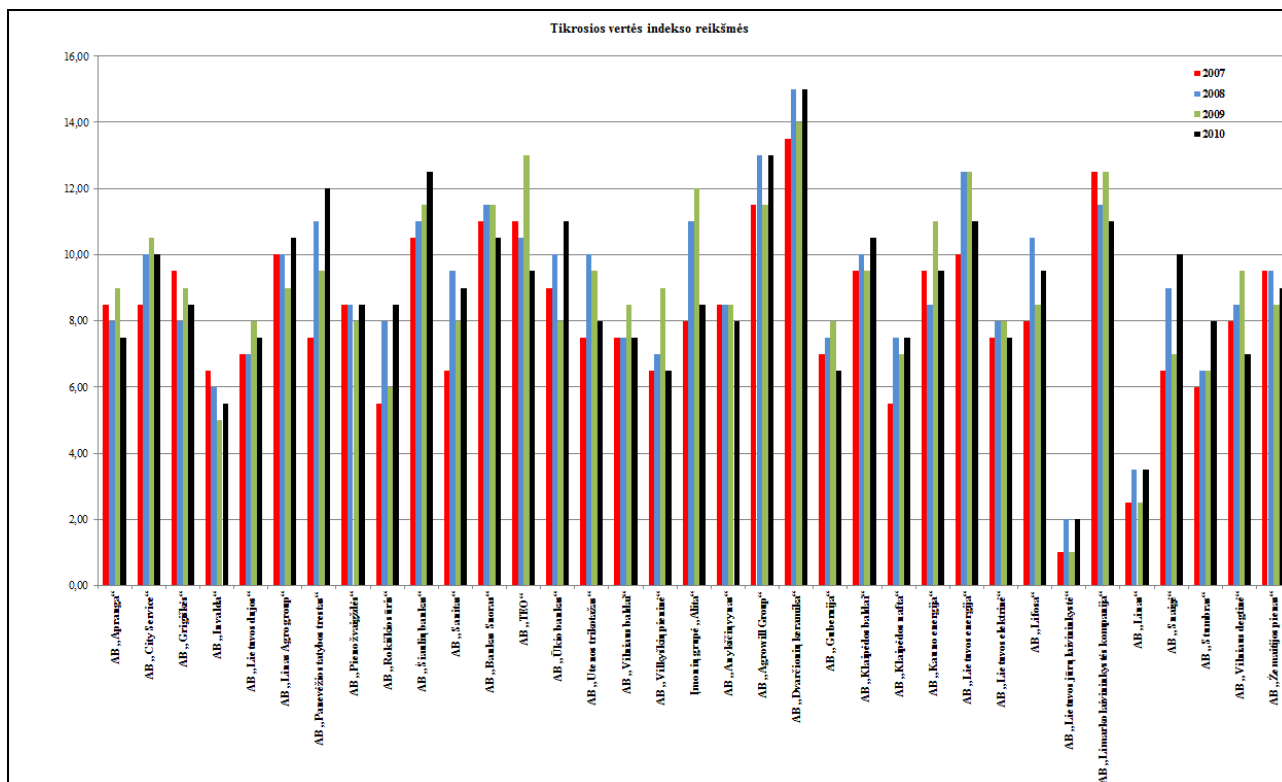
Eil. Nr.	Įmonės pavadinimas	Tikrosios vertės indekso reikšmės			
		2007	2008	2009	2010
1.	AB „Apranga“	8,50	8,00	9,00	7,50
2.	AB „City Service“	8,50	10,00	10,50	10,00
3.	AB „Grigiškės“	9,50	8,00	9,00	8,50
4.	AB „Invalida“	6,50	6,00	5,00	5,50
5.	AB „Lietuvos dujos“	7,00	7,00	8,00	7,50
6.	AB „Linas Agro group“	10,00	10,00	9,00	10,50

7.	AB „Panevėžio statybos trestas“	7,50	11,00	9,50	12,00
8.	AB „Pieno žvaigždės“	8,50	8,50	8,00	8,50
9.	AB „Rokiškio sūris“	5,50	8,00	6,00	8,50
10.	AB „Šiaulių bankas“	10,50	11,00	11,50	12,50
11.	AB „Sanitas“	6,50	9,50	8,00	9,00
12.	AB „Bankas Snoras“	11,00	11,50	11,50	10,50
13.	AB „TEO“	11,00	10,50	13,00	9,50
14.	AB „Ūkio bankas“	9,00	10,00	8,00	11,00
15.	AB „Utenos trikotažas“	7,50	10,00	9,50	8,00
16.	AB „Vilniaus baldai“	7,50	7,50	8,50	7,50
17.	AB „Vilkyškių pieninė“	6,50	7,00	9,00	6,50
18.	Įmonių grupė „Alita“	8,00	11,00	12,00	8,50
19.	AB „Anykščių vynas“	8,50	8,50	8,50	8,00
20.	AB „Agrowill Group“	11,50	13,00	11,50	13,00
21.	AB „Dvarčionių keramika“	13,50	15,00	14,00	15,00
22.	AB „Gubernija“	7,00	7,50	8,00	6,50
23.	AB „Klaipėdos baldai“	9,50	10,00	9,50	10,50
24.	AB „Klaipėdos nafta“	5,50	7,50	7,00	7,50
25.	AB „Kauno energija“	9,50	8,50	11,00	9,50
26.	AB „Lietuvos energija“	10,00	12,50	12,50	11,00
27.	AB „Lietuvos elektrinė“	7,50	8,00	8,00	7,50
28.	AB „Lifosa“	8,00	10,50	8,50	9,50
29.	AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“	1,00	2,00	1,00	2,00
30.	AB „Limarko laivininkystės kompanija“	12,50	11,50	12,50	11,00
31.	AB „Linas“	2,50	3,50	2,50	3,50
32.	AB „Snaigė“	6,50	9,00	7,00	10,00
33.	AB „Stumbras“	6,00	6,50	6,50	8,00
34.	AB „Vilniaus degtinė“	8,00	8,50	9,50	7,00
35.	AB „Žemaitijos pienas“	9,50	9,50	8,50	9,00
	Maksimali galima reikšmė	22,00	22,00	22,00	22,00
	Minimali galima reikšmė	0,00	0,00	0,00	0,00
	Didžiausia reikšmė	13,50	15,00	14,00	15,00
	Vidurkis	8,16	9,03	8,89	8,86
	Mediana	8,00	9,00	9,00	8,50

Šaltinis: sudaryta autorės

Išvesta vidutinė tikrosios vertės indekso reikšmė per ketverius metus svyravo taip pat nedaug, nesudarė net 1 balo pokyčio, o tai rodo, kad tikrosios vertės modelio įgyvendinimas bei tikrosios vertės principo pateikimas per šį laikotarpį praktiškai kito labai nežymiai. Be kita ko, išanalizavus Lietuvos akcinių bendrovių aiškinamuosius raštus galima daryti išvadą, kad juose pateikiama informacija yra šabloniška, keičiama tik išskirtiniu atveju. Atlikus išsamią šių finansinės atskaitomybės dokumentų analizę nustatyta, kad tikrosios vertės principo pateikimas per nagrinėjamą laikotarpį, nepaisant ženklų pokyčių finansų ir nekilnojamo turto rinkoje bei bendros ekonominės situacijos pokyčių, pasikeitė nedaug. Įvykiai rinkoje ir bendroje pasaulio ekonomikoje Lietuvos akcinių bendrovių finansinėje atskaitomybėje nebuvo pakankamai atspindėti.

Grafinių duomenų pasiskirstymą pagal tikrosios vertės indekso reikšmes galima matyti toliau pateiktame grafike (4 pav.).

Šaltinis: sudaryta autorės

4 pav. Tikrosios vertės indekso reikšmių pasiskirstymas pagal tirtas įmones

Analizuojant grafinį tikrosios vertės indekso pasiskirstymą pagal įmones ir metus pateiktame grafike (4 pav.), lengviausia pastebėti labiausiai išsiskiriančias indekso reikšmes – AB „Dvarčionių keramika“, AB „Limarko laivinkystės kompanija“, AB „Agrowill Group“, kurių tikrosios vertės indekso reikšmės visais nagrinėtais laikotarpiais buvo aukščiausios bei AB „Lietuvos jūrų laivinkystė“ ir AB „Linas“, kurių duomenys, rodantys tikrosios vertės koncepcijos pateikimą finansinėse ataskaitose, patys žemiausi. Taip pat galima pastebėti ženklus įvertinimo tikrąją vertę indekso šuolius skirtingais metais – pvz., AB „TEO“ tikrosios vertės indeksas 2009 metais išaugo nuo 10,50 iki 13. Vertinant bendrą tikrosios vertės indekso pasiskirstymą laike bei pagal tirtas įmones, galima teigti, kad be keleto išskirtinių, ženklų indekso reikšmių, pasiskirstymas yra gana vienodas, o tikrosios vertės indekso reikšmės – vidutinės. Tai tik dar kartą paliudija, kad Lietuvos akcinių bendrovių aiškinamųjų raštų informacija mažai kintanti, šabloniška, o ekonominiai bei finansiniai pokyčiai rinkoje sąlyginai menkai atspindėti įmonių finansinėse ataskaitose.

Tolesniems matematiniais skaičiavimams buvo sudaryta lentelė, apimanti galutines tikrosios vertės indekso reikšmes pagal konkrečias įmones bei tikrosios vertės indekso tenkinimo laipsnį procentais – t.y., procentinę gauto rezultato dalį nuo maksimalios galimos tikrosios vertės indekso reikšmės.

Pagal sudarytą lentelę (7 lentelė) galima matyti, kad geriausią tikrosios vertės indekso rezultatą turinti AB „Dvarčionių keramika“ (13,50, 15, 14 ir 15), vargu, ar galėtų būti vertinama

kaip įmonė, kurios finansinių ataskaitų straipsniai pakankamai vertinami pagal tikrosios vertės modelį. Šis rezultatas vidutiniškai atitinka tik šiek tiek daugiau nei 65 proc. maksimalaus galimo tikrosios vertės koncepcijos panaudojimo. Vidutinis visų tirtų įmonių rezultatas yra tarp 37 ir 41 proc. tikrosios vertės modelio įgyvendinimo pagal maksimalią galimą indekso reikšmę. Lyginant tikrosios vertės indekso reikšmes skirtingais metais, 2007-uosius galima išskirti kaip atspindinčius žemiausią tikrosios vertės koncepcijos įgyvendinimą. Šį rezultatą būtų galima susieti su tuometine rinkos situacija: esant pervertintai rinkos situacijai bei dirbtinai sukeltoms turto rinkos kainoms, pigiu skolinimusi, įmonėms buvo naudingiau turta bei įsipareigojimus pateikti finansinėse ataskaitose įsigijimo savikaina. Pradedant 2008 metais, tikrosios vertės metodo reikšmė šiek tiek paaugo, įmonės buvo priverstos savo finansinių ataskaitų straipsnių vertę „priartinti“ prie tikrosios jų vertės. Analizuojant 2008 – 2010 metų laikotarpį įvertinimo tikrąja verte koncepcija bei modelio taikymas visais trejais metais yra labai panašus, gautos indekso reikšmės yra itin artimos. Vidutinis tikrosios vertės indekso balas šiuo laikotarpiu sudaro beveik 9, o procentine išraiška nuo maksimalios galimos indekso reikšmės – šiek tiek daugiau nei 40%. Vertinant matematiškai, tokia indekso reikšmė laikytina tik patenkinama. Visgi vertinant bendrai ir priimant sąlygą, kad panašių tyrimų anksčiau nebuvo atlikta, reikia suvokti, kad gauti rezultatai yra naudingi ir rodantys, kur link turėtų judėti Lietuvos akcinių bendrovių finansinių ataskaitų rengimas.

Tikrosios vertės indekso reikšmės (proc. nuo maksimalaus galimo rezultato)

Eil. Nr.	Įmonės pavadinimas	Tikrosios vertės indekso reikšmės							
		2007	Dalis nuo max reikšmės, %	2008	Dalis nuo max reikšmės, %	2009	Dalis nuo max reikšmės, %	2010	Dalis nuo max reikšmės, %
1.	AB „Apranga“	8,50	38,64%	8,00	36,36%	9,00	40,91%	7,50	34,09%
2.	AB „City Service“	8,50	38,64%	10,00	45,45%	10,50	47,73%	10,00	45,45%
3.	AB „Grigiškės“	9,50	43,18%	8,00	36,36%	9,00	40,91%	8,50	38,64%
4.	AB „Invalda“	6,50	29,55%	6,00	27,27%	5,00	22,73%	5,50	25,00%
5.	AB „Lietuvos dujos“	7,00	31,82%	7,00	31,82%	8,00	36,36%	7,50	34,09%
6.	AB „Linas Agro group“	10,00	45,45%	10,00	45,45%	9,00	40,91%	10,50	47,73%
7.	AB „Panevėžio statybos trestas“	7,50	34,09%	11,00	50,00%	9,50	43,18%	12,00	54,55%
8.	AB „Pieno žvaigždės“	8,50	38,64%	8,50	38,64%	8,00	36,36%	8,50	38,64%
9.	AB „Rokiškio sūris“	5,50	25,00%	8,00	36,36%	6,00	27,27%	8,50	38,64%
10.	AB „Šiaulių bankas“	10,50	47,73%	11,00	50,00%	11,50	52,27%	12,50	56,82%
11.	AB „Sanitas“	6,50	29,55%	9,50	43,18%	8,00	36,36%	9,00	40,91%
12.	AB „Bankas Snoras“	11,00	50,00%	11,50	52,27%	11,50	52,27%	10,50	47,73%
13.	AB „TEO“	11,00	50,00%	10,50	47,73%	13,00	59,09%	9,50	43,18%
14.	AB „Ūkio bankas“	9,00	40,91%	10,00	45,45%	8,00	36,36%	11,00	50,00%
15.	AB „Utenos trikotažas“	7,50	34,09%	10,00	45,45%	9,50	43,18%	8,00	36,36%
16.	AB „Vilniaus baldai“	7,50	34,09%	7,50	34,09%	8,50	38,64%	7,50	34,09%
17.	AB „Vilkyškių pieninė“	6,50	29,55%	7,00	31,82%	9,00	40,91%	6,50	29,55%
18.	Įmonių grupė „Alita“	8,00	36,36%	11,00	50,00%	12,00	54,55%	8,50	38,64%
19.	AB „Anykščių vynas“	8,50	38,64%	8,50	38,64%	8,50	38,64%	8,00	36,36%
20.	AB „Agrowill Group“	11,50	52,27%	13,00	59,09%	11,50	52,27%	13,00	59,09%
21.	AB „Dvarčionių keramika“	13,50	61,36%	15,00	68,18%	14,00	63,64%	15,00	68,18%
22.	AB „Gubernija“	7,00	31,82%	7,50	34,09%	8,00	36,36%	6,50	29,55%
23.	AB „Klaipėdos baldai“	9,50	43,18%	10,00	45,45%	9,50	43,18%	10,50	47,73%
24.	AB „Klaipėdos nafta“	5,50	25,00%	7,50	34,09%	7,00	31,82%	7,50	34,09%
25.	AB „Kauno energija“	9,50	43,18%	8,50	38,64%	11,00	50,00%	9,50	43,18%
26.	AB „Lietuvos energija“	10,00	45,45%	12,50	56,82%	12,50	56,82%	11,00	50,00%
27.	AB „Lietuvos elektrinė“	7,50	34,09%	8,00	36,36%	8,00	36,36%	7,50	34,09%
28.	AB „Lifosa“	8,00	36,36%	10,50	47,73%	8,50	38,64%	9,50	43,18%
29.	AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“	1,00	4,55%	2,00	9,09%	1,00	4,55%	2,00	9,09%
30.	AB „Limarko laivininkystės kompanija“	12,50	56,82%	11,50	52,27%	12,50	56,82%	11,00	50,00%
31.	AB „Linas“	2,50	11,36%	3,50	15,91%	2,50	11,36%	3,50	15,91%
32.	AB „Šnaigė“	6,50	29,55%	9,00	40,91%	7,00	31,82%	10,00	45,45%
33.	AB „Štumbra“	6,00	27,27%	6,50	29,55%	6,50	29,55%	8,00	36,36%
34.	AB „Vilniaus degtinė“	8,00	36,36%	8,50	38,64%	9,50	43,18%	7,00	31,82%
35.	AB „Žemaitijos pienas“	9,50	43,18%	9,50	43,18%	8,50	38,64%	9,00	40,91%
	Maksimali galima reikšmė	22,00	100,00%	22,00	100,00%	22,00	100,00%	22,00	100,00%
	Minimali galima reikšmė	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%
	Didžiausia reikšmė	13,50	61,36%	15,00	68,18%	14,00	63,64%	15,00	68,18%
	Vidurkis	8,16	37,08%	9,03	41,04%	8,89	40,39%	8,86	40,26%
	Mediana	8,00	36,36%	9,00	40,91%	9,00	40,91%	8,50	38,64%

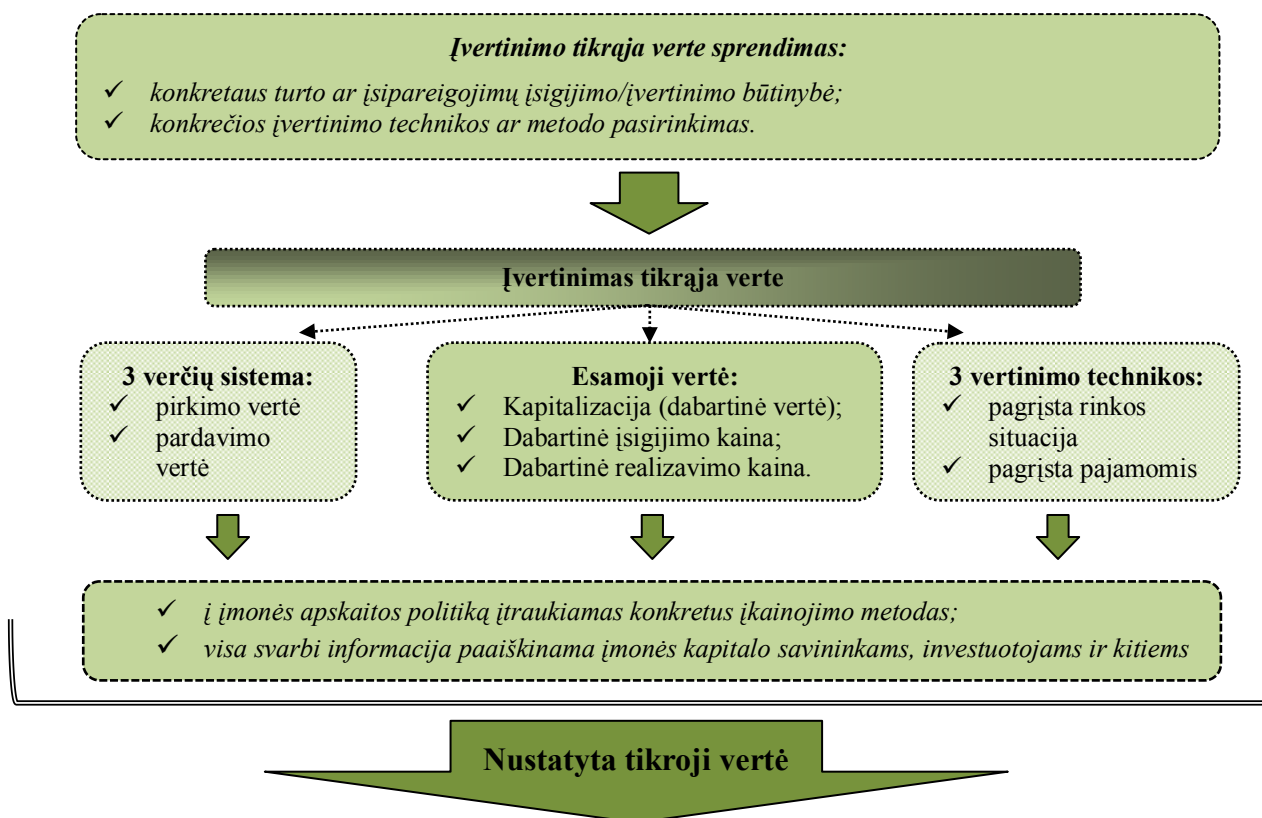
Šaltinis: sudaryta autorės

Atlikto tyrimo rezultatų interpretacija yra iš tiesų sudėtinga, nes panašių tyrimų nėra atlikta ir orientacinis lygmuo nenustatytas. Remiantis išanalizuotais įvairių autorių straipsniais ir tikrosios vertės koncepcijos įgyvendinimu TFAS, gauti rezultatai laikytini patenkinamais. Nagrinėti ketveri metai savo ruožtu turėjo atskleisti būtinybę iš naujo įvertinti ilgalaikį materialųjį turta, finansinius instrumentus bei gautinas pajamas, nes ikikrizinis laikotarpis buvo „išpūstų“ turto kainų bei neadekvataus turto bei išpareigojimų straipsnių įkainojimo periodas, o pokrizinis ir beveik stagnacinis laikotarpis pasižymėjo krentančiomis turto rinkos kainomis bei įmonių mokumo susilpnėjimu ir bankroto atvejų banga.

3.2. Įvertinimo tikrąja verte modelio koregavimas pagal tyrimo rezultatus

Nesant ankstesnių tikrosios vertės metodo įsisavinimo tyrimų, bet kokie gauti tyrimo rezultatai, neatsižvelgiant į skaitinę jų išraišką, yra svarbūs, nes parodo, kiek tikrosios vertės būdas bei sukurtas įvertinimo tikrąja verte modelis Lietuvos akcinių bendrovių yra įsisavintas, apsibrėžtas bei atskleistas finansinėse ataskaitose. Remiantis Daubarienės ir Rudžionienės (2008) atliktu tikros ir teisingos finansinių ataskaitų straipsnių būklės atvaizdavimo tyrimu, didžioji dalis Lietuvos akcinių bendrovių, kurių akcijomis prekiaujama vertybinių popierių biržoje, tikros ir teisingos vertės nustatymo būdus naudoja tik pajamų bei ilgalaikio materialaus turto vertinimui. Visi kiti finansinių ataskaitų straipsniai, tokie kaip, ilgalaikis nematerilias turtas, įsipareigojimai, atsargos, gautinos sumos ir pan., įmonių yra vertinami netinkamai, ne pagal TFAS reglamentuotus įvertinimo metodus. Daubarienės ir Rudžionienės (2008) tyrimas nuo autorės atlikto tikrosios vertės koncepcijos bei įvertinimo tikrąja verte modelio patikrinimo tyrimo savo esme skiriasi, tačiau šiuos du tyrimus sieja vienas bendras aspektas – tikros ir teisingos įmonių turto, įsipareigojimų, pajamų ar kt. finansinių ataskaitų straipsnių būklės pateikimo finansinėse ataskaitose laipsnis. Tiek Daubarienės ir Rudžionienės (2008), tiek autorės atliktas tyrimas atskleidė, kad Lietuvos akcinės bendrovės, tvarkydamos savo finansinę atskaitomybę pagal TFAS, standartų reikalavimų laikosi tik iš dalies bei galimai finansinių ataskaitų aiškinamuosiuose raštuose, kurie ir buvo pagrindinis abiejų tyrimų duomenų šaltinis, pateikia nepilną, netikslią, šablonišką informaciją.

Po atlikto tikrosios vertės atskleidimo įmonių finansinėje atskaitomybėje tyrimo, remiantis gautomis tyrimo išvadomis, būtinos sukurti teorinio įvertinimo tikrąja verte modelio korekcijos. Išanalizavus Lietuvos akcinių bendrovių taikomą įvertinimo tikrąja verte praktiką, sukurtas teorinis tikrosios vertės modelis gali būti labai supaprastintas, kadangi dalis išskirtų teorinių kriterijų bei vertinimo metodikų tirtų įmonių yra arba nenaudojamos arba finansinių ataskaitų aiškinamuosiuose raštuose neatskleidžiamos. Atsižvelgiant į padarytą išvadą apie Lietuvos akcinių bendrovių aiškinamųjų raštų šabloniškumą bei mažą informacijos juose kaitą, įvertinimo tikrąja verte technikas bei verčių nustatymo sistemas paneigti netikslinga, nes iš įmonių aiškinamųjų raštų išsiaiškinti, koku būdu buvo nustatyta tikroji finansinių ataskaitų straipsnių vertė, nėra galimybės. Supaprastintas įvertinimo tikrąja verte modelio variantas pateikiamas paveiksle (5 pav.):

Šaltinis: sudaryta autorės

5 pav. Pakoreguotas įvertinimo tikraja verte modelis

Supaprastintas ir pagal atlikto tyrimo metu atskleistus esminius įvertinimo tikraja verte aspektus modelis apima įvertinimo būtinybės konstatavimą, metodo pasirinkimą, konkrečios įvertinimo metodikos pritaikymą, jos įtraukimą į įmonės apskaitos politiką ir, galiausiai, visos svarbios informacijos atskleidimą suinteresuotiems šios informacijos vartotojams – įmonės savininkams, investuotojams ir pan. Kadangi analizuotuose įmonių aiškinamuosiuose raštuose konkretūs tikrosios vertės nustatymo metodai bei technikos nebuvo apibrėžti, įvertinimo tikraja verte modelyje nėra tikslinga detalizuoti visų galimų teorinių įvertinimo metodikų. Bet koku atveju, vieną iš identifikuotų technikų ar verčių sistemų įmonės naudojo, nors jos detalai ir neapibrėžė, aiškinamajame rašte neatskleidė. Kiekvienu konkrečiu atveju įvertinimo metodai tikrajai verte nustatyti gali skirtis. Apibendrinant, svarbu pabrėžti, kad nepaisant vertinimo metodo pasirinkimo, esminis įvertinimo modelio tikslas yra tikros ir teisingos finansinių ataskaitų straipsnių vertės nustatymas ir pateikimas finansinės informacijos vartotojams, kad jie galėtų priimti objektyvius veiklos sprendimus.

IŠVADOS

1. Tikroji vertė yra suma, už kurią gali būti apsieista turtu ar paslaugomis arba kuria gali būti užskaitytas tarpusavio įsipareigojimas, kai konkretaus finansinių ataskaitų straipsnio kaina neatspindi realios jo vertės, o ir pati vertė kinta greitai, reaguodama į rinkoje vykstančius procesus. Tikrosios vertės principas – tai žingsnis į priekį, sudarant sąlygas rinkoje egzistuoti sandoriams, paremtiems naujausia informacija ir rizikos valdymu. Įvertinimo tikrąja verte metodas – tai būdas suinteresuotiems rinkoms dalyviams gauti tikrą ir teisingą informaciją apie įmonių finansinę būklę, jų turto bei įsipareigojimų straipsnių tikrąją vertę bei priimti adekvačius sprendimus.
2. Vertinant finansinių ataskaitų straipsnius tikrąja verte, esminiai veiksniai, pagal kuriuos nustatoma tikroji konkretaus straipsnio vertė, yra svarbumas, teisingas, patikimas jo atvaizdavimas finansinėse ataskaitose, palyginamumas ir suprantamumas. Visi kiti įvertinimo tikrąja verte kriterijai yra reikšmingi, bet išvestiniai iš minėtųjų.
3. Atskaitomybės rengimas, paremtas straipsnių įvertinimu tikrąja verte, siekia supažindinti finansinės informacijos vartotojus su informacija, kuri yra daug naudingesnė priimant finansinius sprendimus, nei informacija, paremta istoriniais kainų duomenimis. Istorinė kaina gali apibrėžti įsigijimo ir naudojimo vertę, bet neparodo realios situacijos, įvertintos pagal rinkos informaciją. Tikrosios vertės metodas laikomas padedančiu įgyvendinti esminį finansinės atskaitomybės rengimo tikslą – pateikti tikslią ir teisingą informaciją apie finansinių ataskaitų straipsnius bei įmonės veiklos rezultatus šios informacijos vartotojams.
4. Esminiu tikrosios vertės nustatymo metodu įvardijamas esamosios vertės taikymas, kuris įgyvendinamas per kapitalizuotos arba dabartinės, įsigijimo bei realizavimo verčių skaičiavimą. Vertinant konkrečių finansinės atskaitomybės straipsnių vertę, gali būti remiamasi pagrindinėmis tikrąją vertę nustatyti padedančiomis technikomis, pagrįstomis rinkos sąlygomis, pajamomis arba kaina. Aktyvioje rinkoje tikrąją turto ar įsipareigojimų vertę apibrėžia rinkos arba sandorio kaina, o jei aktyvios rinkos nėra – tikrajai vertei nustatyti gali būti naudojami anksčiau aprašyti būdai bei įvertinimo sistemos – įsigijimo, realizavimo bei diskontuota vertės.
5. Vertinant tikrosios vertės principo naudojimą TFAS kaip tiesioginį arba netiesioginį, nustatyta, kad tiesiogiai tikrosios vertės principas taikomas 11-oje standartų, o netiesiogiai – 9-uose standartuose. Išanalizavus tikrosios vertės koncepcijos pateikimą TFAS akivaizdu, kad vertinant bei finansinėje atskaitomybėje registruojant straipsnius, kurių vertė jautri bendrai rinkos situacijai ir rinkos kainų pokyčiams, t.y. ilgalaikis materialus turtas, finansiniai instrumentai finansinio turto/įsipareigojimų pavidalu, biologinis turtas, šis metodas yra būtinas. Likusieji standartai taip pat įtraukia tikrosios vertės metodo naudojimą, tiek tiesiogiai, tiek ir netiesiogiai,

tačiau aukščiausias prioritetas tikrajai vertei visgi skiriamas minėtus straipsnius reglamentuojančiuose standartuose.

6. Išanalizavus visas įvertinimo tikrąja verte teorijas, svarbiausius jų aspektus bei sujungus juos į bendrą visumą ir nustačius tarpusavio ryšius, sukurtas tikrosios vertės modelis. Esamosios vertės identifikavimo struktūrą, t.y. dabartinės kapitalizuotos vertės, dabartinės įsigijimo kainos, dabartinės realizavimo kainos, papildžius kitais jai artimais arba išvestiniais vertinimo būdais bei technikomis, prijungus būtinus sprendimo dėl vertės nustatyto proceso žingsnius bei veiksnius, nusakančius informacijos, pagal kurią apibrėžiama tikroji vertė, kokybines savybes, gautas modelis, apibrėžiantis įvertinimo tikrąja verte koncepciją.
7. Atliktas sukurto tikrosios vertės modelio tikrinimas Lietuvos akcinėse bendrovėse atskleidė, kad tikrosios vertės koncepcijos pateikimas akcinių bendrovių finansinėse ataskaitose yra ne itin aukštas ir savo prasme prieštarauja nagrinėto laikotarpio specifikai. Remiantis tyrimo rezultatais, įvertinimo tikrąja verte modelis supaprastintas, adaptuotas Lietuvos įmonių situacijai. Pagal atlikto tyrimo metu atskleistus esminius įvertinimo tikrąja verte aspektus modelis apima įvertinimo būtinybės konstatavimą, metodo pasirinkimą, konkrečios įvertinimo metodikos pritaikymą, jos įtraukimą į įmonės apskaitos politiką ir, galiausiai, visos svarbios informacijos atskleidimą suinteresuotiems šios informacijos vartotojams. Nesant ankstesnių tokio pobūdžio tyrimų, gauti tyrimo rezultatai, neatsižvelgiant į skaitinę jų išraišką, yra svarbūs, nes parodo, kiek tikrosios vertės būdas Lietuvos akcinių bendrovių yra įsisavintas, apsibrėžtas bei pateiktas finansinėse ataskaitose.

LITERATŪRA

1. 1-asis Verslo apskaitos standartas „Finansinė atskaitomybė“ // VŠĮ LR apskaitos instituto standartų taryba. [interaktyvus], [žiūrėta 2010-05-15]. Prieiga per internetą: <http://www.aat.lt/get.php?f.995>
2. Tarptautiniai finansinės atskaitomybės standartai (2008) // Europos Bendrijų Komisija;
3. Allatt, G. (2001). Fair-value accounting: examining the consequences. *Balance Sheet*, 4 (9), 22-25. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-11-09]. Prieiga per internetą: <http://www.emeraldinsight.com/Insight/ViewContentServlet?Filename=/published/emeraldfulltextarticle/pdf/2650090403.pdf>
4. Andersen, J. V., Baertelsen, P. P. (2001) Application of the Fair Value Principle to the Banks' Financial Statements. *Monetary review*, [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: [http://www.nationalbanken.dk/C1256BE9004F6416/side/Monetary_Review_3_Quarter_2001/\\$file/nb02.htm](http://www.nationalbanken.dk/C1256BE9004F6416/side/Monetary_Review_3_Quarter_2001/$file/nb02.htm)
5. Barth, M. E., Landsman, W. R. (1995). Fundamental issues related to using fair value accounting for financial reporting. *Accounting Horizons*. 4 (9), [interaktyvus], [žiūrėta 2009-11-09]. Prieiga per internetą: <http://www.bis.org/publ/work209.pdf>
6. Beatty, A., Chamberlain, S., Magliolo, J. (1996). An empirical analysis of the economic implications of fair value accounting for investment securities. *Journal of Accounting and Economics*, 22 (1996), 43-77.
7. Chrisnall, P. (2000). Fair value accounting – an industry view. *British Bankers' Association*, [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: <http://www.bankofengland.co.uk/publications/fsr/2000/fsr09art5.pdf>
8. Christensen. H. B., Nikolaev, V. (2009) Who uses fair value accounting for non-financial assets after IFRS adoption? *The University of Chicago Booth School of Business*. [interaktyvus], [žiūrėta 2010-05-10]. Prieiga per internetą: <http://pdfcast.org/pdf/who-uses-fair-value-accounting-for-non-financial-assets-after-ifs-adooption>
9. Cooke, D. (2007). Efficient Markets, predictability of asset returns, and asset market anomalies. *Dublin: Trinity College*, [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: http://www.tcd.ie/Economics/staff/dcooke/EC4051_L3.pdf
10. Danbolt, J. ir Rees, W. (2007). An Experiment in Fair Value Accounting: UK Investment Vehicles. *European Accounting Review* [interaktyvus], 4 (2007), [žiūrėta 2009-11-05]. Prieiga per internetą: http://www.google.lt/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=1&ved=0CAyQFjAA&url=http%3A%2F%2Fpapers.ssrn.com%2Fsol3%2Fpapers.cfm%3Fabstract_id%3D1020304&ei=xBP7StaEOJ-QmwOV8Yi2Cg&usq=AFQjCNG3telB_xv6w3i0WWoyEgm2f32GEg&sig2=YYAIV600923go0PwgliKdg
11. Daubarienė, V., Rudžionienė, K. (2008). Įvertinimo būdų pasirinkimas pateikiant tikrą ir teisingą įmonės finansinę būklę. *Buhalterinės apskaitos teorija ir praktika*, 3 (2008), 18-31, ISSN 1822-8682.
12. Enria, A., Cappiello, L., Dierick, F., Grittini, S., Haralambous, A., Maddaloni, A., Molitor, P., Pires, F., Poloni, P. (2004). *Fair value accounting and financial stability*. [interaktyvus], [žiūrėta 2011-04-02]. Prieiga per internetą: <http://www.ecb.int/pub/pdf/scpops/ecbocp13.pdf>
13. Glautier, M. W. E., Underdown, B. (1994). *Accounting theory and practise 5th ed.* London: Pitman Publishing. 784 p. ISBN 0 273 60472 4.
14. Gwilliam, D., Jackson, R. H. G. (2008) Fair value in financial reporting. Problems and pitfalls in practise. A case study analysis of the use of fair valuation at Enron. *Science direct. Accounting forum*, (32), [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: <http://www.sciencedirect.com/science?ob=ArticleURL&udi=B7GWN-4S7S2PY->

1& user=10& rdoc=1& fmt=& orig=search& sort=d& docanchor=&view=c& searchStrId=1165174949& reru
nOrigin=google& acct=C000050221& version=1& urlVersion=0& userid=10&md5=1cac0677928a2ee7890b1f1
4a2f9457f

15. Herrmann, D., Saudagaran, Sh. M. ir Thomas, W. B. (2006). The quality of fair value measures for property, plant, and equipment. *Accounting Forum*, 30 (2006), 43–59.
16. Lines, P. (2008) *Defining the concept of Fair Value*. [interaktyvus], [žiūrėta 2010-05-02]. Prieiga per internetą: <http://www.helium.com/items/107940-defining-the-concept-of-fair-value>
17. Macve, R. (2007). Deprival value and fair value: a reinterpretation and a reconciliation: a comment. A note for ASB Academic Panel. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: <http://www2.lse.ac.uk/accounting/facultyAndStaff/profiles/Deprival%20Value.pdf>
18. Madhavan, A. (2002). Implementing fair value pricing. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: http://www.itg.com/news_events/papers/implementing_fvp.pdf
19. Miller, P. B. W, Bahnson, P. R. (2007) Refining Fair Value Measurement. FASB 157 upgrades the quality of financial reporting. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: <http://www.journalofaccountancy.com/Issues/2007/Nov/RefiningFairValueMeasurement.htm>
20. King, A. M. (2006) *Fair Value For Financial Accounting: Meeting the new FASB requirements*. John Wiley & Sons, Inc.: Hoboken, New Jersey. ISBN-13:978-0-471-77184-5.
21. Kitabjian, S. (2008) Fair Value V. Historical Cost. [interaktyvus], [žiūrėta 2010-05-20]. Prieiga per internetą: <http://www.articlesbase.com/writing-articles/fair-value-v-historical-cost-666307.html>
22. Khurana, I. K., Kim, M. (2003). Relative value relevance of historical cost vs. fair value: Evidence from bank holding companies. *Journal of Accounting and Public Policy*, 22, 19-42. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-11-09]. Prieiga per internetą: <http://ideas.repec.org/a/eee/jappol/v22y2003i1p19-42.html>
23. Kraft, P. (2005). Fair value methodologies. *Journal of Investment Compliance*, 1 (6), 16-22. ISSN 1528-5812.
24. Magnan, M. (2009). Fair Value Accounting and the Financial Crisis: Messenger or Contributor? [interaktyvus], [žiūrėta 2011-04-25]. Prieiga per internetą: <http://www.cirano.qc.ca/pdf/publication/2009s-27.pdf>
25. Nelson, K. K. (1996). Fair Value Accounting for Commercial Banks: An Empirical Analysis of SFAS No. 107. *The Accounting Review*, 2 (71), [interaktyvus], [žiūrėta 2009-11-11]. Prieiga per internetą: <http://www.faqs.org/abstracts/Business-general/Fair-value-accounting-for-commercial-banks-an-empirical-analysis-of-SFAS-No-107.html>
26. Olbrich, M. (2008). Some critical comments on the diverse approaches to fair value measurement in IFRS. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-11-05]. Prieiga per internetą: http://www.google.lt/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=2&ved=0CAsQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.tu-ilmenau.de%2Ffakww%2Fuploads%2Fmedia%2FVeroeffentlichungen-2007-03-18.pdf&ei=4A77SvXuBp2qmwPwqPW3Cg&usq=AFQjCNG62URx_EpEBga0GIVZV0VLfLVYIQ&sig2=e2GcDcJbxSR51E91_VXUxA
27. Pita, I. F., Gutierrez, I. G. (2006) Fair Value Accounting. [interaktyvus], [žiūrėta 2010-05-20]. Prieiga per internetą: www.cemla.org/pdf/acp/dp-0607-bde-eng.pdf
28. Rayman, R. A. (2007). Fair value accounting and the present value fallacy: The need for an alternative conceptual framework. *The British Accounting Review*, 39 (2007), 211-225, [interaktyvus], [žiūrėta 2009-11-11]. Prieiga per internetą:

http://department.utcc.ac.th/library/index.php?option=com_content&view=article&id=1236:database119&catid=39:sciencedirect&Itemid=58

29. Riahi-Belkaoui, A. (2004). *Accounting theory 5th ed.* Singapore: Seng Lee Press. 598 p. ISBN 978-1-84480-029-2.
30. Ryan, S.G. (2008). Fair value accounting: understanding the issues raised by credit crunch. [interaktyvus], [žiūrėta 2011-03-20]. Prieiga per internetą: <http://www.uic.edu/classes/actg/actg593/Readings/Fair-Value/Fair%20value%20accounting%20-%20Understanding%20the%20issues%20Ryan.pdf>
31. Ryska, J., Valder, A. (2003) Fair value in financial accounting. *Prague: Czech University of Agriculture*, (11), [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: http://www.cazv.cz/2003/ZE11_03/4-Valder-Ryska.pdf
32. Rodriguez Bolivar, M. P., Navarro Galera, A. (2007). Could fair value accounting be useful, under NPM models, for users of financial information? *International Review of Administrative Sciences* 73 (473), [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: <http://ras.sagepub.com/cgi/content/abstract/73/3/473>
33. Rogers, D. Y. (2006) Fair Value Concepts. *Society Of Actuaries Spring Meeting: session 15TS*, [interaktyvus], [žiūrėta 2010-05-01]. Prieiga per internetą: www.soa.org/files/pdf/015bk_rev-life06.pdf
34. Ronen, J. (2008). To Fair Value or Not to Fair Value: A Broader Perspective. *ABACUS*, 2 (44), [interaktyvus], [žiūrėta 2009-11-11]. Prieiga per internetą: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1129999
35. Sarno, J., Reese, B. A., Shah, Sh., Bacarella, A., Phelps, M. T. (2009). FASB issues guidance on measuring fair value when market activity declines, other-than-temporary impairments, and interim fair value disclosures. *Deloitte*, Vol. 16, Issue 18, [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: http://www.deloitte.com/view/en_US/us/Services/audit-enterprise-risk-services/Financial-Statement-Internal-Control-Audit/Accounting-Standards-Communications/article/28e0f15355101210VgnVCM100000ba42f00aRCRD.htm
36. Shortridge, R. T., Smith, P. A. (2009) Understanding the changes in accounting thought. *Reserach in Accounting Regulation*, 21 (2009). [interaktyvus], [žiūrėta 2011-04-25]. Prieiga per internetą: <http://aaronsimanjuntak.com/wp-content/uploads/2009/03/understanding-acc-thought.pdf>
37. The Institute of Chartered Accountants in England and Wales. (2007) EU implementation of IFRS and the fair value directive. A report for the European Commission. *Financial reporting faculty*. ISBN 978-1-84152-520-4
38. Towers Perrin and Tillinghast. (2004). International financial reporting standarts and fair-value accounting. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: http://www.towersperrin.com/tp/getwebcachedoc?webc=TILL/USA/2004/200405/Update_Fair_Value.pdf
39. Trussel, J. M., Rose, L. C. (2009). Fair value accounting and the financial crisis. [interaktyvus], [žiūrėta 2011-04-25]. Prieiga per internetą: http://findarticles.com/p/articles/mi_qa5346/is_200906/ai_n32128712/?tag=content:coll
40. Van Zijl, T., Whittington, G. (2005) Deprival value and fair value: a reinterpretation and a reconciliation. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: <http://researcharchive.vuw.ac.nz/bitstream/handle/10063/201/paper.pdf?sequence=2>
41. Whittington, G. (2008). Fair Value and the IASB/FASB Conceptual Framework Project: An Alternative View. *ABACUS*, 2 (44), [interaktyvus], [žiūrėta 2009-11-11]. Prieiga per internetą: <http://www.ritholtz.com/blog/2009/01/fair-value-and-the-iasbfasb-conceptual-framework-project-an-alternative-view/>
42. Zacharski, A. H., Rosenblat, A., Wagner, E., Teufel, A. (2007). FASB statement on fair value measurements. *Journal of Investment Compliance*, 1 (8), 36-39. ISSN 1528-5812.

KRAKAUSKAITĖ, Erika. (2011) Įvertinimas tikrąja verte apskaitoje. Magistro baigiamasis darbas. Kaunas: Kauno humanitarinis fakultetas, Vilniaus Universitetas. 54 p.

SANTRAUKA

Tikrosios vertės koncepcija – tai žingsnis į priekį, sudarant sąlygas rinkoje egzistuoti sandoriams, paremtiems naujausia informacija ir rizikos valdymu. Tikrosios vertės metodo taikymas – tai galimybė teisingai nustatyti tam tikrų finansinių ataskaitų straipsnių vertę. Tačiau šio metodo taikymas jau vien savo pakankamai sudėtinga esme, įvertinimo metodų bei teorijų gausa ir sudėtingumu, kelia klausimus tiek finansinių ataskaitų rengėjams, tiek šios informacijos vartotojams. Atsižvelgiant į pastarųjų metų ekonominę situaciją bei pokyčius finansų rinkose, nesunku suvokti, kad daugelio finansinių ataskaitų straipsnių vertė, nustatyta prieškriziniu laikotarpiu, toli gražu gali neatitikti realios jų vertės dabar. Pasaulinė finansinė krizė bei sproge nekilnojamo ir finansų rinkų burbulai finansinių ataskaitų rengėjus privertė pasitelkti tikros ir teisingos vertės nustatymo metodus bei technikas, o finansinių ataskaitų informacijos vartotojus – naujai sudėlioti prioritetus priimant net kasdienes veiklos bei valdymo sprendimus.

Pirmojoje darbo dalyje yra teoriškai atskleista tikrosios vertės metodo samprata apskaitoje, išskirti esminiai veiksniai, lemiantys tikrosios vertės konstatavimą. Šioje dalyje palygintas atskaitomybės rengimas, paremtas straipsnių įvertinimu tikrąja verte su finansinių ataskaitų straipsnių vertinimu pagal istorinius kainų duomenis, taip pat apibrėžtos įvertinimo tikrąja verte teorijos, įvairios vertinimo technikos bei būdai.

Antrojoje darbo dalyje vertintas tikrosios vertės principo pateikimas TFAS ir nustatyta, kad tiesiogiai tikrosios vertės principas taikomas 11-oje standartų, o netiesiogiai – 9-juose standartuose. Išanalizavus tikrosios vertės koncepcijos pateikimą TFAS prieita prie išvados, kad vertinant bei finansinėje atskaitomybėje registruojant straipsnius, kurių vertė jautri bendrai rinkos situacijai ir rinkos kainų pokyčiams šis metodas yra neišvengiamai reikalingas. Išanalizavus visas įvertinimo tikrąja verte teorijas, svarbiausius jų aspektus bei sujungus juos į bendrą visumą ir nustačius tarpusavio ryšius, sukurtas tikrosios vertės modelis. Atliktas sukurto tikrosios vertės modelio tikrinimas Lietuvos akcinėms bendrovėms atskleidė, kad tikrosios vertės koncepcijos pateikimas akcinių bendrovių finansinėse ataskaitose yra ne itin aukštas ir savo prasme prieštarauja nagrinėto laikotarpio specifikai. Nesant ankstesnių tokio pobūdžio tyrimų, gauti tyrimo rezultatai, neatsižvelgiant į skaitinę jų išraišką, yra svarbūs, nes parodo, kiek tikrosios vertės būdas bei sukurtas įvertinimo tikrąja verte modelis Lietuvos akcinių bendrovių yra įsisavintas, apibrėžtas bei atskleistas finansinėse ataskaitose.

SUMMARY

The fair value concept is a step forward, allowing the existence of market transactions, based on latest information and risk management. The use of fair value method is an opportunity to determine the value of concrete financial statements correctly. However, the application of this method, by its complex essence, plenty and complexity of assessment methods and theories raises questions for financial statements preparers and users of this information. Given the recent economic situation and changes in financial markets, it is easy to understand that value of many financial statements in pre-crisis period differs from its value now. The global financial crisis and exploded bubbles of real estate and financial markets, forced financial statements preparers to use a true and fair value measurement methods and techniques, and financial reporting information users to place new priorities while making even the daily operational and management decisions.

In the first part is theoretically revealed the concept of fair value method, highlighting key factors that determine the fair value. There was compared fair value evaluation method to the method, that is based on the historical cost. Also there were defined fair value theories, various evaluation techniques and approaches.

In the second part there was assessed the principle of fair value in IFRS. There was estimated that the presentation of the fair value of the principle directly applied in 11 standards, indirectly in 9 standards. After the analysis of fair value presentation in IFRS there was determined that while evaluating and registering statements, which are generally sensitive to the market situation and changes in market prices, this approach is inevitable. After the analysis of fair value measurement theories, key aspects and combined them into a common whole and after establishing links between, the fair value model was developed. There was made the verification of fair value model of Lithuanian corporations. It revealed that the concept of fair value disclosures in the financial reports of Lithuanian corporations are not very high, and its meaning is contrary to the specificities of the period considered. In the absence of previous studies of this nature, the results of analysis, regardless of their numbers are important because they show how much the fair value method and fair value model is developed, absorbed and disclosed in the financial statements of Lithuanian corporations.

PRIEDAI

1 PRIEDAS. Įvertinimo tikraja verte modelio tikrinimo klausimynas 2007 m.....	56
2 PRIEDAS. Įvertinimo tikraja verte modelio tikrinimo klausimynas 2008 m.....	57
3 PRIEDAS. Įvertinimo tikraja verte modelio tikrinimo klausimynas 2009 m.....	58
4 PRIEDAS. Įvertinimo tikraja verte modelio tikrinimo klausimynas 2010 m.....	59
5 PRIEDAS. Konferencijos pranešimo „Įvertinimas tikraja verte“ kopija	60
6 PRIEDAS. Konferencijos „Ūkio plėtra: teorija ir praktika“ medžiagos titulinio lapo kopija	72
7 PRIEDAS. Konferencijos „Ūkio plėtra: teorija ir praktika“ medžiagos, kurioje spausdintas straipsnis, turinio kopija.....	73
8 PRIEDAS. Konferencijos „Ūkio plėtra: teorija ir praktika“ medžiagos programos kopija	77

1 PRIEDAS. Įvertinimo tikraja verte modelio tikrinimo klausimynas 2007 m.

Įvertinimo klausimynas 2007 metais																								
Eil. Nr.	Įmonės pavadinimas	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	R	S	T	U	V	Z	Viso:
1.	AB „Apranga“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	0,00	1,00	0,50	0,50	0,50	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	8,50
2.	AB „City Service“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	8,50
3.	AB „Gėgūlės“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	0,00	9,50
4.	AB „Invalda“	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	1,00	0,50	1,00	0,00	0,50	0,50	0,00	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	6,50
5.	AB „Lietuvos dujos“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	7,00
6.	AB „Linat Agro group“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50	1,00	1,00	0,50	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	10,00
7.	AB „Panevėžio statybos trestas“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	0,50	0,50	0,50	1,00	0,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	7,50
8.	AB „Reno traighter“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	8,50
9.	AB „Rokiškio ūkis“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,00	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	5,50
10.	AB „Šiaulių bankas“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,50	0,50	10,50
11.	AB „Sanita“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	0,00	0,50	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	6,50
12.	AB „Bankas Snoras“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,00	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,50	0,50	11,00
13.	AB „TEC“	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	11,00
14.	AB „Ūkio bankas“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	0,00	9,00
15.	AB „Utenos trikotai“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	0,50	7,50
16.	AB „Vilniaus baldai“	1,00	0,50	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	7,50
17.	AB „Vilkaičių pienis“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	6,50
18.	Įmonių grupė „Alita“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	8,00
19.	AB „Anykštų vyresnė“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	1,00	0,00	0,00	0,50	0,00	8,50
20.	AB „AgroMill Group“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	0,50	1,00	0,50	1,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	11,50
21.	AB „Dvarčionių kėsurė“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	1,00	1,00	1,00	0,50	1,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	13,50
22.	AB „Gubernija“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,50	7,00
23.	AB „Klaipėdos baldai“	1,00	0,50	0,50	0,50	0,00	1,00	0,50	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	9,50
24.	AB „Klaipėdos ašis“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	0,00	0,50	0,50	0,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	5,50
25.	AB „Kauco energija“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	1,00	0,50	0,00	9,50
26.	AB „Lietuvos energija“	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	1,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	10,00
27.	AB „Lietuvos elektros“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	7,50
28.	AB „Lifosa“	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	8,00
29.	AB „Lietuvos jūrų laivineikystė“	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00
30.	AB „Lietuvos laivineikystės kompanija“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,50	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	0,50	1,00	0,50	0,00	12,50
31.	AB „Linat“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,50
32.	AB „Sauga“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	6,50
33.	AB „Štumbra“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	6,00
34.	AB „Vilniaus degtinė“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	0,00	8,00
35.	AB „Žemaitijos pienas“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,50	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,50	0,50	1,00	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00	9,50

2 PRIEDAS. Įvertinimo tikraja verte modelio tikrinimo klausimynas 2008 m.

Klausimynas 2008 metais																								
Eil. Nr.	Įmonės pavadinimas	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	R	S	T	U	V	Z	Viso:
1.	AB „Apranga“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	0,00	1,00	0,50	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	0,50	1,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,50	0,00	8,00
2.	AB „City Service“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	1,00	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	10,00
3.	AB „Grigiškės“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	0,50	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	8,00
4.	AB „Invalda“	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	0,00	0,50	0,50	0,00	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	6,00
5.	AB „Lietuvos dujos“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	7,00
6.	AB „Linus Agro group“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	0,50	1,00	1,00	0,50	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	10,00
7.	AB „Panevėžio statybos trestas“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00	0,50	1,00	0,50	0,50	0,50	1,00	0,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	1,00	0,00	0,50	0,00	11,00
8.	AB „Pieno žvaigždės“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	8,50
9.	AB „Rokiškio sūris“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,50	1,00	0,50	0,00	1,00	0,00	0,00	0,50	0,00	8,00
10.	AB „Šiaulių bankas“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,50	0,50	11,00
11.	AB „Sanitas“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	0,00	1,00	0,50	1,00	0,00	0,50	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,50	9,50
12.	AB „Bankas Snoras“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,00	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,50	0,50	11,50
13.	AB „TEO“	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,50	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	10,50
14.	AB „Ūkio bankas“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	1,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	0,00	10,00
15.	AB „Ūtenos trikotažas“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	1,00	0,00	1,00	0,00	0,50	0,50	0,50	10,00
16.	AB „Vilniaus baldai“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00	7,50
17.	AB „Vilkyškių pieninė“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	1,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	7,00
18.	Įmonių grupė „Alita“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,50	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,50	0,00	1,00	11,00
19.	AB „Anykščių vynas“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	1,00	0,00	0,00	0,50	0,00	8,50
20.	AB „Agrowill Group“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	0,50	1,00	0,50	1,00	0,50	1,00	0,00	0,00	1,00	0,50	0,00	13,00
21.	AB „Dvarcionių keramika“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	1,00	1,00	1,00	1,00	0,50	1,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	1,00	0,00	0,50	0,50	0,00	15,00
22.	AB „Gubernija“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	1,00	0,00	0,00	0,50	0,50	7,50
23.	AB „Klaipėdos baldai“	1,00	0,50	0,50	0,50	0,00	1,00	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	10,00
24.	AB „Klaipėdos nafta“	1,00	0,00	0,00	0,50	0,00	1,00	0,50	1,00	0,50	0,00	0,50	0,50	0,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	7,50
25.	AB „Kauno energija“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	0,00	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	8,50
26.	AB „Lietuvos energija“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,50	1,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,50	0,50	0,00	0,00	12,50
27.	AB „Lietuvos elektrinė“	1,00	0,50	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	8,00
28.	AB „Lifosa“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,50	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	0,00	0,50	0,50	10,50
29.	AB „Lietuvos jūrų laivinkystė“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,00
30.	AB „Limarko laivinkystės kompanija“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	0,50	1,00	0,50	0,00	11,50
31.	AB „Linus“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3,50
32.	AB „Snaigė“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00	0,50	0,00	9,00
33.	AB „Stumbras“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	6,50
34.	AB „Vilniaus degtinė“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	1,00	0,00	1,00	0,50	0,00	8,50
35.	AB „Žemaitijos pienas“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,50	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,50	0,50	1,00	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00	9,50

3 PRIEDAS. Įvertinimo tikraja verte modelio tikrinimo klausimynas 2009 m.

Klausimynas 2009 metais																								
Eil. Nr.	Įmonės pavadinimas	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	R	S	T	U	V	Z	Viso:
1.	AB „Apranga“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	0,00	1,00	0,50	0,50	0,50	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,50	0,00	9,00
2.	AB „City Service“	1,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00	0,50	0,00	10,50
3.	AB „Grigiškės“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	0,00	9,00
4.	AB „Invalda“	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	0,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	5,00
5.	AB „Lietuvos dujos“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	8,00
6.	AB „Linus Agro group“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50	1,00	1,00	0,50	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	9,00
7.	AB „Panevėžio statybos trestas“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	0,50	0,50	0,50	1,00	0,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	9,50
8.	AB „Pieno žvaigždės“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	8,00
9.	AB „Rokiškio sūris“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,50	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	6,00
10.	AB „Šiaulių bankas“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,50	0,50	11,50
11.	AB „Sanitas“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	0,00	0,50	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,50	8,00
12.	AB „Bankas Snoras“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,00	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,50	0,50	11,50
13.	AB „TEO“	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	13,00
14.	AB „Ūkio bankas“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	0,00	8,00
15.	AB „Ūtenos trikotažas“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	1,00	0,00	1,00	0,00	0,50	0,50	0,50	9,50
16.	AB „Vilniaus baldai“	1,00	0,50	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00	8,50
17.	AB „Vilkyškių pieninė“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	1,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	9,00
18.	Įmonių grupė „Alita“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,50	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,50	0,00	1,00	12,00
19.	AB „Anykščių vynas“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	1,00	0,00	0,00	0,50	0,00	8,50
20.	AB „Agrowill Group“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	0,50	1,00	0,50	1,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	11,50
21.	AB „Dvarcionių keramika“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	1,00	1,00	1,00	0,50	1,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	1,00	0,00	0,50	0,00	0,00	14,00
22.	AB „Gubernija“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,50	8,00
23.	AB „Klaipėdos baldai“	1,00	0,50	0,50	0,50	0,00	1,00	0,50	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	9,50
24.	AB „Klaipėdos nafta“	1,00	1,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	0,00	0,50	0,50	0,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	7,00
25.	AB „Kauno energija“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,50	0,00	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	1,00	0,50	0,00	11,00
26.	AB „Lietuvos energija“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,50	1,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,50	0,50	0,00	0,00	12,50
27.	AB „Lietuvos elektrinė“	1,00	0,50	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	8,00
28.	AB „Lifosa“	1,00	0,50	0,00	0,50	0,00	0,50	0,50	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	8,50
29.	AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00
30.	AB „Limarko laivininkystės kompanija“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,50	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	0,50	1,00	0,50	0,00	12,50
31.	AB „Linus“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,50
32.	AB „Snaigė“	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	7,00
33.	AB „Štumbras“	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	6,50
34.	AB „Vilniaus degtinė“	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	0,00	9,50
35.	AB „Žemaitijos pienas“	1,00	0,50	0,50	0,50	0,00	0,50	0,50	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,50	0,50	1,00	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00	8,50

4 PRIEDAS. Įvertinimo tikraja verte modelio tikrinimo klausimynas 2010 m.

Klausimynas 2010 metais																									
Eil. Nr.	Įmonės pavadinimas	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	R	S	T	U	V	Z	Viso:	
1.	AB „Apranga“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	0,00	1,00	0,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	1,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,50	0,00	0,50	0,00	7,50
2.	AB „City Service“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	1,00	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	10,00
3.	AB „Grigiškės“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	0,50	0,00	1,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	8,50
4.	AB „Invalda“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	0,00	0,50	0,50	0,00	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	5,50
5.	AB „Lietuvos dujos“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	0,00	7,50
6.	AB „Linas Agro group“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,50	0,50	0,50	0,50	1,00	1,00	0,50	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	10,50
7.	AB „Panašio statybos treštas“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00	0,50	1,00	0,50	0,50	0,50	1,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,50	1,00	0,00	0,50	0,00	0,00	12,00
8.	AB „Pieno žvaigždės“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,50	0,50	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	8,50
9.	AB „Rokiškio sūris“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,50	1,00	0,50	0,00	1,00	0,00	0,00	1,00	8,50
10.	AB „Šiaulių bankas“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,50	12,50
11.	AB „Sanitas“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	0,00	1,00	0,50	1,00	0,00	0,50	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	9,00
12.	AB „Bankas Snoras“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	10,50
13.	AB „TEO“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	9,50
14.	AB „Ūkio bankas“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	11,00
15.	AB „Ūtenos trikotažas“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	1,00	0,00	1,00	0,00	0,50	1,00	0,00	0,00	8,00
16.	AB „Vilniaus baldai“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	7,50
17.	AB „Vilkyškių pieninė“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	1,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	6,50
18.	Įmonių grupė „Alita“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,50	0,00	1,00	0,00	8,50
19.	AB „Anykščių vynas“	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	8,00
20.	AB „Agrowill Group“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,50	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	0,50	1,00	0,50	1,00	0,50	1,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	13,00
21.	AB „Dvarčionių keramika“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	1,00	0,50	1,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	1,00	0,00	0,50	1,00	0,00	0,00	15,00
22.	AB „Gubernija“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	6,50
23.	AB „Klaipėdos baldai“	1,00	0,50	0,50	0,50	0,00	1,00	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	10,50
24.	AB „Klaipėdos nafta“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,50	1,00	0,50	0,00	0,50	0,50	0,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	7,50
25.	AB „Kauno energija“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,50	0,00	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	9,50
26.	AB „Lietuvos energija“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,50	0,50	1,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	11,00
27.	AB „Lietuvos elektrinė“	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	7,50
28.	AB „Lifosa“	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00	9,50
29.	AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,00
30.	AB „Limarko laivininkystės kompanija“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,50	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	0,50	0,00	1,00	0,50	0,00	11,00
31.	AB „Linas“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,50	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3,50
32.	AB „Šnaigė“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	1,00	0,50	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	10,00
33.	AB „Stumbras“	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,50	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	8,00
34.	AB „Vilniaus degtinė“	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,50	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	7,00
35.	AB „Žemaitijos pienas“	1,00	1,00	1,00	0,50	0,00	0,50	0,50	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,50	0,50	1,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	9,00

ĮVERTINIMAS TIKRĄJA VERTE

Erika Krakauskaitė

*Apskaita, finansai ir bankininkystė. 2 kursas.
Finansų ir apskaitos katedra. Kauno humanitarinis fakultetas
Vilniaus universitetas, Muitinės g. 8, Kaunas
e.krakauskaite@gmail.com*

Santrauka

Straipsnyje yra teoriškai atskleista tikrosios vertės metodo taikymo turto ir įsipareigojimų straipsniams įvertinti esmė, teoriniai aspektai, vertinimo technikos, tikrosios vertės porūšiai bei kitos metodo ypatybės. Tikrosios vertės koncepcija – tai žingsnis į priekį, sudarant sąlygas rinkoje egzistuoti sandoriams, paremtiems naujausia informacija ir rizikos valdymu. Šio metodo taikymas kelia klausimus buhalteriams, kapitalo savininkams, finansų analitikams bei kitiems finansinės informacijos vartotojams, nes reali turto ar įsipareigojimų vertė yra kintanti ir priklausoma nuo įvairių aspektų. Atsižvelgiant į atliktus įvairių šalių mokslininkų tyrimus bei jų išskeltas ir patvirtintas ar paneigtas hipotezes bei įvertinus praktinį tikrosios vertės metodo taikymą Verslo apskaitos standartuose, siekiamas sukurti įvertinimo tikrąja verte modelis, kuris galėtų apjungti teorinius mokslininkų rezultatus bei praktinį tikrosios vertės metodo taikymą realiam turto bei įsipareigojimų straipsnių vertinimui tikrąja verte.

Reikšminiai žodžiai: tikroji vertė, tikrosios vertės koncepcija, įvertinimo technikos, kokybinės informacijos charakteristikos.

Įvadas

Straipsnio aktualumas. Tikrosios vertės metodo taikymas – tai dar viena galimybė teisingai nustatyti tam tikrų finansinės atskaitomybės straipsnių vertę. Tačiau šio metodo taikymas jau vien savo pakankamai sudėtinga esme kelia klausimus buhalteriams, vertinantiems finansinės atskaitomybės straipsnius, finansų analitikams, nagrinėjantiems įvairių įmonių ar organizacijų atskaitomybės duomenis ir kitiems finansinės informacijos vartotojams. Tam, kad būtų teisingai atspindėta reali turto ar kito atskaitomybės straipsnio būklė, o jo vertė nebūtų nei padidinta, nei sumažinta, t. y. vertinimas būtų kvalifikuotas ir nešališkas, būtina tiksliai ir teisingai įvertinti turto ar įsipareigojimų straipsnio vertę.

Problemos ištyrimo lygis. Tikrosios vertės koncepciją bei jai pagrįsti formuojamas verčių sistemas išsamiai nagrinėjo Barth ir Landsman (1995), Riahi-Belkaoui (2004), Rayman (2007), Van Zijl ir Whittington (2005) bei Zacharski ir kt. (2007). Cooke (2007) ir Sarno ir kt. (2009) didžiausią dėmesį skyrė efektyvios rinkos sampratai ir jos sąsajoms su tikrosios vertės metodu. Lemiančius veiksnius arba kokybines charakteristikas, kurių atžvilgiu yra formuojamos tikrosios vertės dydis analizavo ir tyrė Herrmann ir kt. (2006), Kraft (2005) ir Allat (2001). Tikrosios vertės metodo bei metodo, vertinančio turto ir įsipareigojimų straipsnius pagal jų istorines kainas, santykį tyrė Rodriguez Bolivar ir Navarro Galera (2007), Danbolt ir Rees (2007) bei Olbrich (2008). Atsižvelgiant į atliktus įvairių šalių mokslininkų tyrimus bei įvairias jų išskeltas ir patvirtintas ar paneigtas hipotezes, siekiamas sukurti įvertinimo tikrąja verte modelis turėtų apjungti pagrįstus teorinius mokslininkų rezultatus bei praktinį tikrosios vertės metodo taikymą realiam turto bei įsipareigojimų straipsnių vertinimui tikrąja verte.

Mokslinė problema. Kokie yra tikrosios vertės metodo taikymo turto bei įsipareigojimų vertinimui svarbiausi aspektai, būtini tikrosios vertės nustatymo procese.

Straipsnio objektas: tikrosios vertės metodas.

Straipsnio tikslas: atskleisti turto ir įsipareigojimų įvertinimo tikrąja verte esminius aspektus.

Straipsnio uždaviniai:

- Apibrėžti tikrosios vertės metodo sampratą apskaitoje;
- Išanalizuoti įvertinimo tikrąja verte metodo teorinius aspektus, vertinimo technikas bei tikrosios vertės porūšius.

- Patikslinti tikrosios vertės metodo santykį su vertinimu, pagrįstu istorine turto ar išpareigojimų straipsnio kaina.
- Išskirti faktorius bei kokybines charakteristikas, lemiančius tikrosios konkrečių įmonių turto bei išpareigojimų vertės pokyčius.
- Apibendrinti tikrosios vertės principo taikymą Verslo apskaitos standartuose.

1. Teoriniai įvertinimo tikraja verte koncepcijos aspektai.

Tarptautiniuose apskaitos standartuose, kuriais remiantis sukurti ir Verslo apskaitos standartai, tikrajai vertei apibrėžti vartojamas angliškasis terminas *fair value*. Žodis *fair* reiškia *teisingas, nešališkas*. Šis terminas, tiksliau nei lietuviškasis, apibrėžia visą šio įvertinimo būdo esmę. Taikant šį būdą, turtas apskaitoje turi būti įvertintas taip, kad balanse būtų teisingai atspindėta reali to turto būklė, o jo vertė nebūtų nei padidinta, nei sumažinta, t. y. vertinimas turi būti kvalifikuotas ir nešališkas. Tikraja verte turi būti įvertintos pajamos ir sąnaudos, tam tikrais atvejais – ir kiti finansinės atskaitomybės straipsniai, pavyzdžiui, nemokamai gautas turtas, kai dovanojimo sutartyje jo vertė nenurodyta. Tikrosios vertės metodika iš esmės tinka ne tik turtui, bet ir išpareigojimams, pajamoms bei sąnaudoms. Reminatis bendroju TAS apibrėžimu, tikroji vertė – tai „suma, už kurią gali būti apsieista turtu ar kuria gali būti užskaitytas tarpusavio išpareigojimas tarp nesusijusių šalių, ketinančių pirkti (parduoti) turtą ar užskaityti tarpusavio išpareigojimą“. (32 TAS, 2008) Kad sandorio vertė būtų laikoma tikraja turto verte, turi būti įvykdytos visos reikalingos sąlygos: šalys turi būti viena nuo kitos nepriklausomos; sandoris – neprivertstinis; šalys turi turėti visą reikiamą informaciją apie rinkos sąlygas ir kainas; šalių užimamos pozicijos rinkoje turi būti lygios. Visgi, tikrosios vertės apskaitoje samprata nėra apibrėžta atskiru TAS ar TFAS standartu, tačiau bendraja prasme tikrosios vertės koncepcijos taikymas TFAS suprantamas kaip *turto ar išpareigojimų straipsnių įvertinimas tikraja verte kiekvienai finansinės atskaitomybės datai, įvertinant atsirandantį pelną ar nuostolius dėl vertės pokyčių*. Yra tam tikri reikalavimai, keliami TFAS: tikraja verte turi būti vertinami visi turto ir išpareigojimų straipsniai konkrečiai finansinės atskaitomybės datai; dėl vertės pokyčių atsirandantis *pelnas ar nuostolis turi būti atspindėtas to paties laikotarpio pelno (nuostolių) dydžiuose*. (The Institute of Chartered Accountants in England and Wales, 2007)

Atsižvelgiant į keliamus reikalavimus tikrosios vertės koncepcijai, įvairių autorių nuomonės yra gana panašios. Pagrindinis reikalavimas bet kokiam finansinės atskaitomybės straipsniui yra teisingos ir tikslios įmonės finansinių ataskaitų informacijos, finansinės būklės ar rezultatų pateikimas. Anot Andersen ir Baertelsen (2001), teisingo ir tikslaus įmonės rezultatų vaizdo reikalavimas yra abstraktus, nes kiekvienam finansinės informacijos vartotojui atskiras finansinės atskaitomybės straipsnis gali būti nevisiškai aiškus. Dėl šios priežasties tikrosios vertės koncepcija reikalauja, kad teisinga ir tiksli atskaitomybės straipsnių vertė būtų grindžiama fundamentaliomis prielaidomis, pavyzdžiui, reikalavimu, kad sandoriai, įvykiai ir jų vertės būtų fiksuojami tada, kai jie atsiranda, neatsižvelgiant į pinigų mokėjimo laiką. (Ronen, 2008)

Tikrosios vertės principas – tai žingsnis į priekį, sudarant sąlygas rinkoje egzistuoti sandoriams, paremtiems naujausia informacija ir rizikos valdymu. Remiantis Andersen ir Baertelsen (2001) nuomone, teoriškai tikrosios vertės koncepcijos taikymas gali pagerinti rinkos kontrolę ir paskatinti įmonių vadovybę priimti sprendimus, kurie padėtų išlaikyti finansinį stabilumą šiuolaikinėmis nestabilios ir rizikingos rinkos sąlygomis.

Anot King (2006), tikrosios vertės principas, įteisintas Tarptautiniuose finansinės atskaitomybės standartuose, jau pakankamai seniai yra profesionalių vertintojų tyrimų objektas, o tikroji vertė šių profesionalių vertintojų dar dažnai vadinama išplėstu pavadinimu – tikraja rinkos verte. Ši vertė parodo, už kiek būtų galima parduoti tam tikrą turtą, jei jis būtų pasiūlytas atviroje aktyvioje rinkoje. Tačiau vis dažniau verslininkai nori žinoti tikrąją savo turto ar išpareigojimų vertę be bandymų juos parduoti rinkoje, todėl profesionalių finansų analitikų darbas – tiksliai ir teisingai įvertinti konkrečius finansinės atskaitomybės straipsnius tikraja jų verte. Rogers (2006) pristatydamas tikrosios vertės koncepciją, kaip „hedžingo“ arba apsidraudimo priemonių vertinimui būdingą metodą, pabrėžia, kad sandoriai vyksta skirtingose pagal savo charakteristikas rinkose, kurios konkrečioms turto ar išpareigojimų vienetams priskiria skirtingas vertes. Todėl būtina atskirti du esminius rinkų tipus: didmeninę (verslas – verslui) ir mažmeninę (verslas – pirkėjui). Šių rinkų specifika daro įtaką tikrosios vertės nustatymo procesui. (Rogers, 2006)

Lines (2008) teigia, kad daugelio manymu tikroji vertė suvokiama kaip kaina, kuri siūloma už tam tikrą, rinkoje siūlomą prekę, nesvarbu tai turtas ar išpareigojimas. Anot autoriaus, toks mąstymas yra itin siauras, nes tikrosios vertės koncepcija turi tikti bet kuriam tiekimo grandinės lygmeniui, t.y. jei gamintojas ar pardavėjas negauna už parduodamą turtą tikrosios jo vertės, jo išlikimas rinkoje ir versle gali atsidurti

aklavietėje. Lygiai tokia pati situacija ir pažvelgus iš pirkėjo pusės – jei jis nėra įsitikinęs, kad įsigydamas tam tikrą turtą ar prisiimdamas įsipareigojimą už atitinkamą kainą, gauna jų tikrąją vertę, šio metodo idėjos taikymas visai tiekimo grandinei taip pat pažeidžiamas.

King (2006) pabrėžia, kad žmogaus ar institucijos, kuri nustato ar nurodo galimą tikrąją vertę, nuomonė negali būti visada idealiai teisinga – visada išlieka $\pm 10\%$ paklaida, nes skiriasi vertinimo aplinkybės, rinkos situacijos suvokimas, įvairūs kiti rodikliai. Visgi, ši paklaida jokių būdu nėra laikoma vienareikšmiu trūkumu, nes paprasčiausias vertės nustatymas pagal į atitinkamą formulę sudėliotus duomenis yra lengvai įgyvendinamas, bet neapimantis svarbių prielaidų, kurios matematinės išraiškos neturi. Be to, vertintojai, kurie nustato turto vertę, būtų visiškai nereikalingi kaip savo profesijos atstovai, jei tikrosios vertės nustatymas būtų tik matematinis veiksmas.

Tradiciniai apskaitos principai, kurie nenumato finansinių straipsnių vertinimo tikrąją vertę, yra kritikuojami už „paslėptų rezervų“ kūrimą – anot įvairių autorių, įmonės dažnai sukuria atskirtį tarp turto ar įsipareigojimų straipsnių pateikimo atskaitomybėje ir tikrosios jų vertės rinkoje. Tuo tarpu finansinės informacijos vartotojai yra klaidinami, nes finansinėse atskaitose nurodyta straipsnių vertė prasilenkia su tikrąją vertę. Vadinasi, informacijos vartotojų nuomonė apie įmonės būklę bei rezultatus ir priimami sprendimai gali būti visiškai neteisingi. Kita vertus, „paslėptieji rezervai“, atsiradę dėl finansinės atskaitomybės straipsnių neįvertinimo tikrąją jų vertę gali sulyginti skirtumus tarp sėkmingų ir nesėkmingų įmonei finansinių laikotarpių, nes turto ar įsipareigojimų vertė nebus perskaičiuojama remiantis rinkos pokyčiais. Tokiu būdu dividendai kapitalo savininkams, kai laikotarpis yra palankus, gali būti mokami ne tokie dideli, kokie būtų mokami, jei finansinės atskaitomybės straipsniai tiksliai ir teisingai savo vertę atspindėtų teigiamus pokyčius rinkoje.

Įvertinimo tikrąją vertę informacijos naudojimas finansinėje atskaitomybėje yra pakankamai kontraversiškas – finansinės apskaitos ir atskaitomybės modelis, su kuriuo „užaugo“ daugelis finansininkų bei buhalterių, buvo paremtas istorinių kainų duomenimis, kai turtas įtraukiamas į balansą remiantis jo kaina bei su įsigijimu patirtomis išlaidomis. Konservatizmas buvo laikomas finansinės apskaitos pagrindiniu principu: pelnas pripažįstamas lyginant pajamas su patirtomis išlaidomis, turtas registruojamas įsigijimo kaina, pelnas nepripažįstamas, kol jis nėra realizuotas, o nuostoliai registruojami iškart. (King, 2006)

Naujosios koncepcijos, kuomet finansinės atskaitomybės straipsniai vertinami tikrąją jų vertę – t.y. vertę, kuri tenkintų mainų procesą arba turto pardavimą aktyvioje rinkoje – atnešė į finansinės atskaitomybės rengimo veiklą optimistinių idėjų ir paskatino atsisakyti konservatizmo, pasireiškiančio istorinių kainų naudojimo metodu.

Olbrich (2008) nuomone, finansinės atskaitomybės rengimas, paremtas straipsnių įvertinimu tikrąją vertę, siekia supažindinti finansinės informacijos vartotojus su informacija, kuri yra daug naudingesnė priimant finansinius sprendimus, nei informacija, paremta *istorinių kainų duomenimis*. Tačiau, Olbrich (2008) manymu tikroji vertė teisingai parodoma ir šiuolaikinėse, netobulos konkurencijos rinkose, nors pagal bendrąjį TAS apibrėžimą šis vertinimo metodas tinkamas vertinti turtui ir įsipareigojimams tik tobulose ir pilnose rinkose.

Įvertinimo tikrąją vertę metodo reikšmė yra susijusi su trijų finansinės informacijos savybių – *naudingumo, aktualumo ir patikimumo* – išskyrimu, nes būtent šios savybės tikrosios vertės koncepciją daro reišmingesnę ir teisingiau atspindinčią realią situaciją nei koncepcija, grindžiama istorinių kainų duomenimis. (Rodriguez Bolivar, Navarro Galera, 2007)

Diskusija, nagrinėjanti problemas, susijusias su istoriniais kainų duomenimis, kurių tinkamumas kainų pokyčių įvertinimui vis dar neišspręstas, kilo jau seniai. Įvairių autorių manymu, nei bendrai, nei iš dalies istoriniai kainų rodikliai nėra tinkami pilnai ir pagrįstai įvertinti kainų lygio pokyčius tikrajai finansinio turto ar įsipareigojimų vertei. Glautier ir Underdown (1994) teigia, kad jau anksčiau minėtas esamosios vertės apskaitos metodas (angl. current value accounting) siekia sujungti svarbius ekonomikos teorijos aspektus ir bendrai priimtus apskaitos metodus, paremtus istoriniais kainų duomenimis. „Esamosios vertės metodas naudoja dabartines rinkos kainas, įtraukdamas jas į tradicinį apskaitos formatą“ (Glautier, Underdown, 1994, p. 346).

Pastarųjų autorių nuomonę palaiko ir Danbolt ir Rees (2007) savo studijoje apie tikrosios vertės metodo taikymą finansiniams straipsniams įvertinti Jungtinėje Karalystėje veikiančiuose bankuose ir draudimo bendrovėse teigdami, kad *tikroji konkretaus turto vertė ženkliai dominuoja prieš turto vertinimą istorinėmis kainomis*, t.y. į tą turtą investuotais ištekliais. Be kita ko, bankų sektoriuje vertinamų paskolų, kaip atitinkamo banko finansinio turto, matavimas tikrąją vertę yra tikslesnis nei paremtas istorinių kainų lygiu,

tačiau įvertinimo tikrąja verte tikslumas ir teisingumas gali mažėti, neigiama linkme kintant paskolos ar paties banko patikimumo rinkoje lygiui. (Danbolt, Rees, 2007)

Chrisnall (2000) nagrinėdamas tikrosios vertės metodo taikymą bankų sektoriuje, išskyrė ir tam tikrų kritikuojančių pastabų šiam metodui. Priešingai nei kiti autoriai, jis teigė, kad bankų sektoriuje, istoriniai kainų duomenys suteikia geresnę informaciją bankinės apskaitos tvarkymui nei straipsnių įvertinimas tikrąja verte. Taip yra todėl, kad bankai užsiima ilgalaikiu rizikingu skolinimu pramonei bei verslui ir tuo būdu gali destabilizuoti savo finansinį pagrindą (straipsniai, įvertinti istorinėmis kainomis, šiuo atveju parodytų tikras verslui paskolintas lėšas, o tikrosios vertės metodas, įvertinęs rinkos svyravimus, atskleistų sumažintus duomenis). Šis autorius vienintelis iš nagrinėtų pateikė tokią tikrosios vertės metodo kritiką.

Khurana ir Kim (2003), pasitelkę ankstesnių autorių mintis pateikė savo susistemintą vertinimo modelį, kuris susiejo finansinio turto ar įsipareigojimų straipsnio rinkos vertę su istoriniais jo kainos duomenimis, palyginant su tam tikrų finansinių institucijų disponuojamų identiškų straipsnių tikrąja verte. Šis modelis, anot autorių, geriausiai tinka akcijų ar kitų vertybinių popierių tikrosios vertės nustatymui. Autoriai didelį dėmesį savo straipsnyje skyrė tikrosios vertės metodo naudingumui apibrėžti. Anot jų, tikrosios vertės metodas yra naudingas dviem prasmėmis:

- visų pirma, jis padeda kapitalo savininkams *prognozuoti, vertinti ir palyginti* būsimų pinigų srautų apimtis, išsidėstymą laiko atžvilgiu bei jų nebuvimo tikimybę.
- antra, šis metodas padeda *nustatyti*, kiek efektyvūs ir išsamūs buvo kapitalo savininkams priklausančio ar įsigijamo kapitalo vertinimas ir savininkų lūkesčiai.

Taip pat didžiausią dėmesį skirdami finansinių instrumentų bei straipsnių vertinimui, Pita ir Gutierrez (2006) pabrėžė, kad tarp daugybės tradicinių vertinimo modelių, kurie gali padėti įvertinti finansinius instrumentus, populiariausiu laikomas mišrusis modelis, kuris numato instrumentų, laikomų prekybai rinkoje, yra vertinami rinkos kaina, o instrumentai, laikomi paprasčiausiam pardavimui registruojami apskaitoje pagal istorinius kainų duomenis. Kaip priešprieša mišriajam modeliui yra išskiriamas tikrosios vertės modelis, kuris paneigia istorinių kainų reikšmę, nes finansiniai instrumentai, nesvarbu kokių tikslu jie yra įmonės ar organizacijos turimi, turėtų būti vertinami tikrąja verte, kurią parodo jų vertė rinkoje. Juo labiau, kad daugelyje finansų įstaigų „liūto dalis“ atitenka būtent finansiniams straipsniams, todėl jų vertinimas turi būti tikslus ir teisingai atspindintis dabartinį jų vertinimą rinkos sąlygomis. Anot autorių, tam tikrais atvejais netgi nėra galimybės susieti finansinius instrumentus su tam tikromis, anksčiau patirtomis išlaidomis, kurios parodytų jų istorinę kainą, pvz. palūkanų normų apsikeitimo sandoriai, kurių išlaidos lygios nuliui. Siekiant informacijos apie konkretų finansinį straipsnį aiškumo, jo vertė turi atitikti aktyvioje rinkoje prekiaujamų panašių instrument vertę. (Pita, Gutierrez, 2006). Minėti autoriai teigė, kad pirmenybės suteikimas finansiniams instrumentams, vertinant juos tikrąja verte, dar nereiškia, kad kiti finansinės atskaitomybės straipsniai negali ar neturi būti vertinami šia verte.

Finansinėje atskaitomybėje konkrečių straipsnių įvertinimas yra pakankamai komplikotas, atsižvelgiant į tai, kad egzistuoja ne vienas metodas turto ar įsipareigojimų straipsnių vertei „pamatuoti“. Pasak Ryska ir Valder (2003), kai kurie metodai gali būti pagrįsti ne tik tradicine sandorio kaina (išlaidomis, patirtomis vykdant sandorį – vadinamąja „istorine kaina“), bet ir esamąja – pakeitimo ar sandorio pardavimo – kaina, arba diskontuota būsimųjų grynųjų pinigų srautų, kuriuos, tikimasi, sukurs sandorio objektas, verte. Kadangi šiame darbe siekiama išsamiai išnagrinėti tikrosios vertės metodą, remiantis įvairių autorių atliktais moksliniais tyrimais, bus išskirtos ir apibendrintos įvertinimo tikrąja verte teorijos, jų esminės savybės ir galimybė atskleisti tikrąją turto ar įsipareigojimų straipsnių vertę.

Tarptautiniai apskaitos standartai pateikia tikslų ir iš pirmo žvilgsnio aiškų apibrėžimą tikrosios vertės sąvokai, deja, anot Barth ir Landsman (1995), apibrėžimas yra ribotas ir ne kiekvienoje situacijoje tikslus. Minėti autoriai teigia, kad jei rinkos, kuriose vyksta sandoriai yra tobulos ir užpildytos, tikrosios vertės sąvoka yra tinkama tokia, kokią ją apibrėžia TAS. Tačiau šiuolaikinės rinkos, nėra visiškai tobulos, todėl kartais tikrosios vertės reikšmė gali būti nepilna ar netgi klaidinanti. Barth ir Landsman (1995) linę tikrosios vertės apibrėžimą išskaidyti į trijų verčių sistemą: *pirkimo vertė* (konkretaus turto įsigijimo kaina arba pakeitimo kaina), *pardavimo vertė* (konkretaus turto perleidimo ar likvidavimo vertė) ir *naudojimo vertė* (turto naudojimo laikotarpiu sukurta vertė turto savininkams). Šios trijų verčių sistemos atsiradimas siejamas su tobulos konkurencinės rinkos nebuvimu. Kiekviena iš minėtų verčių suteikia skirtingą informaciją apie tam tikrą finansinės atskaitomybės straipsnį, pvz. turto įsigijimo momentu naudojimo ar pardavimo vertė praktiškai neturės jokios prasmės, nes turta įsigiję imonei šių verčių išraiškos bus neaiškios. Ir priešingai, pardavimo vertė gali būti didesnė arba mažesnė nei naudojimo vertė, nes ji yra nustatoma pardavimo sandėryje dalyvaujančių pusių susitarimu. Be kita ko, to paties finansinės

atskaitomybės straipsnio naudojimo vertė skirtingose įmonėse bus skirtinga, nes skiriasi įmonių apskaitos politika, patirtis, statusas ir kt. aspektai. Pirmieji du šių autorių pateikti tikrosios vertės porūšiai – pirkimo ir pardavimo vertės – nebuvo plačiai analizuoti ir nesulaukė daug mokslininkų dėmesio, bet naudojimo vertės sąvoka buvo nagrinėta ne vieno autoriaus, nes TAS pateiktas apibrėžimas visiškai nemini naudojimo vertės sąvokos, kuri yra tinkama apibrėžti vertei tokio turto ar išpareigojimų straipsnio, kuris neturi aktyvios rinkos.

Sarno ir kt. (2009) tęsdami aktyvios rinkos klausimą pabrėžia, kad mažėjant rinkos aktyvumui (sandorių skaičiui, kintant kitoms rinkos sąlygoms) finansinės atskaitomybės straipsnių vertinimas tikrąja verte nekinta. Vadinasi, pirminis įvertinimas, atliktas kuomet rinkoje vyko pakankamai daug palyginimui tinkamų sandorių nepasikeičia, nors rinka tampa mažai aktyvi, o sąlygos tikrosios vertės nustatymui yra nepakankamos.

Cooke (2007) teigė, kad tikroji tam tikro turto vertė atskleidžia *diskontuotą dabartinę ateityje gausimų lėšų iš to turto vertę, kai turtas egzistuoja efektyvioje rinkoje*. Efektyvios rinkos sąvoka apima paklausos ir pasiūlos pusiausvyrą tobulai konkurencingoje rinkoje, racionalių lūkesčius, laukiamą nulinių pelną bei savybę, jog kainų pokyčius rinkoje sukelia tik nauji informacijos srautai. (Cooke, 2007)

Efektyvios rinkos sąvoka tikrosios vertės metodo atžvilgiu praktiškai atitinka tobulos konkurencijos sąlygas, kurios realiai nėra įmanomos ar būdingos kokioms nors rinkoms. Būtent dėl šios priežasties atsirado teorijos, apibūdinančios įvertinimo tikrąja verte galimybes nesant tobulos rinkos pusiausvyros – didžiausią reikšmę šiuo atveju turi pirkimo, pardavimo ir naudojimo verčių išskyrimas.

Remiantis 39-oto TAS reglamentu, tikrosios vertės dydį geriausiai atspindi aktyvioji rinkoje taikomos kainos (aktyvi rinka yra tokia rinka, kurioje prekiaujama tos pačios rūšies turtu, joje visuomet yra pirkėjų ir pardavėjų bei pakankamai prieinamos informacijos vartotojams). Jeigu sandoriui nėra aktyvios rinkos, konkreti įmonė gali nustatyti tikrąją vertę remdamasi vertinimo metodika, kurios tikslas – nustatyti, kokia būtų nepriklausomų šalių sandorio kaina tikrosios vertės apskaičiavimo dieną, esant normalioms verslo sąlygoms. Tokiu atveju egzistuoja galimybė remtis patyrusių ir nusimanančių nesusijusių šalių naujausiais sandoriais, diskontuotų pinigų srautų analize bei pasirinkimo sandorių įkainojimo metodais. Svarbu kuo didesnę dėmesį skirti nešališkai rinkos informacijai ir kuo mažiau remtis pačios įmonės sukauptais duomenimis, be to – kiekviena įmonė turėtų periodiškai stebėti ir tikrinti identiško finansinio turto ar išpareigojimų kainas rinkoje. (Cooke, 2007)

Tęsdamas Barth ir Landsman (1995) mintis tikrosios vertės koncepciją nagrinėjo ir Riahi-Belkaoui (2004), išskirdamas *current value*, t.y. esamosios vertės, terminą, kuris atitinka tikrosios vertės sąvoką. Autoriaus manymu, norint įmonėje išlaikyti produktyvumą bei išvengti nepagrįsto finansinės atskaitomybės straipsnių įvertinimo, turtas ir išpareigojimai turi būti vertinami esamąja arba tikrąja verte. Esamajai vertei nustatyti gali būti naudojami trys metodai arba visų jų derinys, priklausomai nuo situacijos:

1. **Kapitalizacija arba dabartinės vertės skaičiavimas** (angl. capitalization or the present-value method) – kapitalizuota vertė, skaičiuojama atskiram turto vienetui ar jų grupei, yra lygi grynajai diskontuotų laukiamų pinigų srautų sumai, kuriuos atneš konkretus turto vienetas ar jų grupė per visą naudingo tarnavimo laiką. Autorius neapibrėžia, ar kapitalizuotos (dabartinės) vertės skaičiavimo metodas gali būti taikomas išpareigojimų straipsnių tirkėjai vertei nustatyti.

Norint apskaičiuoti kapitalizuotą vertę, turi būti žinomi keturi svarbūs kintamieji: *laukiami pinigų srautai*, kuriuos sukurs konkretaus turto naudojimas, šių *pinigų srautų išsidėstymas laike*, turto *tarnavimo laikotarpis* bei *diskonto norma*. Diskonto norma gali būti: istorinė diskonto norma, dabartinė diskonto norma, vidutinė laukiama diskonto norma, vidutinė svertinė kapitalo kaina arba galima skolinimosi norma.

Anot Riahi-Belkaoui (2004), didžiausias dėmesys skaičiuojant tikrąsias vertes tam tikriems finansinės atskaitomybės straipsniams turėtų būti skiriamas galutiniam rezultatui, kurį veikia įvertinimas tikrąja verte. Autorius teigia, kad “matuojant” finansinės atskaitomybės straipsnių vertes pagal dabartinės vertės metodą, yra gaunamas bendras grynasis įmonės vertės padidėjimas.

2. **Dabartinė pirkimo kaina** (angl. current entry price) – tai pinigų kiekis arba konkretaus susitarimo vertė, kurie būtų reikalingi šiuo metu norint įsigyti tokį pat turto ar išpareigojimų straipsnį.
3. **Dabartinė pardavimo kaina** (angl. current exit price) – tai pinigų kiekis arba konkretaus susitarimo vertė, už kurį gali būti parduotas turtas arba užskaitytas išpareigojimas.

Galima pastebėti, kad pirkimo ir pardavimo vertes (kainas) Riahi-Belkaoui (2004) išskiria labai panašiai kaip ir Barth ir Landsman (1995), sąvokų apibrėžimai ir reikšmė yra identiški, tačiau autorių nuomonės išsiskiria prie naudojimo vertės ir kapitalizuotos vertės apibrėžimo. Nors kita vertus, naudojimo vertės skaičiavimas nėra apibrėžiamas, o kapitalizuotos vertės reikšmė yra artima naudojimo vertei, nes šiam metodui

apskaičiuoti naudojamas konkretaus turto naudingo tarnavimo laikas, jo metu atnešami pinigų srautai, diskontuoti pasirinkta diskonto norma. Remiantis šiomis prielaidomis, galima teigti, kad minėtų autorių nuomonė apie tikrosios vertės koncepcijos skaidymą į skirtingų verčių sistemą sutampa.

Sugrįžtant prie dabartinės vertės skaičiavimo, kuomet naudojamas diskontavimo metodas, Towers Perrin and Tillinghast (2004) pateikia argumentą, kad vien diskontuojant laukiamus sandorio pinigų srautus, tikrosios vertės metodas neturi prasmės. Anot autorių, tikrosios vertės principas pripažįsta, kad bet kuris racionaliai mąstantis asmuo ar įmonė nesudarys sandorio (pvz.: įsigyjant akcijų portfelį), jei nesitikės iš jo gauti konkrečios naudos, t.y. susumavus visą prisiimamą riziką, tikimasi už jos prisiėmimą gauti rizikos premiją. Tačiau premija bus gauta tik tuo atveju, jei tikroji konkretaus sandorio vertė yra didesnė, nei diskontuoti jo būsimieji pinigų srautai. Skirtumas, atsirandantis palyginus šiuo metu esančią tikrąją sandorio vertę ir diskontuotų laukiamų pinigų srautų sumą, yra vadinamas rinkos vertės riba, t.y. priedu, kuris gaunamas dėl tam tikrų sandorio užfiksavimo metu susidariusių rinkos sąlygų.

Literatūroje galima rasti ir kontraversišką nuomonę, teigiančią, kad tikrajai vertei skaičiuoti nevisiškai tinka dabartinės vertės metodas (angl. the present-value method). Rayman (2007), kaip tikrosios vertės reikšmės išaugimo pretekstą apibrėžia dabartinės vertės reikšmės sumažėjimą. Tobuloje konkurencinėje pusiausvyroje tikroji finansinės atskaitomybės straipsnių vertė atspindi rinkos svyravimus ir pokyčius bei juos atsveria, kuomet dabartinė vertė rinkos pokyčių aspekto neapima. „Tikroji vertė – kaip manifestas prieš dabartinės vertės nesėkmę.“ (Rayman, 2007, p. 3) Visgi minėtas autorius nenurodo, kaip reikėtų įvertinti konkrečius finansinės atskaitomybės straipsnius tikrajai vertei.

Pakankamai konkrečiai ir taikliai įvertinimo tikrąja vertei metodo esmę apibūdino Zacharski ir kt. (2007) nagrinėdami tikrosios vertės metodo matavimus, kuriuos turėtų naudoti finansininkai ir analitikai, išskyrė tris vertinimo technikas, kurias galima naudoti norint nustatyti tikrąją vertę tam tikriems atskaitomybės straipsniams, o labiausiai šios technikos tinka finansinio turto ir finansinių įsipareigojimų straipsnių „matavimui“. Technikų naudojimas pasirenkamas pagal konkrečiu momentu prieinamus duomenis ir esant atitinkamoms aplinkybėms. *Rinkos situacija pagrįsta technika* naudoja rinkoje pastebimas kainas ir kitą svarbią informaciją apie rinkoje vykstančius sandorius, kuriuose naudojami identiški arba palyginami turto straipsniai. *Pajamomis pagrįsta technika* įvertina būsimuosius pinigų srautus ar būsimas pajamas dabartine jų vertei ir apibendrina šių srautų reikšmę konkretaus turto ar įsipareigojimų straipsnio vertinimui. *Išlaidomis (kaina) grindžiama technika* įvertina pakeitimo išlaidas (kainą), kurios gali atsirasti dėl atitinkamo turto ar įsipareigojimų straipsnio pakeitimo kitu. Kiekvienos technikos, kurią išskiria Zacharski ir kt. (2007), naudojimas turi būti pritaikytas konkrečiai situacijai bei atskaitomybės straipsnių grupei, žinoma, pasitaiko atvejų, kai vienu metu galima naudoti ir visas technikas tikrajai vertei nustatyti.

Van Zijl ir Whittington (2005) savo studijoje apie tikrosios vertės metodą atskleidžia dar vieną vertės koncepciją, kuri, anot autorių, taip pat yra tinkama įvertinti turto ar įsipareigojimų straipsnius tikrajai vertei. *Vertė verslui* (angl. deprival value, value to business) – toks tiksliausias ir teisingiausias šios koncepcijos pavadinimo vertimas – atsako į klausimą: ką turto savininkas prarastų, jei netektų konkretaus turto objekto? Paprasčiau tariant, ši koncepcija apima pridėtinės vertės, kurią verslui sukuria tam tikro turto nuosavybė. Vertė verslui dažnai gali būti interpretuojama ir kaip pakeitimo kaina, kuomet tam tikras turto objektas turi būti pakeičiamas kitu, tačiau su sąlyga, kad dėl pakeitimo atsirandantis pelnas bus didesnis nei išlaidos, patirtos keičiant vieną turto objektą kitu. Gwilliam ir Jackson, (2008) teigia, kad jei tikroji turto ar įsipareigojimų straipsnio vertė yra nustatoma pagal aktyvios, gerai informuotos ir konkurencingos rinkos duomenis, įvertinimas bus objektyvus ir nešališkas turto ar įsipareigojimų savininko atžvilgiu (į vertinimą nebus įtraukti turto/įsipareigojimų savininko lūkesčiai ir tikslai). Vadinasi, tikroji finansinės atskaitomybės straipsnio vertė atspindės aukščiausią ir naudingiausią, rinkos dalyviams prieinamą kainą. (Van Zijl, Whittington, 2005)

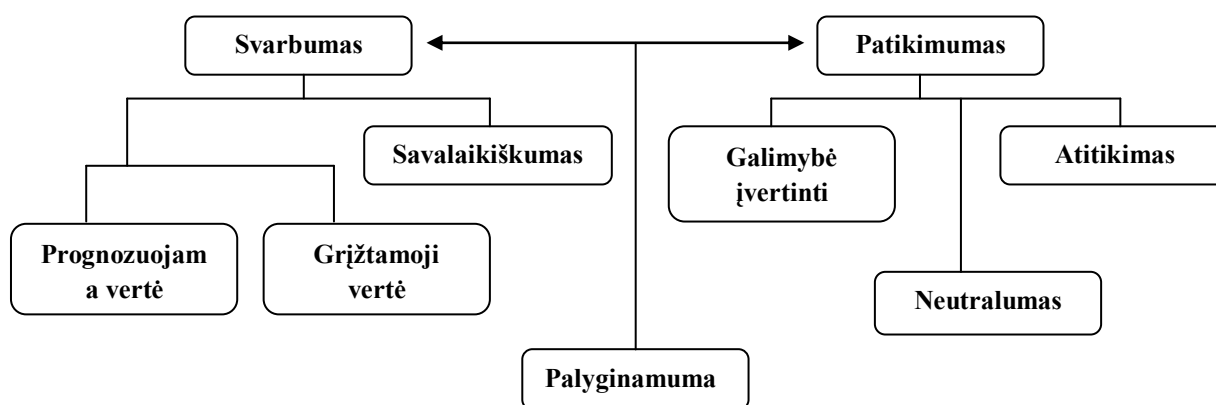
Įvertinant vertės verslui galimybę parodyti tikrąją turto ar įsipareigojimų vertę, galima teigti, kad vertės verslui teorija yra tinkama tikrajai finansinės atskaitomybės straipsnių vertei nustatyti. Abi verčių koncepcijos (tikrosios vertės ir vertės verslui) siekia apibrėžti dabartinį turto ar įsipareigojimų straipsnio įvertinimą bei yra paremtos racionalios rinkos prielaidomis, tik „vertės verslui idėja yra naudos maksimizavimas, o tikrosios vertės – aukščiausia ir naudingiausia kaina“ (Macve, 2007, p. 3)

Nesvarbu, kokią techniką ar būdą įmonė pasirinktų tikrajai turto ar įsipareigojimų straipsnio vertei nustatyti, anot Madhavan (2002) tikrosios vertės modelio įgyvendinimas reikalauja tam tikrų iššūkių. Autoriaus išskiriami žingsniai tam tikra prasme apibendrina įvertinimo tikrąja vertei sprendimo priėmimo procesą.

- Visų pirma, turi būti priimtas konkretaus turto ar įsipareigojimų įsigijimo sprendimas;
- Tikrosios vertės nustatymui turi būti pasirinkta konkreti technika ar metodas;

- Pasirinkus tam tikrą metodą, tokią informaciją įmonė turi įtraukti į savo apskaitos politiką kaip tam tikrą įkainojimo metodą;
- Galiausiai, visa svarbi informacija turi būti paašškinta įmonės kapitalo savininkams, investuotojams ir kitiems informacijos vartotojams. (Madhavan, 2002)

Siekiant teisingai „pamatuoti“ tikrąją konkretaus finansinių ataskaitų straipsnio vertę, būtina remtis tam tikrais kriterijais, ar kitaip tariant – siekiant įvertinti konkretų turto ar išsipareigojimų straipsnį tikrąja verte, vertinimui naudojama informacija turi atitikti tam tikrus kriterijus. Išanalizavus autorių Kraft (2005), Herrmann ir kt. (2006) bei Allatt (2001) pateikiamas būdingas informacijos savybes, reikalingas tikrajai vertei nustatyti, galima teigti, jog vertinant turto ar išsipareigojimų straipsnius tikrąja verte, konkretaus straipsnio svarbiausios savybės yra svarbumas, patikimumas ir palyginamumas (1 pav.). Visi kiti kriterijai yra reikšmingi, bet išvestiniai iš svarbumo ir patikimumo kriterijų. Žinoma, tiesioginis tokios vertinimo schemas pritaikymas yra mažai įmanomas, tačiau realiai vertinant konkrečius finansinio turto ar išsipareigojimų straipsnius šios charakteristikos (tam tikru pavidalu) yra naudojamos. Sugrįžtant prie vienos iš paminėtų charakteristikų – patikimumo – Whittington (2008) itin didelį dėmesį skiria jos analizei, išskirdamas teisingo vertės atvaizdavimo atskaitomybėje koncepciją. Autoriaus manymu, visa informacija, reikalinga nustatyti tikrą ir teisingą turto ar išsipareigojimų straipsnio vertę turi teisingai atsispindėti finansinės atskaitomybės rezultatuose, t.y. jų neiškraipyti. Rinkos sąlygomis teisinga informacija yra tokia, kurią galima patikrinti, ji turi būti neutrali ir užbaigta.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Herrmann, Saudagaran ir Thomas, 2006, p. 6.

1 pav. Kokybinės charakteristikos

Tikrosios vertės metodo studijos daugiausiai koncentruojasi ties bankų ir draudimo bendrovių finansų portfeliais ir pensijų fonduose sukauptais išsipareigojimais. Tiek Danbolt ir Rees (2007), tiek Barth ir Landsman (1995) savo darbuose sutinka, kad turimo turto ar išsipareigojimų tikroji vertė, atitinkanti TAS apibrėžimą, dar priklauso ir nuo *konkrečios kompanijos patikimumo ir nuomonės apie ją rinkoje*. Finansinių išsipareigojimų, ar paprasčiau tariant skolų, tikroji vertė yra lygi diskontuotai pinigų srautų sumai, kurią skolininkas, pvz. įmonė, išleidžianti vertybinių popierių emisiją, apibrėžia kontrakte ir pažada skolintojui, kuris išsigyja vertybinius popierius. Kai įmonė tampa nepajėgi vykdyti savo finansinių išsipareigojimų, skola tampa rizikingesnė, diskonto norma didesnė ir išsipareigojimo tikroji vertė krinta, ypač tuomet kai kontrakte apibrėžta palūkanų norma nėra įvertinta ir parinkta taip, kad atspindėtų išsipareigojimo rizikingumo pokyčius. Šis *tikrosios išsipareigojimo vertės mažėjimas yra savotiškas turto ar gerovės perėjimas iš skolintojo skolininkui*, nes įmonė, išsigijusi finansinius instrumentus, yra priversta taikytis prie blogėjančios juos išleidusios įmonės padėties ir priimti palūkanų normą, kuri ekonomiškai yra per žema. Finansinio turto vertinimo tikrąja verte principas veikia lygiai taip pat, tik iš priešingos pozicijos – įmonė, išsigijusi konkretų vertybinių popierių portfelį, susiduria su įvairiais veiksniais, kuriuos lemia įmonės, kuri išleido vertybinių popierių emisiją, veikla. Krentant įmonės patikimumo vertinimui rinkoje, mažėja ir jos vertybinių popierių portfelio tikroji vertė.

Tikrosios vertės modelis suteikia galimybę atsižvelgti bei teisingai atsispindėti laikotarpio pelno (nuostolių) sumoje visus konkrečių finansinės atskaitomybės straipsnių vertės pokyčius. Toks vertinimas finansinės

informacijos vartotojams suteikia galimybę matyti “tikrą ir teisingą” straipsnio vertę bei realią įmonės ar organizacijos finansinę būklę, kuri adekvačiai pakoreguota pagal ekonominės situacijos kitimą. Istoriniai kainų duomenys parodo finansinę įmonės būklę bei ekonomines sąlygas, buvusias tuo metu, kai buvo sudarytas sandoris.

Tikrosios vertės metodo šalininkai teigia, kad jis naudingas investuotojams, kurie mėgina nustatyti riziką, pajamingumą ir verslo vertę. (Kitabjian, 2008) Ši idėja bent iš dalies yra teisinga, nes jei įmonė ar organizacija vertina savo finansinės atskaitomybės straipsnius pagal rinkos vertę, įmonės esamąją vertę galima patikimai nustatyti. Deja, tikrosios vertės metodas nėra laikomas naudingu, kuomet ekonomika yra svyruojanti ir bet kokio turto bei išipareigojimų vertė rinta pakankamai staigiai, nes įmonės atskaitomybės straipsniai svyruoja drąstiškai, todėl bet kokios kreditavimo galimybės bankuose tampa beveik neįmanomos, o neigiami vertės pokyčiai privalo būti atspindėti finansinėje atskaitomybėje. (Kitabjian, 2008)

Argumentas, palaikantis tikrosios vertės metodą, teigia, kad anksčiau minėtas mišrusis modelis apsunkina dviejų finansinių straipsnių palyginimą, nes dvi kompanijos, turinčios identiškus finansinius instrumentus, su tokia pat rizika ir numatoma pinigų srautais, gali pateikti visiškai skirtingas jų vertes, priklausomai nuo to, kokių tikslu šie instrumentai įsigyti bei nuo įsigijimo laiko.

Taikant mišrųjį modelį finansinių instrument vertinimui, dažnai atsitinka taip, kad tenka tarpusavyje lyginti instrumentus, įvertintus pagal skirtingas technikas, priklausomai nuo to, ar jie laikomi pardavimui ar jais aktyviai prekiaujama rinkoje. Be to, netaikant tikrosios vertės metodo, dažnai yra vertinama pagal kriterijų, kuris yra “naudingiausias” – nors ir neatspindintis tikrosios situacijos.

Būtent vertinimo kriterijų arba kokybinių charakteristikų naudojimas sukelia didžiausias diskusijas apie tikrosios vertės metodo naudą:

- **Svarbumas** – tikrosios vertės metodas atitrūksta nuo pajamų iš finansinių instrumentų generavimo proceso ir pinigų srautų, kurie gaunami iš konkrečių instrumentų, fiksavimo. Įvertinant finansinius instrumentus tikrąja jų verte, nieko keista, kad ji kinta per visą jų egzistavimo laikotarpį atsižvelgiant į rinkos kainas bei situaciją. Tokiu būdu, jei minėti instrumentai nenumatomi parduoti arba būti išpirkti prieš terminą, jų vertės svyravimas parodo fiktyvią informaciją, kuri nėra svabi, o kartais – netgi klaidinanti.
- **Patikimumas** – apskaitos informacija yra patikima, kai ji patikimai parodo tikrą ekonominę sandorio vertę, yra išbaigta, apsaugota nuo iškraipymų bei pagrįsta atsargumo principu. Dėl šios priežasties tikrosios vertės būdas nėra tinkamas visiems finansinės atskaitomybės straipsniams vertinti, nes negali objektyviai suteikti informacijos apie tokius straipsnius kaip subsidijuojamaos paskolos arba perimti indėliai, nes šiems instrumentams nėra aktyvios rinkos bei adekvačios vertinimo technikos. Be kita ko, atliekant konkrečioje organizacijoje išorinį auditą, yra sunku tiksliai nutatyti, ar įvertinimas tikrąja verte yra objektyvus ir patikimas.
- **Palyginamumas** – finansinės informacijos vartotojai turi turėti galimybę išanalizuoti organizacijos ar įmonės finansinės atskaitomybės straipsnius ir palyginti juos su konkurentų finansinėmis ataskaitomis, tam kad būtų galima susidaryto nuomonę apie įmonės finansinę būklę, veiklos rezultatus bei užimamą padėtį rinkoje. Panašios situacijos turėtų būti vertinamos tokiu pat metodu, todėl tikrosios vertės būdo taikymas šioje vietoje susiduria su taikymo nevieningumu. Vertinimas naudojant istorinius kainų duomenis visdar yra labai paplitęs, nes anot kai kurių analitikų, įvertinimas tikrąja verte lyginimo procesą padaro žymiai sudėtingesnį, nepaisant jo pirmenybės tikslumo atžvilgiu. Istorinių kainų duomenys leidžia spręsti apie būsimus konkrečių finansinių instrumentų pinigų srautus pagal praeities duomenis, o tikrosios vertės metodas šių pinigų srautų nevertina. (Pita, Gutierrez, 2006)

Kad finansinė informacija būtų naudinga racionalių ekonominių sprendimų priėmimo procese, ji turi būti svarbi, patikima ir palyginama. Šie kriterijai jau anksčiau apibrėžti, išskiriant kokybines charakteristikas, galinčias turėti įtakos tikrosios vertės nustatymui. Herrmann ir kt. (2006) apibrėžti kaip baziniai svarbumo ir patikimumo kriterijai, nustatant finansinės atskaitomybės straipsnių tikrąją vertę pagal finansinę informaciją, kartu šie kriterijai susilaukia ir didžiausios kritikos, nes savo esme apima tam tikras dviprasmybes bei galimus neatitikimus. Užbėgdami kontrargumentams už akių, Pita ir Gutierrez (2006) pabrėžia, kad taikant visą kokybinių charakteristikų sistemą, bet ne kiekvieną kriterijų atskirai, galima surinkti pakankamai kokybišką informaciją tikrosios vertės nustatymui.

Beatty ir kt. (1996) itin didelį dėmesį skyrė finansinio turto, tokio kaip įvairių rūšių vertybiniai popieriai įvertinimui tikrąja verte. Anot jų, nagrinėjant TAS yra išskiriamas teiginys, kad nerealizuotas bei netikėtas pelnas ar nuostoliai, gautas iš vertybinių popierių laikymo, pagal tikrosios vertės metodą turėtų būti

pripažįstamas finansinio turto savininkų nuosavybe. Tačiau šio standarto įgyvendinimas, anot Beatty ir kt. (1996) yra kontraversiškas, nes kyla interesų konfliktas tarp TAS leidžiančios tarybos ir vertybinių popierių savininkų. Tiksliai laikantis tikrosios vertės metodo koncepcijos, nerealizuotas pelnas ar nuostoliai iš vertybinių popierių laikymo turi atitinkamai didinti/mažinti vertybinių popierių savininkų nuosavybę. Tačiau pastarieji yra visiškai priešingos nuomonės: nenumatytas pelnas ar nuostoliai iš vertybinių popierių gali sukelti neadekvačius pokyčius savininkų nuosavybės atžvilgiu. „Kuomet vertybiniai popieriai atneša netikėtą pelną ar nuostolius, bet kurio iš jų *atskleidimas finansinėje atskaitomybėje dar nereiškia pripažinimo* – skirtumas tarp šių sąvokų yra itin reikšmingas.“ (Beatty, Chamberlain, Magliolo, 1996, p. 2)

Teoriškai išskiriami trys aspektai, nusakantys tikrosios vertės metodo taikymo turtui ir išipareigojimams įvertinti kontraversiškumo lygį. Visų pirma, yra daroma besąlyginė prielaida, kad tam tikro netikėto pelno ar nuostolių atskleidimas gali tapti pripažinimu finansinėje atskaitomybėje priklausomai nuo finansinės atskaitomybės sudarytojų ir vartotojų. Antra, yra manoma, kad vertybinio popieriaus kainos reakcija nusako, ar atskirtis tarp *atskleidimo* ir *pripažinimo* yra reikšminga. Ir galiausiai, yra stebimi rezultatai, ar tiesioginis vertinimo tikrąja verte metodo naudojimas daro realų poveikį finansinių instrumentų vertei, ar egzistuoja tik teorinis šio metodo pagrindimas. (Nelson, 1996, p. 2)

Apžvelgus įvairių autorių nuomones apie pelno arba nuostolių pripažinimą, kuomet fiksuojami tikrosios finansinių straipsnių vertės pokyčiai, reikia pastebėti, kad itin didelį dėmesį jie skiria atotrūkiui tarp pelno (nuostolių) atskleidimo finansinėje atskaitomybėje ir pripažinimo realiai egzistuojančiu. Remiantis TAS ir VAS reglamentu, pelnas arba nuostoliai dėl turto bei išipareigojimų tikrosios vertės pasikeitimo turi būti įtraukiami į ataskaitinio laikotarpio pelno (nuostolių) ataskaitą, todėl praktinėje įmonių veikloje būtent tokiu principu ir vadovaujamosi. Tuo tarpu mokslininkų tyrimai, sprendžiantys tikrosios vertės pokyčių pripažinimo egzistuojant ir atskleidimo finansinėje atskaitomybėje, yra tik teoriniai.

2. Empiriniai tikrosios vertės koncepcijos aspektai.

Siekiant sudaryti įvertinimo tikrąja verte modelį, kaip pagrindinių tikrosios vertės nustatymo charakteristikų bei esminių bruožų rinkinį, būtina apibrėžti, kokiuose finansinės apskaitos straipsniuose jis yra būtinas ir/ar galimas naudoti bei kokią įtaką tai turi finansinės atskaitomybės rezultatams. Nors tikrosios vertės metodo būtinumas visų pirma apibrėžiamas Tarptautiniuose finansinės atskaitomybės standartuose, kad būtų atskleisti tikrosios vertės metodo taikymo pagrindiniai straipsniai, teisingiausia yra vadovautis Verslo apskaitos standartų (VAS) apibrėžiamais reikalavimais, kurie daugeliu atvejų atitinka Tarptautinių finansinės atskaitomybės standartų (TFAS) normas, tačiau yra labiau pritaikyti Lietuvos situacijai. Vertinant tikrosios vertės principo naudojimą Verslo apskaitos standartuose (VAS) kaip tiesioginį (pvz. ilgalaikio materialiojo turto įvertinimas) arba netiesioginį (pvz. turto bei išipareigojimų straipsnių vertinimas jungiant verslo vienetus), nustatyta, kad tiesiogiai tikrosios vertės principas taikomas 12-oje standartų, o netiesiogiai – 5-iose standartuose.

1 lentelė

Tikrosios vertės principo taikymas VAS

VAS	Pavadinimas	Tikrosios vertės principo taikymas verslo apskaitos standarte
8	<i>Nuosavas kapitalas</i>	Taikomas tiesiogiai
10	<i>Pajamos</i>	Taikomas tiesiogiai
11	<i>Sąnaudos</i>	Taikomas tiesiogiai
12	<i>Ilgalaikis materialus turtas (IMT)</i>	Taikomas tiesiogiai
13	<i>Nematerialus turtas</i>	Taikomas tiesiogiai
14	<i>Verslo jungimai</i>	Taikomas netiesiogiai
15	<i>Investicijos į asocijuotąsias įmones</i>	Taikomas tiesiogiai
16	<i>Konsoliduotosios finansinės ataskaitos ir investicijos į dukterines įmones</i>	Taikomas tiesiogiai
17	<i>Biologinis turtas</i>	Taikomas tiesiogiai

18	<i>Finansinis turtas ir finansiniai įsipareigojimai</i>	Taikomas tiesiogiai
20	<i>Nuoma, lizingas (finansinė nuoma) ir panauda</i>	Taikomas netiesiogiai
21	<i>Dotacijos ir subsidijos</i>	Taikomas netiesiogiai
22	<i>Užsienio valiutos kurso pasikeitimas</i>	Taikomas netiesiogiai
25	<i>Statybos ir kitos ilgalaikės sutartys</i>	Taikomas netiesiogiai
26	<i>Išvestinės finansinės priemonės (IFP)</i>	Taikomas tiesiogiai
31	<i>Atlygis darbuotojui</i>	Taikomas tiesiogiai
35	<i>Įmonių pertvarkymas</i>	Taikomas tiesiogiai

Šaltinis: sudaryta autorės pagal VAS

Pagal Lietuvoje galiojančius Verslo apskaitos standartus sudarytoje lentelėje išskiriami standartai, kuriuose tiesiogiai ar netiesiogiai figuruoja tikrosios vertės principas. Žinoma, toks atskyrimas nėra vienareikšmiškas, nes galima pateikti glaustesnių, arba priešingai – išsamesnių tikrosios vertės metodo panaudojimo realios finansinės atskaitomybės rengimo procese atvejų. Tačiau, šis skirstymas yra pakankamas tiksliai atspindėti įvertinimo tikrąja verte metodo reikšmę finansinėje apskaitoje.

Išvados

1. Tikrosios vertės principas – tai žingsnis į priekį, sudarant sąlygas rinkoje egzistuoti sandoriams, paremtiems naujausia informacija ir rizikos valdymu. Tikroji vertė yra suma, už kurią gali būti apsikeista turtu ar paslaugomis arba kuria gali būti užskaitytas tarpusavio įsipareigojimas, kai tuo metu turto ar įsipareigojimų kaina dažnai neatspindi realios vertės, o ir pati vertė kinta greitai, reaguodama į rinkoje vykstančius procesus. Atsižvelgiant į keliamus reikalavimus tikrosios vertės koncepcijai, pagrindinis reikalavimas bet kokiam finansinės atskaitomybės straipsniui yra teisingos ir tikslios įmonės finansinių ataskaitų informacijos, finansinės būklės ar rezultatų pateikimas.
2. Kaip esminiai tikrosios vertės porūšiai gali būti įvardijamos pirkimo, pardavimo, naudojimo vertės, kapitalizuota vertė, vertė verslui. Vertinant konkrečių finansinės atskaitomybės straipsnių vertę, gali būti remiamasi pagrindinėmis tikrąją vertę nustatyti padedančiomis technikomis, pagrįstomis rinkos sąlygomis, pajamomis arba kaina.
3. Atskaitomybės rengimas, paremtas straipsnių įvertinimu tikrąja verte, siekia supažindinti finansinės informacijos vartotojus su informacija, kuri yra daug naudingesnė priimant finansinius sprendimus, nei informacija, paremta istoriniais kainų duomenimis. Istorinė kaina gali apibrėžti įsigijimo ir naudojimo vertę, bet neparodo realios situacijos, įvertintos pagal rinkos informaciją.
4. Vertinant turto ar įsipareigojimų straipsnius tikrąja verte, vienos iš svarbiausių konkretaus straipsnio savybių yra svarbumas, patikimumas ir palyginamumas. Visi kiti išskirti kriterijai yra reikšmingi, bet kartu ir išvestiniai TAS pateiktų rizikų bei kitų autorių nagrinėtų kokybinių charakteristikų.
5. Tiesiogiai tikrosios vertės principas taikomas 12-oje standartų, o netiesiogiai – 5-uose standartuose, tačiau toks išskyrimas negali būti vienareikšmiškas.

Literatūra

1. 1-asis Verslo apskaitos standartas „Finansinė atskaitomybė“ // VŠĮ LR apskaitos instituto standartų taryba. [interaktyvus], [žiūrėta 2010-05-15]. Prieiga per internetą: <http://www.aat.lt/get.php?f.995>
2. Allatt, G. (2001). Fair-value accounting: examining the consequences. *Balance Sheet*, 4 (9), 22-25. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-11-09]. Prieiga per internetą: <http://www.emeraldinsight.com/Insight/ViewContentServlet?Filename=/published/emeraldfulltextarticle/pdf/2650090403.pdf>
3. Andersen, J. V., Baertelsen, P. P. (2001) Application of the Fair Value Principle to the Banks' Financial Statements. *Monetary review*, [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: [http://www.nationalbanken.dk/C1256BE9004F6416/side/Monetary_Review_3_Quarter_2001/\\$file/nb02.htm](http://www.nationalbanken.dk/C1256BE9004F6416/side/Monetary_Review_3_Quarter_2001/$file/nb02.htm)
4. Barth, M. E., Landsman, W. R. (1995). Fundamental issues related to using fair value accounting for financial reporting. *Accounting Horizons*. 4 (9), [interaktyvus], [žiūrėta 2009-11-09]. Prieiga per internetą: <http://www.bis.org/publ/work209.pdf>

5. Beatty, A., Chamberlain, S., Magliolo, J. (1996). An empirical analysis of the economic implications of fair value accounting for investment securities. *Journal of Accounting and Economics*, 22 (1996), 43-77.
6. Chrisnall, P. (2000). Fair value accounting – an industry view. *British Bankers' Association*, [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: <http://www.bankofengland.co.uk/publications/fsr/2000/fsr09art5.pdf>
7. Christensen. H. B., Nikolaev, V. (2009) *Who uses fair value accounting for non-financial assets after IFRS adoption?* The University of Chicago Booth School of Business. [interaktyvus], [žiūrėta 2010-05-10]. Prieiga per internetą: <http://pdfcast.org/pdf/who-uses-fair-value-accounting-for-non-financial-assets-after-ifrs-adoption>
8. Cooke, D. (2007). Efficient Markets, predictability of asset returns, and asset market anomalies. Dublin: Trinity College, [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: http://www.tcd.ie/Economics/staff/dcooke/EC4051_L3.pdf
9. Danbolt, J. ir Rees, W. (2007). An Experiment in Fair Value Accounting: UK Investment Vehicles. *European Accounting Review* [interaktyvus], 4 (2007), [žiūrėta 2009-11-05]. Prieiga per internetą: http://www.google.lt/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=1&ved=0CAYQFjAA&url=http%3A%2F%2Fpapers.ssrn.com%2Fsol3%2Fpapers.cfm%3Fabstract_id%3D1020304&ei=xBP7StaEOJ-QmwOV8Yi2Cg&usq=AFOjCNG3telB_xv6w3I0WWoyEgm2f32GEg&sig2=YYAIV600923go0PwgliKdg
10. Glautier, M. W. E., Underdown, B. (1994). *Accounting theory and practise 5th ed.* London: Pitman Publishing. 784 p. ISBN 0 273 60472 4.
11. Gwilliam, D., Jackson, R. H. G. (2008) Fair value in financial reporting. Problems and pitfalls in practise. A case study analysis of the use of fair valuation at Enron. *Science direct. Accounting forum*, (32), [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B7GWN-4S7S2PY-1&_user=10&_rdoc=1&_fint=&_orig=search&_sort=d&_docanchor=&_view=c&_searchStrId=1165174949&_rerunOrigin=google&_acct=C000050221&_version=1&_urlVersion=0&_userid=10&md5=1cac0677928a2e7890b1f14a2f9457f
12. Herrmann, D., Saudagaran, Sh. M. ir Thomas, W. B. (2006). The quality of fair value measures for property, plant, and equipment. *Accounting Forum*, 30 (2006), 43–59.
13. Lines, P. (2008) *Defining the concept of Fair Value*. [interaktyvus], [žiūrėta 2010-05-02]. Prieiga per internetą: <http://www.helium.com/items/107940-defining-the-concept-of-fair-value>
14. Macve, R. (2007). Deprival value and fair value: a reinterpretation and a reconciliation: a comment. A note for ASB Academic Panel. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: <http://www2.lse.ac.uk/accounting/facultyAndStaff/profiles/Deprival%20Value.pdf>
15. Madhavan, A. (2002). Implementing fair value pricing. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: http://www.itg.com/news_events/papers/implementing_fvp.pdf
16. Miller, P. B. W, Bahnsen, P. R. (2007) Refining Fair Value Measurement. FASB 157 upgrades the quality of financial reporting. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: <http://www.journalofaccountancy.com/Issues/2007/Nov/RefiningFairValueMeasurement.htm>
17. King, A. M. (2006) *Fair Value For Financial Accounting: Meeting the new FASB requirements*. John Wiley & Sons, Inc.: Hoboken, New Jersey. ISBN-13:978-0-471-77184-5.
18. Kitabjian, S. (2008) Fair Value V. Historical Cost. [interaktyvus], [žiūrėta 2010-05-20]. Prieiga per internet: <http://www.articlesbase.com/writing-articles/fair-value-v-historical-cost-666307.html>
19. Khurana, I. K., Kim, M. (2003). Relative value relevance of historical cost vs. fair value: Evidence from bank holding companies. *Journal of Accounting and Public Policy*, 22, 19-42. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-11-09]. Prieiga per internetą: <http://ideas.repec.org/a/eee/jappol/v22y2003i1p19-42.html>
20. Kraft, P. (2005). Fair value methodologies. *Journal of Investment Compliance*, 1 (6), 16-22. ISSN 1528-5812.
21. Nelson, K. K. (1996). Fair Value Accounting for Commercial Banks: An Empirical Analysis of SFAS No. 107. *The Accounting Review*, 2 (71), [interaktyvus], [žiūrėta 2009-11-11]. Prieiga per internetą: <http://www.faqs.org/abstracts/Business-general/Fair-value-accounting-for-commercial-banks-an-empirical-analysis-of-SFAS-No-107.html>
22. Olbrich, M. (2008). Some critical comments on the diverse approaches to fair value measurement in IFRS. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-11-05]. Prieiga per internetą: http://www.google.lt/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=2&ved=0CAsQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.tu-ilmenau.de%2Ffakww%2Fuploads%2Fmedia%2FVeroeffentlichungen-2007-03-18.pdf&ei=4A77SvXuBp2qmwPwqPW3Cg&usq=AFOjCNG62URx_EpEBga0GIVZV0VLfLVYIQ&sig2=e2GcDcJbxSR51E91_VXUxA
23. Pita, I. F., Gutierrez, I. G. (2006) *Fair Value Accounting*. [interaktyvus], [žiūrėta 2010-05-20]. Prieiga per internetą: www.cemla.org/pdf/acp/dp-0607-bde-eng.pdf
24. Rayman, R. A. (2007). Fair value accounting and the present value fallacy: The need for an alternative conceptual framework. *The British Accounting Review*, 39 (2007), 211-225, [interaktyvus], [žiūrėta 2009-11-11]. Prieiga per internetą:

- http://department.utcc.ac.th/library/index.php?option=com_content&view=article&id=1236:database119&catid=39:sciencedirect&Itemid=58
25. Riahi-Belkaoui, A. (2004). *Accounting theory 5th ed.* Singapore: Seng Lee Press. 598 p. ISBN 978-1-84480-029-2.
 26. Ryska, J., Valder, A. (2003) Fair value in financial accounting. Prague: Czech University of Agriculture, (11), [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: http://www.cazv.cz/2003/ZE11_03/4-Valder-Ryska.pdf
 27. Rodriguez Bolivar, M. P., Navarro Galera, A. (2007). Could fair value accounting be useful, under NPM models, for users of financial information? *International Review of Administrative Sciences* 73 (473), [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: <http://ras.sagepub.com/cgi/content/abstract/73/3/473>
 28. Rogers, D. Y. (2006) *Fair Value Concepts*. Society Of Actuaries Spring Meeting: session 15TS.), [interaktyvus], [žiūrėta 2010-05-01]. Prieiga per internetą: www.soa.org/files/pdf/015bk_rev-life06.pdf
 29. Ronen, J. (2008). To Fair Value or Not to Fair Value: A Broader Perspective. *ABACUS*, 2 (44), [interaktyvus], [žiūrėta 2009-11-11]. Prieiga per internetą: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1129999
 30. Sarno, J., Reese, B. A., Shah, Sh., Bacarella, A., Phelps, M. T. (2009). FASB issues guidance on measuring fair value when market activity declines, other-than-temporary impairments, and interim fair value disclosures. *Deloitte*, Vol. 16, Issue 18, [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: http://www.deloitte.com/view/en_US/us/Services/audit-enterprise-risk-services/Financial-Statement-Internal-Control-Audit/Accounting-Standards-Communications/article/28e0f15355101210VgnVCM100000ba42f00aRCRD.htm
 31. The Institute of Chartered Accountants in England and Wales. (2007) EU implementation of IFRS and the fair value directive. A report for the European Commission. *Financial reporting faculty*. ISBN 978-1-84152-520-4
 32. Towers Perrin and Tillinghast. (2004). International financial reporting standarts and fair-value accounting. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-30]. Prieiga per internetą: http://www.towersperrin.com/tp/getwebcachedoc?webc=TILL/USA/2004/200405/Update_Fair_Value.pdf
 33. Van Zijl, T., Whittington, G. (2005) Deprival value and fair value: a reinterpretation and a reconciliation. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: <http://researcharchive.vuw.ac.nz/bitstream/handle/10063/201/paper.pdf?sequence=2>
 34. Whittington, G. (2008). Fair Value and the IASB/FASB Conceptual Framework Project: An Alternative View. *ABACUS*, 2 (44), [interaktyvus], [žiūrėta 2009-11-11]. Prieiga per internetą: <http://www.ritholtz.com/blog/2009/01/fair-value-and-the-iasbfasb-conceptual-framework-project-an-alternative-view/>
 35. Zacharski, A. H., Rosenblat, A., Wagner, E., Teufel, A. (2007). FASB statement on fair value measurements. *Journal of Investment Compliance*, 1 (8), 36-39. ISSN 1528-5812.

Erika Krakauskaitė

Summary. Fair value evaluation

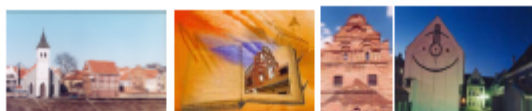
In this article is represented essence, theoretical aspects, evaluation techniques, subspecies of fair value and other specific features of fair value method, used for evaluation of assets and liabilities. The concept of fair value – is a step forwards by making conditions for transactions, maintained with the most recent information and risk possession, to exist in market. The application of this method raises questions for accountants, capital owners, financial analysts and other users of financial information because real value of assets or liabilities is changing and dependent on various aspects. Leaning on researches made by scientists from variuos countries, their confirmed or denied hypothesis and evaluating practical use of fair value method in Business accounting standarts, there will be created a fair valuation model which will join together theoretic results founded by scientists and practical use of fair value model for realistic evaluation of assets and liabilities.

7-oji tarptautinė mokslinė konferencija
ŪKIO PLĖTRA: TEORIJA IR PRAKTIKA

KONFERENCIJOS STRAIPSNIAI

2010 m. gruodžio 9 d.
Kaunas, Lietuva

Konferencijos tikslas yra prisidėti prie patikimos, saugios, efektyvios ir darnios ūkio, ekonomikos bei verslo plėtros Centrinės ir Rytų Europos šalyse. Konferencija suteikia galimybę atvirai diskutuoti tarp mokslininkų, verslininkų ir politikų, perskaityti pranešimą, aptarti naujausias mokslo tendencijas, pasiekimus bei trūkumus, taip pat atnaujinti arba užmegzti naujas asmenines pažintis ir bendradarbiavimą.

Konferencijos organizatoriai:

VU KHF Finansų ir apskaitos katedra
VU KHF Verslo ekonomikos ir vadybos katedra
IN YRSS jaunųjų tyrėjų tinklas

Konferencijos kalbos:

Anglų, lietuvių

Konferencijos pirmininkas:

Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto Dekanas prof. dr. Saulius Gudas
saulius.gudas@vukhf.lt

7 PRIEDAS. Konferencijos „Ūkio plėtra: teorija ir praktika“ medžiagos, kurioje spausdintas
straipsnis, turinio kopija

TURINYS

SEKCIJA A EKONOMIKA

Neringa Barakauskaitė-Jakubauskienė

Logistic capital management theories and theoretical aspects of economic growth

Erika Jociūtė, Neringa Zulytė, Stasys Girdzijskauskas

Pasaulio ekonomikos plėtros tendencijos (Logistinis aspektas)

Vilija Janciūtė, Rima Kontautienė

Tarptautinių kompanijų organizacinių struktūrų plėtra

Indrė Šiktėnelytė

Lietuvos elektros rinkos atvėrimo laipsnio įtaka elektros energijos kainoms

Vilma Velepolskaitė

Lietuvos tiktai daroma korupcijos įtaka tiesioginems užsienio investicijoms

Vytenis Navickas, Eglė Dragūnaitė

Kompetencijos poveikis tarptautinės kompanijos konkurencingumui

Kristina Dabulevičiūtė

Klimato kaitos švelninimo politika ir ekonominė svarba Lietuvai

Rima Kontautienė, Vilija Janciūtė

Globalizacijos ir šalies ekonomikos išsivystymo lygio sąveika

Eglė Dragūnaitė, Vytenis Navickas

Tiesioginės užsienio investicijos – šalies konkurencingumą didinantis veiksnys

Vaida Bulkevičiūtė, Stasys Girdzijskauskas

Inovacijos ciklų logistinė analizė

Neringa Barakauskaitė-Jakubauskienė

Lietuvos ekonominio augimo ciklas 1991 – 2009 metų laikotarpyje. Palyginamoji Baltijos talių ekonominių rodiklių ir įtaką darusių veiksnių analizė

Rasa Stasiulaitytė

Klimato kaitos politikos vystymas ir įgyvendinimas Lietuvoje

Indrė Šiktėnelytė

Lietuvos elektros energijos rinkos atvėrimo įgyvendinimas

Ilona Kiaušienė

Moterų ir vyrų užimtumų skirtumai Europos Sąjungoje

Antanas Garanatvili

Health care finance in EU: the main systems and problems

Agnė Vaitiulaitytė

Atliekų, kaip energijos šaltinio panaudojimas visuomenės darnios plėtros kontekste

Indrė Dekanytė
Valiutų krizės: prognozavimo galimybės

SEKCIJA B FINANSAI

Vesta Gelazytė
Finansinės krizės ir jų pasekmės ekonomikai

Edita Malūkienė
Reikšmingumo įtaka verslo aplinkos finansiniam stabilumui

Alma Matkeliūnaitė
Rizikos drėkinimo fondai ir jų įtaka finansų rinkoms

Giedrė Liberytė
Apkaitos duomenų pritaikymas reikšmės ekonomines pridėtinės vertės EVA rodikliui

Saulė Dyraitė
Imonių kapitalo struktūros formavimą lemiantys veiksniai

Lina Murauškaitė
Egzotiniai opcionai ir jų klasifikacija

Evelina Milašytė
Comparative study of traditional and islamic banking

Mindaugas Vijašas
Matematiniai vertinimo balais modeliai – kredito rizikos įvertinimo instrumentas

Alma Janušaitė
Bankinės krizės ir jų prognozavimo modeliai

Erika Krakauskaitė
Įvertinimas tikrąja verte

Lina Velickienė
Užskaitinis savikainos kalkuliavimas mažose paslaugų įmonėse

Inga Vaniliauskaitė
Atidėjinių formavimas komerciniuose bankuose

Vita Rimtienė
Kredito rizikos valdymo kredito unijose ypatybės

Egidijus Darbutas
Techninė analizė paremta prekyba vertybiniais popieriais Baltijos vertybinių popierių biržoje

SEKCIJA C VADYBA

Vladaslav Semetko
Logistikos vystymosi perspektyvos Lietuvoje

Autra Vaišvalavičiūtė, Sandra Kazakevičiūtė
Valstybės tarnautojų motyvavimo sistema: Kauno rajono savivaldybės atvejis

Roberta Šlekaitytė, Lina Žalpytė

Darbuotojų pritraukimo į organizacijas Lietuvoje ypatumai

Jūratė Lionikaitė, Marius Gurskas

Spontaneous internal country branding through the mass media

Simona Ereminaitė

E.valdžios ir e. verslo santykis vietosmiesose: teorinis ir teisinis ES kontekstas

Irina Lukoševičiūtė

Organizacijos kultūros santykis su jos orientacija į klientą

Odeta Kazakauskaitė

Įmonių sujungimų ir įsigijimų valdymas: kultūros veiksnys

Ernesta Stasiulytė

Motives of human resources management outsourcing Case study

Ernesta Marytė

Intelektualus kapitalo įtaka įmonių konkurencingumui

Rasa Bartkutė

Darbas valdymo paradigma: teoriniai aspektai

Agnė Navikaitė

Įmonių socialinės atsakomybės teikiama nauda organizacijoms

Sandra Šliupienė

Įmonių socialinės atsakomybės (ISA) įtaka organizaciniam pasitikejimui

SEKCIJA D KOMERCIJA

Ingrida Grišienė

Vėlo partnerystė kaip strateginio valdymo įrankis

Simonas Vaidikas, Marius Lūby, Deividas Baltrušaitis, Aurimas Čepulis, Julius Norkūnas

Mokslieivių integruotas verslumas nuo teorijos iki praktikos

Edita Kinkūnaitė, Dainora Grundey

Asmeninių pardavimų tendencijos JAV mokomosios medžiagos pardavimų rinkoje

Martynas Gruodis, Dainora Grundey

Rinkos segmentavimo ypatumai: nacionalinis, tarptautinis ir virtualus lygmenys

Akvilė Natajūtė

Ženklo daro sprendimai: globalių prekės ženklų atvejai

Mindaugas Brazaitis, Vaidas Urbanavicius, Dainora Grundey

Kavinės prekės ženklo kūrimo procesas: Coffee Inn Lietuva atvejis

Lina Verbauskienė

Sveikatingumo paslaugų kokybės valdymas ir vertinimas

Gabriėlė Vilurytė, Dainora Grundey
Sąjorių turizmo rinkos vystymo galimybės Lietuvoje

Daiva Daniulevičiūtė, Dainora Grundey
Ekologinių motyvatorių vieta pirkėjo motyvatorių sistemoje

Bernardas Toluba
Valstybės įvaizdžio įtakos talies sukūtam mokslui teorinis pagrindimas

Simona Bakutytė, Dainora Grundey
Vertės kūrimas vartotojui universitetinėse studijose

Erika Gibėzaitė
Marketingo strategijos aptaivalga statybos įmonėse

Dana Viluckas, Dainora Grundey
Integruotos marketingo komunikacijos strategijos: „Tarptautinės Kauno meno bienalės“ ir „Tarptautinio modernaus tokio festivalio“ atvejai

Devilė Morkūnaitė, Dainora Grundey
A Multi-facet image of woman in advertising: the case of Lithuania

8 PRIEDAS. Konferencijos „Ūkio plėtra: teorija ir praktika“ medžiagos programos kopija

17:14-17:24 **Liouikaitė Jūratė, Gurskas Marius**
SPONTANEOUS INTERNAL COUNTRY BRANDING THROUGH THE MASS MEDIA.

17:25-17:35 **Ereminaitė Simona**
E. valdžios ir e. verslo santykis viešuosiuose pirkimuose: teorinis ir teisinis ES kontekstas.

17:36-17:46 **Lukoševičiūtė Irma**
Organizacijos kultūros santykis su jos orientacija į klientą.

17:45-18:15 **KAVOS PERTRAUKA (prie J. Jablonskio a.)**

18:15-18:26 **Kazakauskaitė Odeta**
Išmonių susijungimų ir įsigijimų valdymas: kultūros veiksnys.

18:27-18:38 **Bidvaitė Gabrielė, Chožaitė Gertrūda, Mantas Dilys**
Kultūros renginių kaip mokymo priemonės organizavimas mokyklose.

18:39-18:50 **Stasiulytė Ernesta**
MOTIVES OF HUMAN RESOURCE MANAGEMENT OUTSOURCING. CASE STUDY.

18:51-19:02 **Bartkutė Rasa**
Darnaus valdymo paradigma: teoriniai aspektai.

19:03-19:14 **Navikaitė Agnė**
Išmonių socialinės atsakomybės teikiama nauda organizacijoms.

19:15-19:26 **Šiupienė Sandra**
Išmonių socialinės atsakomybės (ISA) įtaka organizaciniams pasiekėjimui.

D SEKCIJA. Komercijos plėtra globalizacijos sąlygomis
Pirmininkauja: Ingrida Grišienė, Bernardas Toluba, Lina Verbauskienė
16:30-19:30, 10 a.

16:30-16:40 **Grišienė Ingrida**
Verslo partnerystė kaip strateginio valdymo įrankis.

16:41-16:51 **Rinkūnaitė Edita, Grundey Dainora**
Asmeninių pardavimų tendencijos JAV mokomosios medžiagos pardavimų rinkoje.

16:52-17:02 **Grudis Martynas, Grundey Dainora**
Rinkos segmentavimo ypatumai: nacionaliniai, tarptautiniai ir virtualūs lygmenys.

17:03-17:13 **Načajūtė Alvilė**
Ženklo daro sprendimai: globalių prekių ženklų atvejai.

17:14-17:24 **Brazaitis Mindaugas, Urbanavičius Vaidas, Grundey Dainora**
Kavinės prekės ženklo kūrimo procesas: Coffee Inn, Lietuva atvejis.

17:25-17:35 **Verbauskienė Lina**
Svetimgumo paslaugų kokybės valdymas ir vertinimas.

17:36-17:46 **Vilutytė Gabrielė, Grundey Dainora**
Senjorų turizmo rinkos vystymo galimybės Lietuvoje.

17:45-18:15 **KAVOS PERTRAUKA (prie J. Jablonskio a.)**

18:15-18:25 **Damulevičiūtė Daiva, Grundey Dainora**
Ekologinių motyvatorių vieta pirkėjo motyvatorių sistemoje.

18:26-18:36 **Toluba Bernardas**
Valstybės įvairiū įtakos šalies aukštajam mokslui teorinis pagrindimas.

18:37-18:47 **Lubys Marius, Vaitkus Simonas, Čepulis Aurimas, Morkūnas Julius, Baltrusaitis Deividas**
Mokslievių integruotas verslumas. Nuo teorijos iki praktikos.

18:48-18:58 **Bakutytė Simona, Grundey Dainora**
Vėris kūrimas vartotojui universitetinėse studijose.

18:59-19:09 **Gibėžaitė Erika**
Marketingo strategijos apžvalga startybos įmonėse.

19:10-19:20 **Viluckas Danas, Grundey Dainora**
Integruotos marketingo komunikacijos strategijos: „Tarptautinės Kauno meno bienalės“ ir „Tarptautinio modernaus šokio festivalio“ atvejai.

19:21-19:31 **Morkūnaitė Dovilė, Grundey Dainora**
A MULTI-FACET IMAGE OF WOMAN IN ADVERTISING: THE CASE OF LITHUANIA.

VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS

PROGRAMA

7-oji TARPTAUTINĖ MOKSLINĖ KONFERENCIJA

„ŪKIO PLĖTRA: TEORIJA IR PRAKTIKA“

2010 m. gruodžio 9 d.
KAUNAS, LIETUVA

15:00–15:30 REGISTRACIJA (prie J. Jablonskio a.)
15:30–16:10 PLENARINIS POSĖDIS (11 a.)

Pranešėjai:

Konferencijos pirmininkas VU KHF Dekanas prof. dr. Saulius Gudas

Sveikinimo kalba

Konferencijos mokslinio komiteto pirmininkė prof. dr. Dalia Štreimikienė (VU KHF, Lietuva)

Vartotojiška visuomenė ir ekonomikos augimas

Mantas Jaruševičius (011 – Real estate management)

Nuo idėjos iki grynųjų

16:30–19:30 Darbas sekcijose.

19:30–20:00 Uždarymo ceremonija. Geriausių pranešimų apdovanojimas. (11 a.)

A SEKCIIJA. Ekonomikos aktualios ir perspektyvos

Pirmininkauja: Iona Kiaušienė, Neringa Barakauskaitė-Jakubauskienė, Indrė Šikšnelytė
16:30–19:30, 11 a.

16:30–16:37 Barakauskaitė-Jakubauskienė Neringa
LOGISTIC CAPITAL MANAGEMENT THEORIES AND THEORETICAL ASPECTS OF
ECONOMIC GROWTH CYCLE.

16:38–16:45 Jociūtė Erika, Zujytė Neringa, Girdzijauskas Stasys

Pasaulio ekonomikos plėtros tendencijos (logistinis aspektas).

16:46–16:53 Janciūtė Vilija, Kontautienė Rima

Tarptautinių kompanijų organizacinių struktūrų plėtra.

16:54–17:01 Šikšnelytė Indrė

Lietuvos elektros rinkos atvėrimo laipsnio įtaka elektros energijos kainoms.

17:02–17:09 Velepolskaitė Vilma

Lietuvos ūkiui daroma korupcijos įtaka tiesioginėms užsienio investicijoms.

17:10–17:17 Žiūkaitė Monika

Verslo ciklų įtaka įmonių veiklai.

17:18–17:25 Navickas Vytenis, Dragūnaitė Eglė

Kompetencijos poveikis tarptautinės kompanijos konkurencingumui.

17:26–17:33 Dabulevičiūtė Kristina

Klimato kaitos švelninimo politika ir ekonominė svarba Lietuvai.

17:34–17:41 Kontautienė Rima, Janciūtė Vilija

Globalizacijos ir šalies ekonomikos išsivystymo lygio sąveika.

17:42–17:49 Dragūnaitė Eglė, Navickas Vytenis

Tiesioginės užsienio investicijos – šalies konkurencingumą didinantis veiksnys.

17:45–18:15 KAVOS PERTRAUKA (prie J. Jablonskio a.)

18:15–18:22 Bartusevičiūtė Milda

Skyrybių į sąaugumą reikšmės Baltijos šalių finansų rinkose.

18:23–18:30 Bulkevičiūtė Vaida, Girdzijauskas Stasys

Inovacijos ciklų logistinė analizė.

18:31–18:38 Barakauskaitė-Jakubauskienė Neringa

Lietuvos ekonominio augimo ciklas 1991–2009 metų laikotarpyje. Palyginamoji Baltijos šalių
ekonominių rodiklių ir įtaką darusių veiksnių analizė.

18:39–18:46 Stasiulaitytė Rasa

Klimato kaitos politikos vystymas ir įgyvendinimas Lietuvoje.

18:47–18:54 Šikšnelytė Indrė

Lietuvos elektros energijos rinkos atvėrimo įgyvendinimas.

18:55–19:02 Kiaušienė Iona

Moteryų ir vyrų užimumo skirumai Europos Sąjungoje.

19:03–19:10 Garanašvili Antanina

HEALTH CARE FINANCE IN EU: THE MAIN SYSTEMS AND PROBLEMS.

19:11–19:18 Vaičiulaitytė Agnė

Adiesių, kaip energijos šaltinio panaudojimas visuomenės darnios plėtros kontekste.

19:19–19:26 Deksnytė Indrė

Valiutu krizės: prognozavimo galimybės.

B SEKCIIJA. Finansiniai sprendimai verslo aplinkoje

Pirmininkauja: Darius Ghaubikas, Ramūnas Mackevičius, Algirdas Pukis

16:30–19:30, J. Jablonskio a.

16:30–16:38 Gelažūtė Vesta

Finansinės krizės ir jų pasekmės ekonomikai.

16:39–16:47 Martinkutė Rūta

Pripažinimo kriterijų svarba ilgalaikio turto atskleidimui finansinėje apskaitoje.

16:48–16:56 Malūkienė Edita

Reikšmingumo įtaka verslo aplinkos finansiniam stabilumui.

16:57–17:05 Mackaliūnaitė Alma

Rizikos draudimo fondai ir jų įtaka finansų rinkoms.

17:06–17:14 Liberytė Giedrė

Apskaitos duomenų pritaikymų reikšmė ekonominės pridėtinės vertės EVA rodikliui.

17:15–17:23 Dyraitė Saulė

Įmonių kapitalo struktūros formavimą lemianys veiksniai.

17:24–17:32 Murauskaitė Lina

Egzotiniai opcionai ir jų klasifikacija.

17:33–17:41 Milašytė Evelina

COMPARATIVE STUDY OF TRADITIONAL AND ISLAMIC BANKING.

17:45–18:15 KAVOS PERTRAUKA (prie J. Jablonskio a.)

18:15–18:23 Vijūnas Mindaugas

Matematiniai vertinimo balais modeliai – kredito rizikos įvertinimo instrumentas.

18:24–18:32 Janušaitė Alma

Bankinės krizės ir jų prognozavimo modeliai.

18:33–18:41 Krakauskaitė Erika

Įvertinimas tikrąja verte.

18:42–18:50 Velickienė Lina

Užsakyminis savikaimos kalkuliavimas mažose paslaugų įmonėse.

18:51–18:59 Vasiliauskaitė Inga

Andėjų formavimas komerciniuose bankuose.

19:00–19:08 Rimšienė Vita

Kredito rizikos valdymo kredito unijose ypatybės.

19:09–19:17 Kučinskas Ignas

Vertybinių popierių portfelio valdymas pagal ekonominius ciklus.

19:18–19:26 Darbutas Egidijus

Techninė analizė parenta prekyba vertybiniais popieriais: Baltijos vertybinių popierių biržoje.

C SEKCIIJA. Vadovos aktualios ir perspektyvos

Pirmininkauja: Rasa Bartkutė, Renaldas Tatoris, Rokas Grunda

16:30–19:30, 12 a.

16:30–16:40 Semeko Vincėslav

Logistikos vystymo perspektyvos Lietuvoje.

16:41–16:51 Šimelytė Agnė

Tarptautinė konkurencija dėl tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo.

16:52–17:02 Vaisvalavičiūtė Aušra, Kazakevičiūtė Sandra

Valstybės tarnautojų motyvavimo sistema: Kauno rajono savivaldybės atvejis.

17:03–17:13 Šlekaitytė Roberta, Zalpytė Lina

Darbuotojų pritraukimo į organizacijas Lietuvoje ypatumai.